

Saara Patokoski

”OLEN TÄLLAINEN UUSI LAJI”:

NUORTEN MUSLIMINAISTEN IDENTITEETTIKERTOMUKSIA DIASPORASSA

Pro gradu -tutkielma

Matkailututkimus / Matkailun kulttuurintutkimuksen suuntautumisvaihtoehto

Kevät 2008

Lapin yliopisto, kauppatieteiden ja matkailun tiedekunta

Työn nimi: ”Olen tällainen uusi laji”: Nuorten musliminaisten identiteetikertomuksia diasporassa

Tekijä: Saara Patokoski

Koulutusohjelma/oppiaine: Matkailututkimus/matkailun kulttuurintutkimuksen suuntautumisvaihtoehto

Työn laji: Pro gradu -työ Sivulaudaturtyö Lisensiaatintyö

Sivumäärä: 85, 3 liitettä

Vuosi: 2008

Tiivistelmä:

Tarkastelen työssäni Suomeen muuttaneiden nuorten musliminaisten identiteettien rakentumisesta. Aineistoni käsittää kahdeksan kertomusta, jotka perustuvat nuorten maahanmuuttajanaisten haastatteluihin teoksessa *Kuuntele minua! Nuorten naisten elämää monien kulttuurien Suomessa* (Laurent toim. 2004). Analyysimenetelmänä olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysiä juonellisessa viitekehyksessä. Ajallisesti kertomukset on jaettu menneeseen, kertomishetkeen sekä tulevaisuuteen.

Muslimimaahanmuuttajien määrä lisääntyy Suomessa jatkuvasti. Suomessa nuorten maahanmuuttajien elämää on tarkasteltu lähinnä rasismien, sopeutumisen ja kulttuurien kohtaamisen näkökulmasta. Kansainvälisesti on tarkasteltu nuorten musliminaisten pukeutumista ja sen suhdetta identiteetteihin. Tässä tutkielmassa pohditaan nuorten musliminaisten elämän eri vaiheita siitä näkökulmasta, millaisia haasteita niihin liittyy ja mitä merkityksiä nämä haasteet saavat identiteetikertomuksissa. Olen lähestynyt aihetta konstruktivistisella tutkimusotteella.

Näen maahanmuuton yhtenä maailmanlaajuisen matkailun ja liikkumisen muotona. Teoreettisena lähtökohtana olen käyttänyt tutkielmassani Stuart Hallin postmodernia näkemystä identiteeteistä ajan ja paikan mukaan muovautuvana tilana, jossa ihmisen subjektiivinen käsitys itsestään sirpaloituu erityisesti globalisaation ja diasporan myötä. Tieteellisenä tavoitteenani on ollut jatkaa tätä ajatusta muodostamalla muuttuvista identiteeteistä ehjä identiteetikertomus narratiivisuuden kautta. Yhteiskunnallisena tavoitteenani on ollut osoittaa nuorten Suomeen muuttaneiden musliminaisten kokemia haasteita heidän elämänsä varrella. Tarkoituksena on, että identiteetikeskustelun lisäksi tutkielmani avaa näkökulmia myös maahanmuuttajien parissa työskenteleville eri ammattialoilla.

Erilaisista perhetaustoista huolimatta nuoria musliminaisia yhdistää se, että lapsuudessa on jouduttu muuttamaan useasti paikasta toiseen. Vaikeinta heidän menneisyydessään on ollut perheväkivalta sekä yläasteiässä koetut ongelmat kotona ja koulussa. Kertomishetkellä erilaisuus oli toistuva teema kaikissa kertomuksissa. Ennen kaikkea se liittyy Suomen sekä lähtömaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen erilaisuuteen. Suomalaisten sijaan erilaisuutta koettiin enemmän suhteessa muihin samasta lähtömaasta tuleviin naisiin. Tulevaisuuteen liittyi naiseksi kasvaminen sekä itsenäisyys omaa elämää ja tulevaa ammattia koskevissa päätöksissä. Suomeen muuttaneet musliminaiset vaikuttavat olevan valtaistuneita oman elämänsä kertojia sekä kulttuuri-identiteettinsä rakentajia.

Avainsanat: islam, identiteetti, diaspora, matkailun kulttuurintutkimus, nuoret maahanmuuttajanaiset, narratiivisuus, sisällönanalyysi

Muita tietoja:

Suostun tutkielman luovuttamiseen kirjastossa käytettäväksi

Suostun tutkielman luovuttamiseen Lapin maakuntakirjastossa käytettäväksi__

(vain Lappia koskevat)

Sisällys:

1. JOHDANTO	5
1.1 Sirpaleisia identiteettejä globalisoituvassa maailmassa	6
1.2 Narratiivisuus konstruktivistisena tutkimusotteena	8
1.3 Tutkimuskohde ja -kysymykset	9
1.4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät	11
1.5 Tutkimuksen kulku	13
2. ISLAM LIIKKEESSÄ	16
2.1 Maahanmuuttajanuorten akkulturoituminen	16
2.2 Islam Suomessa	19
2.3 Naiset islamilaisessa maailmankuvassa	22
3. IDENTITEETTI DIASPORASSA	27
3.1 Diasporan tarina	28
3.2 Kulttuurinen identiteetti matkustavana subjektina	31
3.3 Kerrottu identiteetti	35
3.4 Kertomusten analysointi	39
4. ”OLEN KOKENUT TARPEEKSI”	42
4.1 Perhetaustoissa on eroja	42
4.2 Lapsuudessa muutettiin paljon	45
4.3 Vaikea nuoruus	49
5. ”EN PELKÄÄ ERILAISUUTTANI”	53
5.1 Uskontoa, kulttuuria ja yhteiskuntaa kyseenalaistetaan	53
5.2 Maahanmuuttajuuteen kuuluu erilaisuus	57
5.3 Pukeutuminen on yksilöllistä	61
6. ”AVAAN ITSE ELÄMÄN OVIA JA SULJEN NIITÄ JOS HALUAN”	65
6.1 Naiseksi kasvaminen ei ole yksinkertaista	65
6.2 Päätös omasta elämästä kuuluu itselle	67
6.3 Shukrin tarina	69
7. YHTEENVETO	72
Kiitokset	78
Kirjallisuus	79
Muut lähteet	84
Aineisto	85
Liitteet (3)	86

1. JOHDANTO

Arabimaissa Barbien kokoisesta hunnutetusta muovinukesta on tullut superhitti. Fullan mukana tulee pieni pinkki rukousmatto, lisävarusteena myydään värikkäitä pääliinoja, farkkuja ja t-paitoja. Luonteeltaan Fullaa markkinoidaan vanhempiaan kunnioittavana sinkkuna, jonka rinnalle ei ole odotettavissa esiaviollisia Kenejä. Miten salliva maailmasta mahtaa tullakaan, kun siveät Fullat ja pornahtavat Barbiet löytävät lastenhuoneessa yhteisen sävelen? (*Me Naiset* 16.2.2006.)

Matkailun kulttuurintutkimuksen perustana on ajatus maailmassa tapahtuvasta jatkuvasta liikkeestä, jossa yksittäisten ihmisten lisäksi materia, ideologiat, kulttuurit ja uskonnot matkustavat ja vaihtavat paikkaa (Clifford 1997). Tutkimuksessani maahanmuutto edustaa yhtä maailmanlaajuisen liikkumisen ja matkustamisen muotoa. Markkinoilla olevat, hyvin erilaisia arvomaailmoja edustavat nuket ja niiden mahdollinen ”yhteiselo” antavat kiinnostavan lähtökohdan tutkimukselleni. Suomessakin maahanmuutto on osa arkipäiväämme, mutta maahanmuuttajien identiteettien rakentumista on tutkittu varsin vähän.

YK:n pakolaispoliittinen asiantuntija Peter Trotter toteaa Helmikuussa 2006 ilmestyneessä *Pakolainen*-lehdessä, että globalisoituvasta maailmasta huolimatta pelko vierasta kohtaan kasvaa. Usein esimerkiksi unohtuu, että islamia ja kristinuskoakin yhdistävät juutalaiset juuret (ks. Rosenblad & Rosenblad 2005). Toisaalta pelkästään uskonnon ei voida ajatella selittävän nykymaailman ilmiöitä tai yksittäisten ihmisten elämää sen enempää kuin esimerkiksi terrorismin tai kapitalismin voidaan ajatella kuvaavan itää ja länttä. Barbilla ja Fullallakin – kuten vaikkapa suomalaisilla tai Suomessa asuvilla muslimeilla – voidaan ajatella erojen lisäksi olevan jotain yhteistä. Tämä ”yhteinen” tekee nukesta nukan ja ihmisestä ihmisen – vaikkakin keskenään erilaisen.

Tutkielmassani identiteetti on jotain, joka kertoo meille keitä me olemme: se sekä yhdistää että erottaa meitä ihmisinä. Tutkimukseni tieteellisenä tavoitteena on toimia narratiivisena identiteettikertomuksena, joka tässä ajassa ja paikassa on mahdollista rakentaa. Yhteiskunnallisena tavoitteenani on rakentaa yhdenlainen maahanmuuttajien elämästä kertova tarina – joka tässä tapauksessa koostuu islamilaisten naisten omista kertomuksista. Tarkoitukseni on korostaa tutkittavien omaa käsitystä elämästään ja siinä koetuista haasteista sekä pohtia, millaisia merkityksiä ne saavat elämän eri vaiheissa.

1.1 Sirpaleisia identiteettejä globalisoituvassa maailmassa

Yksilöllistä identiteettiä on erityisesti psykologian tieteenalalla pidetty suhteellisen vakaana ja muuttumattomana sen muotouduttua tietyn ikäkauden aikana (Vilkkö-Riihelä 2003, 734). Perinteisesti nuoruusiän on katsottu olevan identiteetin etsinnän ja sen muodostamisen aikaa. Psykologisesta näkökulmasta identiteetin perimmäisenä tarkoituksena on pyrkimys mielen sisäiseen eheyteen, jolloin yksilö on ”identtinen itsensä kanssa”. (Vuorinen 1995, 135; 1997, 208.) Kyse on yleisinhimillisestä minuuden tuottamistehtävästä, jota kaikki ihmiset prosessoivat mielessään – kaikissa kulttuureissa, kaikkina aikoina (Vuorinen 1995, 136).

Postmodernin käsityksen mukaan identiteettiä voidaan kuitenkin pitää ajan ja paikan mukaan muovautuvana tilana, jolloin uudet identiteetit sirpaloittavat ihmisen subjektiivista käsitystä itsestään (Hall 1999, 19; Vilkkö-Riihelä 2003, 734). Myös psykologisesta näkökulmasta katsottuna ihmiset kohtaavat elämässään jatkuvasti tilanteita, joissa he joutuvat tarkastamaan minuutensa rajoja. Ihminen siis aktiivisesti tuottaa minuuttaan kohdatessaan tilanteita, joissa todellisuus syystä tai toisesta on pakottanut hänet muuttamaan subjektiivista käsitystä itsestään (Hänninen 2002, 61; Vuorinen 1995, 135–137). Muuttoliikkeet tuovat luonnollisesti mukanaan tällaisia tilanteita, joissa subjektiivinen kokemus identiteetistä voi horjua tai muuttua. Muuttoliikkeessä, jossa ihmisen on usein pakon edessä jätettävä taakseen kotinsa – on se sitten ollut missä tahansa – on kysymys diasporasta (Hall 1999, 10; 2003, 106).

Vaikka tässä tutkimuksessa tarkastelen diasporia globalisoituvassa maailmassa, ovat nämä kaksi käsitettä kuitenkin kaksi erillistä ilmiötä, joilla ei ole kausaalista yhteyttä. Yhtäältä diasporaa on ollut olemassa jo tuhansia vuosia ennen globalisaation aikakautta. Toisaalta globalisaatioon liittyy erilaisten muuttoliikkeiden lisäksi esimerkiksi maailmantalouden nopeaa kasvua ja tämän seurauksena syntyneitä kosmopoliittisia kaupunkeja. Robin Cohenin mukaan olisi harhaanjohtavaa ja liioiteltua olettaa ainoastaan diasporien saaneen aikaan erilaisia kommunikaation ja matkustamisen muotoja, ideoiden liikkumista ja kulttuurien sulautumista toisiinsa. Pikemminkin nämä liittyvät teknologiassa, tuotannossa ja taloudessa tapahtuneisiin muutoksiin, joita globalisaatio on saanut aikaan. (Cohen 1997, 157, 175.)

Näitä kahta ilmiötä voidaan kuitenkin tarkastella samanaikaisesti ja yhdessä esiintyvinä ilmiöinä. Globalisaatioprosessien voidaan ajatella hyödyttäneen diasporia monesta eri näkökulmasta: esimerkiksi eri kaupunkeihin keskittyneet globaalit taloudelliset ja poliittiset liikkeet tarjoavat myös diasporille kulttuurisia ja taloudellisia etuja, sillä monikieliset ja hajaantuneet yhteisöt voivat ikään kuin lievittää globaalin ja paikallisen välisiä jännitteitä. Tällöin diasporien taloudelliset, käytännölliset ja tunnepitoiset roolit voivat vahvistua valtaväestön keskuudessa. (Cohen 1997, 157, 175–176.)

Globalisaatioprosessit ovat siis horjuttaneet sosiaalisen maailman aiemmin muuttumattomia ja turvallisia tukikohtia. Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta tämä on saanut yksilöissä aikaan muutosprosessin, 'identiteetikriisin'. (Hall 1999, 19.) Globalisaatiolla on erityisesti kansallisia identiteettejä sekä kulttuureita hajauttava ja paikoiltaan siirtävä vaikutus. Sen mukana eri kulttuuritaustoista tulevia ihmisiä siirtyy saman paikan ja yhteisen aikakehyksen alaisuuteen, jolloin muodostuu uudenlaisia yhteisöjä sekä ajan ja paikan yhdistelmiä. Yhtenäistymistä vastustavana tekijänä Stuart Hall näkee etnisten identiteettien mahdollisen vahvistumisen niin paikallisissa kuin vähemmistöasemassakin olevissa yhteisöissä. Näistä jälkimmäiseen liittyy yksilöiden ja ryhmien samaistuminen (uudelleen) alkuperäiseen kulttuuriinsa. (Hall 1999, 19, 57, 68–75; 2003, 86–87.)

Narratiivisen ajattelutavan mukaan identiteetti voidaan nähdä kerrottuna tarinana, joka sitoo postmodernin identiteetin hajanaiset, monisäikeiset ja jopa ristiriitaiset prosessit yhteen (ks. Heikkinen 2000, 55; Hänninen 2002, 60). Tästä näkökulmasta myös sirpaleiseksi ajattelussa postmodernissa identiteetissä voidaan katsoa olevan jonkinlainen punainen lanka, joka mahdollistaa itsemme kokemisen jotakuinkin eheäksi kokonaisuudeksi – tarvitsemme vain keinoja kertoa identiteettitarinamme. Sekä kerrotut tarinat että identiteetti ovat kuitenkin aina alttiita kulttuurin, kielen ja sosiaalisen ympäristön muutoksille ja vaikutteille, joten täysin yhtenäisenä ja johdonmukaisena ei kerrottua identiteettiä voida pitää (Bruner 1987, 14; Hall 1999, 23).

Niin identiteetti, postmoderni kuin narratiivisuuskin ovat käsitteinä käytössä usealla eri tieteenalalla, mikä saattaa vaikeuttaa identiteetikäsitteen kokonaiskuvan hahmottamista. Nykyään erityisesti psykologiassa, sosiaalitieteissä ja kulttuurintutkimuksessa näitä käsitteitä käytetään kuitenkin rinnakkain; esimerkiksi psykologian näkökulmasta narratiivisuutta voidaan käyttää käytännön työvälineenä identiteettityössä (ks. Heikkinen 2000, 55; Wahlström 2001). Itse käytän tutkimuksessani näitä käsitteitä toisiinsa kietoutuneena teoriana, joka mahdollistaa yhtenäisen näkökulman muodostamisen identiteettien tarkastelulle diasporassa.

1.2 Narratiivisuus konstruktivistisena tutkimusotteena

Tässä tutkimuksessa käytän narratiivisuutta erityisesti konstruktivistisena tutkimusotteena, sillä kuten Jerome Bruner (1987, 32) on todennut: jokainen tarina voidaan ymmärtää paremmin, jos pohditaan muita tapoja sen kertomiseksi. Konstruktivistisen tiedonkäsityksen mukaan ihmiset rakentavat tietonsa aiempien tietojensa ja kokemustensa pohjalta, jolloin tieto muuttuu muotoaan ja rakentuu jatkuvasti uudelleen kertomukseksi (Heikkinen 2000, 50). Myös aineiston lukutapa ja tulkinta ovat vuorovaikutuksessa sekä kertojien että teoreettisen taustan kanssa (Kujala 2007, 27). Kertomus edustaa tällöin tietoteoreettista relativismia niin tietämisen lähtökohtana kuin lopputuloksenakin; tietäminen riippuu ajasta, paikasta ja tarkastelijan asemasta. Tutkimuksenkin voidaan siis katsoa rakentuvan uudeksi tarinaksi aikaisempien tieteellisten keskustelujen ja aineiston pohjalta. (Heikkinen 2000, 50.)

Brunerin (1987, 11–12) mukaan konstruktivistinen lähestymistapa narratiivisuuteen kuvaa jatkuvaa kokemustemme (uudelleen)tulkintaa, jolloin elämäntarinoitakin tulisi tarkastella ihmisten mielissä rakentuneina tarinoina, ei todellisuuden absoluuttisina kuvauksina. Postmodernin ajattelutavan mukaan kaikki tutkimus on suhteellista, jolloin todellisuuksia voidaan katsoa olevan useita. Koska narratiivisuuden lähtökohtana on välittää todellisuuden, itsen ja maailman merkityksiä, voidaan tutkimuksen autenttisuuden ajatella muodostuvan juuri niiden ihmisten kertomuksista, joita tutkitaan. Narratiivisuuden tarkoituksena on siis yhtäältä löytää ja korostaa, sekä toisaalta antaa merkityksiä tutkittaville kertomuksille niin, että niiden sanoma tulee mahdollisimman autenttisella tavalla esille. (Heikkinen 2000, 51–52; Heikkinen ym. 1999, 40.)

Kertomukset, joita analysoin, ovat omaelämäkerronnallisia tarinoita. Anni Vilkon (1992, 82) mukaan niitä voidaan tarkastella kuin mitä tahansa muitakin kulttuurituotteita. Omaelämäkerralliset tarinat ovat kuitenkin Brunerin (1987) mukaan siitä erikoisia ja jopa ongelmallisia, että kertoja ja tarinan päähahmo ovat niissä yksi ja sama henkilö. Kuten aiemmin todettiin, omaelämäkerronnalliset tarinat ovat tällöin subjektiivisia kuvia ja tulkintoja omista kokemuksistamme, joten niitä voidaan kritisoida totuudenmukaisuudesta tai kattavuudesta. Bruner puhuukin elämäntarinoista yksilön omaa kulttuuria heijastavana 'mahdollisten elämien' teorioina. Juuri elämäntarinoiden epävakaisuus tekee ne alttiiksi kulttuurisille, kielellisille sekä ihmisten välisille vaikutteille, jolloin elämäntarinat myös muovautuvat jatkuvasti uudelleen. (Bruner 1987, 13–15.)

1.3 Tutkimuskohde ja -kysymykset

Tutkimukseni käsittelee Suomeen muuttaneiden nuorten musliminaisten identiteettien rakentumista. Tarkastelen identiteettiä kertomuksena, joka etenee ajallisesti lapsuudesta kertomishetkeen ja siitä edelleen tulevaisuuteen. Tutkimusongelmani jakautuukin kolmeen osa-alueeseen:

- 1) Miten kertomuksissa kuvataan menneisyyttä ja siihen kuuluvia asioita?

- 2) Mitä asioita kertomishetkellä painotetaan ja millaisia merkityksiä ne saavat suhteessa identiteetteihin?
- 3) Millaisena tulevaisuus näyttäytyy kertomuksissa ja mitä asioita tulevaisuuteen liitetään?

Islam niin kulttuurina kuin uskononakin eroaa länsimaisesta valtakulttuurista esimerkiksi käsityksissä perhesuhteista, miesten ja naisten välisissä suhteissa sekä pukeutumisessa. Toisaalta nuoren naisen elämä voi maahanmuuton jälkeen muodostua hyvinkin erilaiseksi verrattuna vaikka hänen vanhempiansa elämään; esimerkiksi käsitykset arvoista sekä miehen ja naisen välisistä eroista muovautuvat vieraan kulttuurin myötä. Oletuksena onkin, että kahden kulttuurin yhteensovittaminen voi synnyttää monenlaisia ristiriitoja usealla elämänalueella. Tutkielman tarkoituksena on tarjota näkökulmia paitsi yksilön kokeman maahanmuuttoprosessin ymmärtämiseen, myös siihen, millaisena nuoren naisen elämä voi näyttäytyä vieraassa kulttuurissa.

Aiempiä selvityksiä musliminaisten identiteettien rakentumisesta ovat kansainvälisellä tasolla tehneet mm. Claire Dwyer (1999), joka on tutkinut nuorten brittiläisten musliminaisten keinoja neuvotella itselleen erilaisuuden sekä identiteetin rakentumisen tapoja pukeutumisen, erityisesti hunnun kautta. Tabassum F. Ruby (2006) on puolestaan tutkinut Kanadassa asuvien islamilaisten maahanmuuttajanaisten suhdetta *hijabiin* (joka tarkoittaa musliminaisten käyttämää asua kulttuurista riippuen, mutta myös islamilaisten käytäntöjen ja tapojen kokonaisuutta). Selvityksiä on myös tehty erilaisista tulkinnoista, joita islamilaiseen naiskuvaan ja naiseuden politiikkaan liittyy (esim. Dahlgren 1999, Linjakumpu, ei vl.).

Suomessa Marja Tiilikainen (2003) on tehnyt kattavan tutkimuksen somalinaisten elämästä. Karmela Liebkindin (1994, 2000) toimittamissa teoksissa *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa ja Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa* on tarkasteltu maahanmuuttajien kokemuksia esimerkiksi sopeutumisesta, syrjinnästä ja kulttuurien kohtaamisesta. Inga Jasinskaja-Lahti, Karmela Liebkind ja Tiina Vesala (2002) ovat niin ikään tarkastelleet maahanmuuttajien kokemuksia syrjinnästä ja rasismista. Veronika Honkasalo (2003) on

tutkinut myös nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta ja rasismista. Heli Niemelä (2003) on tarkastellut somalialaistytöjen käsityksiä ja kokemuksia suomalaisista tytöistä.

Nähdäkseni aiemmista tutkimuksista puuttuu kokonaiskuva siitä, millaisia asioita maahanmuuttajien elämään on kuulunut eri ikävaiheissa, ja millaisia merkityksiä ne saavat identiteetin näkökulmasta. Esimerkiksi lapsuudessa on voitu kokea todella vaikeita asioita kuten sotaa ja väkivaltaa, tai koulukiusaamista ja ristiriitoja sukulaissuhteissa, mutta kokonaisuudessaan elämä voi näyttäytyä hyvinkin eheänä kokemuksena. Tutkimukseni on siis yhtäältä kokonaiskuva identiteetin rakentumisen prosessista, ja toisaalta poikkileikkaus siitä, miten oma identiteetti kerrotaan tässä hetkessä.

1.4 Aineisto ja tutkimusmenetelmät

Aineistonani käytän maahanmuuttajataustaisten nuorten naisten kertomuksia Lina Laurentin (2005) toimittamassa teoksessa *Kuuntele minua! Nuorten naisten elämää monien kulttuurien Suomessa*. Olen valinnut teoksesta kahdeksan nuoren maahanmuuttajanaisen kertomukset saman uskonnollisen ja kulttuurisen taustan sekä ikäluokan perusteella. Taustaltaan naiset ovat islamilaisia ja iältään kahdenkymmenen ikävuoden molemmilla puolilla (noin 18–23-vuotiaita). Heidän nimensä on muutettu teoksessa yksityisyyden suojelemiseksi. Tätä tutkielmaa varten nimiä ei ole muutettu uudelleen, koska kyseessä on julkaistu teos. Kertojien nimimerkit ja lähtömaat ovat:

- Samsam, Somalia
- Samira (Aishan pikkusisko), Sudan
- Aisha (Samiran isosisko), Sudan
- Gulan, Turkki
- Leyla, Afganistan
- Baran, Iran
- Susie, Somalia
- Shukri, ei mainittu.

Kuuntele minua! -teoksen nuorten naisten kertomukset perustuvat syksyllä 2004 tehtyihin haastatteluihin, ja ne on kirjoitettu haastatelluille ominaisella tyyllillä niin, että he ovat itse olleet tyytyväisiä teksteihin. Ajatuksena on ollut, että kertomukset ovat kertojiansa näköisiä, ja että heidän oma äänensä kuuluu. Teoksen tarkoituksena onkin ollut antaa etnisiin vähemmistöihin kuuluvien ihmisten puhua heille itselle tärkeistä aiheista. Lisäksi teokseen on koottu ajatuksia aikuisilta, jotka kohtaavat maahanmuuttajataustaisia nuoria naisia joko arkielämässään tai työssään. Lisäksi teoksessa on informaatiota sekä neuvoja lasten- ja ihmisoikeuksiin sekä väkivaltaan liittyen. Kirjan tavoitteena on ollut toimia oppaana nuorille naisille ja heidän vanhemmilleen sekä muille asiasta kiinnostuneille. Teoksen on julkaissut Helsingin Hakaniemessä toimiva Tyttöjen Talo, joka tarjoaa tukea ja kohtaamista tytöille. (Laurent toim. 2005, 5.)

Valitsin kyseiset kertomukset aineistoksi, koska haastateltavat ovat puhuneet heille tärkeistä asioista ja haastattelujen tuloksena on syntynyt nuorten naisten elämästä kertovia tarinoita. Tarkastelen näitä tarinoita heijastumina siitä, mitä ne kertovat musliminaisten henkilökohtaisesta ja kulttuurisesta historiasta. Käsitän elämäntarinat identiteetikertomuksiksi. Vilma Hännisen mukaan (2002, 20) yksi kertomus on kuitenkin mahdollista ymmärtää monella tavalla, eli sen voidaan ajatella sisältävän useita eri tarinoita. Narratiivisuuden viitekehyksessä kertomukset välittävät tietoa eli kulttuurista kertomusvarantoa sekä itsestämme että maailmasta, jossa elämme. Kertomusten kautta rakennamme siten jatkuvasti uudelleen ”minätarinaa” eli identiteettiämme. (Heikkinen 2000, 49.) Yhtä kertomusta voidaan siis tarkastella narratiivisesti usealla eri tavalla.

Olen käyttänyt analyysissä sisällönanalyysiä juonellisessa viitekehyksessä. Koska kertomukset eivät etene ajallisesti lapsuudesta tulevaisuuteen, olen aloittanut analyysin jakamalla kertomukset ajallisesti kolmeen luokkaan; subjektiivinen menneisyys (mennyt aikamuoto), kertomishetki (preesens) sekä tulevaisuus. Seuraavaksi olen teemoitellut ja luokitellut näiden kolmen aikajakson sisältämän informaation soveltaen aineistolähtöistä sisällönanalyysiä (Tuomi & Sarajarvi 2002, 110–111), jossa aineisto

pelkistetään, ryhmitellään ja abstrahoidaan eli luodaan teoreettisia käsitteitä. Kutsun käyttämäni sisällönanalyysiä aineistolähtöiseksi, vaikka teoreettisena viitekehyksenä aineiston analyysissä olenkin käyttänyt juonellisuutta. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 116) kuitenkin mainitsevat, että väljän teoreettisen analyysirungon sisälle voidaan muodostaa erilaisia luokkia soveltaen aineistolähtöisen sisällönanalyysin periaatteita.

Aineiston luokittelun, pilkkomisen ja uudelleen järjestämisen avulla tutkittavasta ilmiöstä voidaan jäsentää uusia teoreettisia jäsennyksiä ja näkökulmia (Kujala 2007, 29; Syrjälä 2005, 367). Sisällönanalyysi toimii siis tutkimuksessa edelleen apuvälineenä ja pohjana narratiiviselle analyysille: Donald E. Polkinghornen (1995, 6–8) mukaan narratiivisessa analyysissä tietoa syntetisoidaan eli kertomusten tapahtumista muodostetaan yhtenäinen, juonellinen tarina. Jaottelu on mielekäs tutkimusongelman eli identiteettien rakentamisen kannalta. Lisäksi tämä selkeyttää edelleen osaongelmien lähestymistä, jotka olen luetellut aiemmin: mitkä asiat kussakin kolmessa ajanjaksossa painottuvat ja miten ne puolestaan sijoittuvat identiteetikertomukseen? Näin myös tutkimukselleni muodostuu johdonmukainen juoni.

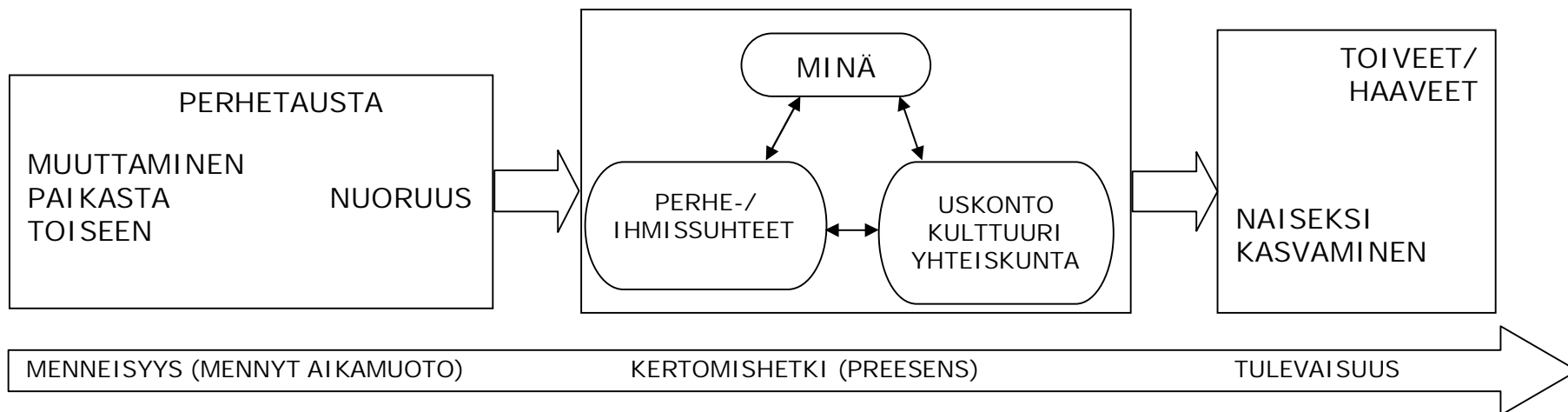
1.5 Tutkimuksen kulku

Rakennan tutkimuksessani nuorten musliminaisten kertomuksista uuden kertomuksen aiemman tutkimuksen, teoreettisen keskustelun sekä oman analyysini pohjalta. Kertomus kuvaa nuorten musliminaisten elämää ja identiteettien rakentumista tietyssä ajassa ja paikassa. Luvussa 2 kuvailen empiiristä tutkimuskohdetta siitä näkökulmasta, miten maahanmuuttajanuoret yleisesti ottaen sopeutuvat uuteen yhteiskuntaan ja miten heidät otetaan siellä vastaan. Sen jälkeen tarkastelen Suomeen juurtunutta islamia ja islamilaista yhteisöä – erityisesti maahanmuuttajien kannalta. Pohdin myös, millainen asema naisilla on islamilaisessa maailmankuvassa.

Tutkimukseni kolmas luku on katsaus teoreettiseen keskusteluun identiteetistä. Aloitan tarkastelemalla diasporan historiaa sekä sen merkityksiä globalisoituvassa maailmassa: Millaisia diasporan muotoja nykyaikana on? Pohdin myös sukupuolisia käytäntöjä diasporissa. Sen jälkeen tarkastelen diasporan merkityksiä yksilöllisen ja kulttuurisen

identiteetin näkökulmasta. Lähtökohdaksi olen valinnut postmodernin identiteettikäsitteiden, jolloin myös globalisaation merkitykset identiteeteille tulevat tarkastelun kohteiksi. Lopuksi tarkastelen identiteettien rakentumista narratiivisesta näkökulmasta sekä niiden juonellistumista kerrottujen tarinoiden kautta.

Luvut 4–6 muodostavat tutkimuksen analyysiosan. Kuvio 1. selventää tutkimuksen analyysin kulkua. Vaikka olen sisällyttänyt tähän tutkimukseen kahdeksan musliminaisen kertomukset, on aineiston analyysissä käsitelty ainoastaan seitsemää kertomusta. Kahdeksatta, Shukrin tarinaa, tarkastelen erikseen tutkimuksen kuudennessa luvussa. Shukri kertoo tarinassaan perheväkivallan kohteeksi joutumisesta, sen syistä ja seurauksista. Shukrin tarina on hyvin erityyppinen verrattuna muihin kertomuksiin sekä sisällöltään että rakenteeltaan. Sillä on kuitenkin tärkeä merkitys tutkimuksen kokonaisuuden kannalta, sillä tarkastelen sitä suhteessa muihin kertomuksiin ja niiden analysoinnin tuottamiin tuloksiin erityisesti tulevaisuuden osalta.

KUVIO 1. Identiteetikertomuksen juonellinen eteneminen

2. ISLAM LIIKKEESSÄ

Ulkomaiden kansalaisia oli vuonna 2007 Suomessa yli 130 000. Maahanmuuttajien määrä lisääntyy Suomessa koko ajan, vaikka myönnettyjen turvapaikkojen sekä Suomen kansalaisuuden saaneiden henkilöiden määrä vaihtelee Suomessa vuosittain. Somalialaiset ja irakilaiset olivat venäläisten jälkeen vuonna 2006 suurimmat Suomen kansalaisuuden saaneet ryhmät. Suomessa asuvista ulkomaiden kansalaisista somalialaiset olivat vuonna 2007 suurin ”islamilainen” ryhmä. Heitä oli tilastokeskuksen mukaan vuonna 2007 yli 4 850 henkilöä. (Tilastokeskus 2007; Tilastokeskus 2008, 2.) Muslimimaahanmuuttajien lukumäärä kasvaa Suomessa koko ajan, vaikka tieto henkilön kansalaisuudesta antaa vain viitteitä hänen uskonnostaan. Myös käännyntäisten määrä kasvaa Suomessa jatkuvasti (Sakaranaho & Pesonen 1999, 11).

Tässä luvussa tarkastelen islamia Suomessa sekä naisen asemaa islamissa. Viimeksi mainittu aihe jakaa mielipiteitä niin länsimaaisessa kuin islamilaisessakin kulttuurissa. Tämän vuoksi de facto -päätelmien tekeminen ei ole tässä mielekästä, vaan tarkastelen aihetta eri näkökulmista. Aloitan kuitenkin pohtimalla maahanmuuttajanuorten akkulturoitumista Suomessa. Euroopassa modernisaatioon liittyy yleinen asenteiden ja arvojen muutos, mikä vaihtelee paitsi eri maiden välillä ja niiden sisällä, myös eri sukupolvien välillä. Kehittyneimmissä Euroopan maissa nuoret ovat Helena Helveen (1997) mukaan kokemassa alkavan postmodernismin kautta, johon sosiaalisten ja kulttuuristen muutosten myötä liittyy muun muassa lisääntynyttä yhteiskuntakritiikkiä, muutoksia seksuaalisuuteen liittyvissä asioissa sekä vanhempien ja opettajien auktoriteetin kyseenalaistamista. Kaiken kaikkiaan aikuisuuden kynnyksellä nuorten maailmankatsomus laajentuu ja jäsentyy. (Helve 1997, 171–172, 181.)

2.1 Maahanmuuttajanuorten akkulturoituminen

Maahanmuuttoon voi olla monenlaisia syitä. Liebkindin (1994a) mukaan maahanmuuttajille on yhteistä, että he uuteen maahan muutettuaan muodostavat uusia etnisiä vähemmistöjä. He ovat joko toisen maan kansalaisia tai ilman kansalaisuutta, ja

oleskelulupa on voitu myöntää joko pysyvästi tai määräaikaisesti. (Liebkind 1994a, 10–11.) Esimerkiksi Suomesta on hakenut turvapaikkaa vuonna 2007 yli 1 400 henkilöä, joista 67 henkilölle on myönnetty se. Oleskeluluvan on sen sijaan saanut eri syistä yhteensä yli 820 henkilöä. Alaikäisiä, Suomeen yksin tulleita turvapaikanhakijoita on ollut 96, joista 25 prosenttia on ollut tyttöjä. Suurin osa tytöistä on tullut Somaliasta. (Turvapaikkayksikön tilastoanalyysi, vuosi 2007.)

Akkulturaatiolla voidaan tarkoittaa kokonaisuudessaan sekä vähemmistöryhmien että valtaväestön suhtautumista ja sopeutumista toisiinsa (Liebkind 1994b, 25; 2000, 13). Tässä käytän akkulturaatiota viittaamaan prosessiin, jossa johonkin etniseen vähemmistöön kuuluva yksilö sopeutuu ja mukautuu yhteiskuntaan säilyttäen samalla oman kulttuurinsa ainakin osittain. Tällaista kaksihaaraista akkulturaation mallia käytetään vastakohtana sulautumis- eli assimilaatiomallille, jonka mukaan vähemmistön jäsenet menettävät alkuperäisen etnisen tai kulttuurisen identiteettinsä omaksuessaan valtaväestön arvoja ja käyttäytymismalleja (Liebkind 2000a, 14).

Liebkind (2000a, 26–27) on erottanut akkulturaation eri ulottuvuudet seuraavalla tavalla:

- sosiaalinen ja kulttuurinen/etninen ulottuvuus
- identiteetti, asenteet ja arvot
- vähemmistöjen ja muun väestön suhtautuminen akkulturoitumiseen

Akkulturaatioprosessiin vaikuttaa siis monta eri ulottuvuutta. Sellaiset tekijät kuten kieleen, identiteettiin, syrjintään tai uuden kulttuurin hallitsemiseen liittyvät ongelmat voivat ylittää yksilön käytössä olevan stressinhallinnankeinot, jolloin akkulturaatioprosessi voi muodostua stressaavaksi (Liebkind 2000a, 17,19). Esimerkiksi pelkästään muslimina oleminen ja sen näyttäminen voi tarkoittaa negatiivisten ennakkoluulojen kohtaamista (Ruby 2006, 60).

Ennakkoluulot ovat Helkaman ym. (1998) mukaan sosiaalipsykologinen ilmiö, joka on ikään kuin kaksikerroksinen; ennakkoluulot ovat toisaalta suhtautumistapoja toisiin ihmisiin, mutta eri ryhmät ja niiden väliset suhteet sekä historialliset puitteet myös synnyttävät niitä. Ennakkoluulolla on monenlaisia ilmenemismuotoja ja kohteita, mutta jokseenkin pysyvinä ennakkoluulojen kohteina voidaan pitää vähemmistöasemassa olevia yksilöitä tai ryhmiä. Vähemmistöasemaan ihminen voi joutua mm. sukupuolen, iän, fyysisen tai psyykkisen terveyden tai etnisyyden perusteella. (Helkama ym. 1998, 292.)

Tällaisten ryhmien jäsenten itsetunto on usein vaarassa esimerkiksi silloin, kun heidän etninen taustansa näkyy, tai kun heihin kohdistetut ennakkoluulot tulevat eteen yllättäen esimerkiksi maahanmuuton jälkeen (Crocker & Major 1989, 608–610). Yleensä ennakkoluulojen kohteena olevien ryhmien ei ole helppoa ehkäistä kielteistä kuvaa, joka heitä koskee (Helkama ym. 1998, 294). Toisaalta siihen ei välttämättä ole tarvettakaan; esimerkiksi pukeutuminen voi paitsi aiheuttaa, myös ehkäistä stressiä, jota ennakkoluulojen kohteena oleva kokee. Kanadassa asuvien islamilaisten maahanmuuttajanaisten suhdetta *hijabiin* (tässä yhteydessä *hijabilla* tarkoitetaan pään ja/tai vartalon peittävä asua) tutkineen Rubyn (2006, 54, 60) mukaan eräs musliminainen totesi, että ihmiset saattavat luulla häntä terroristiksi kun he näkevät hänen asunsa. Hänelle se oli kuitenkin toissijainen asia, sillä *hijab* hänen omien sanojensa mukaan antaa hänelle identiteetin (Ruby 2006, 60).

Nuorten maahanmuuttajien on usein tehtävä valintoja, jotka koskettavat heidän omaa kulttuuriaan sekä valtaväestön kulttuuria. Se, kuinka kauan aikaa nuoret ovat viettäneet uudessa maassa, vaikuttaa paitsi heidän kielitaitoonsa, syrjintäkokemuksen määrään, myös yleiseen tyytyväisyyteen. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000, 113.) Kaiken kaikkiaan etniset vähemmistöryhmät yhteisöineen tarjoavat vieraassa yhteiskunnassa maahanmuuttajille ainakin aluksi kiinnnekohdan jonka katsotaan edesauttavan selviytymistä sekä vähentävän irrallisuuden tunnetta (Trux 2001, 185).

Ristiriitoja maahanmuuttajaperheessä voi aiheuttaa se, että perinteisistä arvoista pidetään sitä vähemmän kiinni, mitä kauemmin uudessa maassa on asuttu. Vaikka

maassaoloaika vaikuttaa myös nuorten perhearvoihin, vanhempiensa perinteistä auktoriteettia kunnioittavat nuoret kokevat vähemmän stressiä kuin sitä vastustavat. Akkulturaatiossa on eroja eri maahanmuuttajaryhmien ja sukupuolten välillä; tytöt kokevat poikia enemmän akkulturaatiostressiin liittyviä oireita (esimerkiksi psykosomaattiset oireet ja ahdistus) kuin pojat. (Liebkind & Jasinskaja-Lahti 2000, 113–120.)

Helveen (1997) mukaan sukupuoli vaikuttaa myös siihen, kuinka nuoret tulkitsevat maailmaa ja asennoituvat elämää kohtaan. Sukupuoliroolien rakentuminen alkaa jo varhaislapsuudessa, esimerkiksi tytöillä nukkeleikkien yhteydessä. Tytöt heijastelevat omaa sukupuolirooliaan suhteessa omaan äitiinsä ja muihin tuntemiinsa naisiin – sukupuoli-identiteetti rakentuu siten vähitellen pohjautuen aina aikaisempiin kokemuksiin naisena olemisesta ja siihen liittyvistä identiteeteistä. Myös medialla on oma vaikutuksensa sukupuoliroolien rakentumiseen – kuten myös muihin uskomuksiin, asenteisiin ja arvoihin, joilla maailmaa tulkitaan. (Helve 1997, 174, 177–178.)

Helve (1997) toteaa, että vaikka arvoja ja sukupuoli-ideologiaa on vaikea mitata, hänen nuorten sukupuolieroja koskevassa tutkimuksessaan oli havaittavissa merkkejä siitä, että nuoria on jo varhaisessa elämänvaiheessa sosiaalistettu eri tavoin. Paitsi suomessa, myös muualla Euroopassa on ollut havaittavissa muutos, joka liittyy tyttöjen lisääntyneeseen kiinnostukseen esimerkiksi naisten oikeuksiin ja itsensä toteuttamiseen. (Helve 1997, 181–184.) Tällainen muutos vaikuttanee myös maahanmuuttajanaisten sopeutumiseen tulevaisuudessa; tietoisuus itsestä naisena sekä naisten oikeuksista voi toimia voimavarana ja avata uusia mahdollisuuksia esimerkiksi harrastuksissa ja ammatinvalinnassa.

2.2 Islam Suomessa

Suomessa muslimit ovat hyvin monimuotoinen ryhmä, joka muodostuu muslimimaahanmuuttajien lisäksi tataareista ja käännyneistä. Ensimmäiset Suomeen tulleet tataarit olivat sotilaita, jotka palvelivat Venäjän armeijassa. Aluksi tataarit tekivät Suomeen lähinnä kauppamatkoja, mutta muslimien uskonnollinen toiminta sai alkunsa

jo 1800-luvun puolivälissä, ja vuosisadan loppuun mennessä Suomessa oli islamilaisia hautausmaita, rukoushuoneita sekä pysyvä islamilainen siirtokunta. Tataarien ylläpitämän Islam-seurakunnan tarkoituksena on vahvistaa tataarikulttuuria ja jäsenten etnistä identiteettiä. Toimitukset pidetään tataarin kielellä, mutta myös ulkopuoliset muslimit voivat osallistua niihin. Islam-seurakunta ei kuitenkaan pyri aktiivisesti tekemään yhteistyötä heidän kanssaan. (Sakaranaho & Pesonen 1999, 9–10; Leitzinger 1999, 25.)

Tataareiden seurakunta oli 1980-luvun loppupuolelle asti ainoa islamilainen yhdyskunta. Vuosikymmenen vaihteessa Suomeen muutti kuitenkin muslimeita eri maista, minkä myötä 1990-luvulla maahanmuuton myötä myös yhdyskuntien ja yhdistysten määrä kasvoi. Viime vuosikymmenen loppupuolella perustettiinkin jo useita kymmeniä islamilaisia yhdyskuntia ja yhteisöjä. Vaikka Suomen islamilaisen yhdyskunnan perustajajäsenet olivat pääasiassa arabeja, ja monet yhdyskunnat ja yhdistykset ovat jakautuneet etnisesti, ei jaottelu etnisyyden perusteella ole kuitenkaan tarkka. Islamilaisella yhdyskunnalla onkin toimintaa ympäri Suomen, ja esimerkiksi Pohjois-Suomen muslimiopiskelijat ja -pakolaiset tulevat Afrikan ja Lähi-idän eri maista. (Sakaranaho & Pesonen 1999, 10–13.)

Suomessa asuvien ulkomaalaisten uskontokunnasta on kuitenkin vaikea saada oikeanlaista kuvaa, sillä kaikki ulkomaalaiset uskonnon harjoittajat eivät kuulu mihinkään Suomessa rekisteröityyn uskonnolliseen yhdyskuntaan (Tilastokeskus 2007, 10). Väestörekisterikeskuksen tilastoissa oletetaan niin ikään kaikkien Irakista, Iranista, Turkista, Algeriasta, Marokosta, Pakistanista, Somaliasta, Bosniasta ja Lähi-idän arabimaista tulevien henkilöiden olevan muslimeja (Sakaranaho & Pesonen 1999, 10–11). Näin laskettuna heitä olisi nykyään Suomessa yli 20 000. Kaikki edellä mainituista maista tulleet eivät ole kuitenkaan muslimeja, vaan heidän joukossaan on myös muiden uskontojen edustajia. Toisaalta tilastoista puuttuvat myös muslimit, jotka ovat saaneet Suomen kansalaisuuden – vuonna 2006 sen sai yhteensä yli 4 450 henkilöä. (Tilastokeskus 2008, 2.)

Islam yhdistetään yleensä arabialaiseen kulttuuriin. Vaikka islamin alkuperäinen sanoma on tarkoitettu universaaliksi, se on alkujaan ollut arabialaisten paimentolaisten uskonto. Koraanin pyhänä kielenä arabiaa pidetään yhä islamilaista maailmaa yhdistävänä tekijänä, vaikka nykyään vain alle viidesosa maailman muslimeista on arabiankielisiä. (Hämeen-Anttila 2004, 50, 53.) Suomessakin asui vuonna 2006 enemmän somalinkieltä kuin arabiaa puhuvia maahanmuuttajia (Tilastokeskus 2008, 2). On kuitenkin muistettava, etteivät kaikki arabiaa puhuvat tunnusta islamia uskontonaan (Hämeen- Anttila 2004a, 54). Toisaalta pelkkä kieli tai kansallisuus ei kerro kuka on muslimi Suomessa.

Islamin opin tärkeimmät peruspilarit ovat muslimien keskuudessa yleisesti hyväksytyjä – riippumatta kansallisuudesta, kielestä tai suuntauksesta. Pieniä muunnelmia lukuun ottamatta islamin viisi peruspilaria ovat uskontunnustus, rukous, paasto, almuvero ja pyhiinvaellus. Peruspilareiden noudattaminen ei sido alaikäisiä tai holhouksenalaisia, mutta muita muslimeja ne velvoittavat yksilöllisesti. (Hämeen-Anttila 2004, 109–110.) Jokainen muslimi on vastuussa teoistaan Jumalalle, ja sanana islam tarkoittaa alistumista (Jumalan tahdolle). Se on myös sukua sanalle rauha, jota käytetään tervehdyksessä. (Hämeen-Anttila 2004, 158.) Lisäksi sanaan liitetään eri yhteyksissä usein muita merkityksiä, kuten tottelevaisuus tai puhtaus.

Islam ei ole uskontona yhtenäinen – kuten eivät myöskään siinä harjoitetut käytännöt. Usein länsimaissa ajatellaan, että islamilaisessa maailmassa vallitsee yksi ainoa diskurssi, joka sanelee säännöt, joiden mukaan ihmisten tulisi elää. (Dahlgren 1999, 87, 89.) Jaakko Hämeen-Anttila toteaa Tammikuun 2004 *Maailmanpyörä*-lehdessä, että länsimaiset mediat painottavat liikaa uskonnon merkitystä luotaessa käsitystä islamilaisesta maailmasta, jolloin syntyy käsitys siitä, että islam on sen kaikkien ilmiöiden yksi yhteinen nimittäjä. Aini Linjakummun mukaan islam ei ole homogeeninen, pelkästään uskonnollinen ilmiö, vaan se voidaan ymmärtää myös kulttuurisena tai poliittisena ilmiönä (Linjakumpu 1997, 111; 1999, 25).

Länsimaissa esiintyvät islamiin liittyvät uhkakuvat ja pelot liittyvät usein ennakkoluuloihin (Dahlgren 1999, 88). Ennakkoluuloja ei kuitenkaan esiinny vain

länsimaissa, vaan esimerkiksi Egyptin muslimiveljet näkevät kapitalistisen lännen käyttävän naisia ja heidän seksuaalisuuttaan hyväkseen voitontavoittelussaan mm. mainonnan ja muodin avulla (Dahlgren 1999).

2.3 Naiset islamilaisessa maailmankuvassa

Islaminusko on jakautunut moniin eri koulukuntiin, jotka pyrkivät perustelemaan monenlaisia näkemyksiä eri asioista. Näistä yksi esimerkki on naisen yhteiskunnallinen asema. Islamilaisen naisen ideaali on Susanne Dahlgrenin (1999, 90) mukaan monelle islamin tulkitsijalle yksinkertaistettu eettinen ja uskonnollinen kysymys, joka liittyy käytännön tasolla hyvin vähän naisten todellisiin elämäntilanteisiin. Kaikki naiset eivät pysty täyttämään islamilaisen naisen ihanteellista kuvaa, vaikka he siihen pyrkisivätkin. Myös länsimainen näkökulma islamilaisesta naisesta sekoittuu usein ideaaliin käsitykseen naisten elämästä. (Dahlgren 1999, 90–91.)

Islamin sisällä voi esiintyä täysin vastakkaisiakin käsityksiä liittyen naisen asemaan perheessä ja yhteiskunnassa. Tämän lisäksi perinteet ja sosiaalinen hierarkia sekä alueelliset, kulttuuriset ja etniset erot vaikuttavat erilaisiin tapoihin ja käytäntöihin, joita kaikkia voidaan kutsua islamilaisiksi. (Dahlgren 1999, 89–91.) Osaksi yhteiskunnallista keskustelua kysymys naisten asemasta tuli Egyptissä 1800-luvun loppupuolella (Dahlgren 1999, 100; El Guindi 1999, 177).

Islam – kuten muutkin uskonnot ja kulttuurit – määrittävät sukupuolten asemia (Linjakumpu, ei vl.). Islamissa naiseudella on yleisesti ottaen tärkeä ja keskeinen rooli, sillä se asemoi naiset pyhän islamin ja perheinstituution alkulähteeksi sekä voimavaraksi (El Guindi 1999, 171; Linjakumpu ei vl.). Islamin mukaan koko sosiomoraalinen maailmankaikkeus perustuu perheen ympärille, jolloin naisen tehtävä on varjella perheen kunniaa ja mainetta. Naisen voidaankin sanoa olevan pyhän islamin sydän. (El Guindi 1999, 171.)

Islamilaisessa järjestelmässä sukupuolella on tärkeä merkitys myös kulttuurin rakentajana, sillä islamilaisessa kulttuurissa biologinen sukupuoli määrittää miesten ja

naisten jakautumista paikan ja ajan mukaan – uskonnon määrittämä julkinen tila kuuluu miehille, kun taas kodin ja seksuaalisuuden tila kuuluu naisille (Mernissi 1987, Närein mukaan 1997, 198; Näre 1997, 197–198). Sari Näre (1997) on vertaillut islamilaista ja suomalaista sukupuolijärjestelmää suhteessa nuorten psykologiseen sukupuoleen, jolla hän viittaa miesten ja naisten yksilölliseen historiaan sekä mielen sisäisiin rakenteisiin. Muslimit luovat läheisiä kontakteja samaa sukupuolta olevien kanssa, kun taas vastakkaisen sukupuolen kanssa fyysistä läheisyyttä tapahtuu lähinnä vain seksuaalisessa kontaktissa. (Näre 1997, 197, 200.)

Uskonnollisessa islamilaisessa ideologiassa ja diskurssissa ideaali käsitys islamilaisesta naisesta liittyy *ummaan*, joka on valtionrajat ylittävä, eri kansallisuuksia yhdistävä islaminuskoisten yhteisö (Hämeen-Anttila 2004, 188). *Umma* oli jo keskiajalla, ja on nykypäivänäkin keskeinen osa islamilaisten kansojen identiteettiä (Hämeen-Anttila 2005, 307). Yksi näkyvä merkki *ummaan* kuulumisesta on musliminaisen käyttämä huivi tai huntu, mutta niiden merkitykset ja tulkinnat vaihtelevat paljon. Joillekin naisille hunnun käyttäminen on sanktioitu uskonnollisesti; sitä käyttämällä välttyy helvetin tulelta. Toisille huivin käyttäminen merkitsee puolestaan oman uskonnollisen ja kulttuurisen identiteetin esiintuomista. Islamilaisessa yhteiskunnassa huivi ja huntu viittaavat yleisesti ottaen moraaliseen järjestykseen, jossa molempien sukupuolten tulee käyttäytyä siveellisesti. (Sakaranaho 1999, 312.)

Huivin käyttäminen liittyy myös yksityisen tilan käsitteeseen, jolloin se mahdollistaa oikeuttaa naisten osallistumisen molemmille sukupuolille yhteisiin tilaisuuksiin sekä muihin sosiaalisiin tilanteisiin. (Tiilikainen 2003, 140–145.) Yksityisyyden käsitteellä on kuitenkin arabialaisessa ja islamilaisessa kontekstissa erilainen merkitys kuin länsimaisessa, vaikka molemmissa kulttuuripiireissä se onkin subjektiivinen etuoikeus. Arabialaisessa ja islamilaisessa merkityksessä yksityisyys perustuu tietynlaiselle ajan ja tilan konstruktiolle, joka on keskeistä islamilaisen yhteiskunnan toimivuudelle yleensä, mutta myös sukupuolten välisille jännitteille. Yksityisyys liittyy myös yksin tai yhdessä tapahtuvaan rukoilemiseen, jota tunnollisimmat islaminuskoiset harjoittavat viisi kertaa päivässä; yksityinen tila voidaan rakentaa mihin tahansa julkiseen tilaan yksinkertaisesti

merkitsemällä se rukoilua varten Mekkaan päin. Moskeijassa tällaiset yksityiset tilat ovat kollektiivisesti rakentuneita. (El Guindi 1999, 77–78, 82.)

Arabialaisella yksityisyydellä ei siis El Guindin mukaan tarkoiteta henkilökohtaista tai yksilöllistä tilaa. Naiselle yksityisyys on jotain pyhää ja suojeltua, mikä heijastuu mm. pukeutumisessa, tilassa ja käyttäytymisessä. Yksityisyys on tällöin etuoikeus, koska naiset ovat islamissa yhteisöllisyyden perustan, pyhyiden vartioita. Arabialainen yksityisyys ei siis liity yksilöllisyyteen eikä eristäytymiseen, vaan se on julkista ja suhteellista. (El Guindi 1999, 82.)

Näreen (1997, 197–200) mukaan islamin sukupuolijako vaikuttaa myös musliminaisten ja -miesten välisiin ihmissuhteisiin. Islamissa yhteisöllisyyteen liittyvät tavat perustuvat esimoderniin sukupuolijaotteluun, kun taas esimerkiksi Suomessa vallitsee postmodernille ominainen, molempia sukupuolia koskettava yksilöllisyys. Tähän liittyy esimerkiksi nuorten elämänhallinnan kannalta tärkeä psykologinen ja emotionaalinen tietoisuus suhteessa vastakkaiseen sukupuoleen. Nuoret musliminaiset ovat Suomessa alkaneet mukautua sukupuolikulttuuriin, jonka ilmapiiriä leimaavat yhtäältä erilaiset jännitteet ja konfliktit eri sukupuolten välillä, sekä toisaalta jatkuva sukupuolten uudelleen neuvotteleminen. (Näre 1997, 197–202.)

Kaiken kaikkiaan naisen asema on islamissa ristiriitainen. Linjakummun (ei vl.) mukaan islam asemoi uskontona naisia ja naiseutta, mutta se tuottaa myös islamin politiikkaa naiseuden kautta. Esimerkiksi hunnuttautuminen voi olla yksi poliittisen islamin muoto, jolloin hunnuttautuvat naiset nähdään ”islamin merkkeinä”. Toisaalta naiset voidaan nähdä myös aktiivisina islamilaisina toimijoina esimerkiksi suhteessa kansalliseen hallintoon tai kolonialistisiin rakenteisiin. Tällöin huivin käyttö voi merkitä naisille keinoa tuoda esiin poliittisia merkityksiä. (Linjakumpu ei vl.)

Ison-Britannian ja Ranskan islamilaisten maahanmuuttajien muslimi-identiteettien rakentamista tutkineen Johanna Hakalan (1997) mukaan olisi tärkeää tutkia myös musliminaisten osallistumista muslimiyhteisön kollektiivisen identiteetin rakentamiseen. Sen sijaan, että musliminaiset esitetään monikulttuurisuuspolitiikassa

voimattomina ja vaiennettuina objekteina, tulisi pohtia islamilaisten naisten oikeutta tulla kuulluksi yhteisössään. Näin molempien sukupuolten huomioiminen monikulttuurisessa keskustelussa laajentaisi sekä yksilöllisen että kollektiivisen identiteetin jäsentymistä. (Hakala 1997, 144–145.)

Hakalan mukaan maahanmuuttajanaisten asemasta puhuttaessa vallitsee erilaisuuden politiikan ja liberaalin suvaitsevaisuuden välinen jatkumo. Näistä ensimmäinen näkökulma hyväksyy kulttuurisen erilaisuuden kyseenalaistamatta siihen liittyviä ongelmakohtia. Jälkimmäisen näkökulman mukaan keskustelu naisten asemasta on puolestaan henkilökohtainen kysymys, joka ei kuulu poliittiseen keskusteluun. (Hakala 1997, 144–145.)

Naisten asema on islamissa hyvin erilainen kuin mihin länsimaissa on totuttu. Hämeen-Anttila kertoo *Pakolainen*-lehdessä (2004), että islamia ja islamilaisen maailman tarkastelua tulisi rajata ja suhteuttaa todellisuuskuvan rakentamiseksi ja vääristymien korjaamiseksi niin, että Lähi-idän kehitystä (tai kehittymättömyyttä) suhteutetaan Pohjoismaiden tai Suomen sijasta Aasian ja Afrikan todellisuuteen. Ann Mayer (1995) kutsuu kuitenkin tällaista näkökulmaa kulttuuriseksi partikularismiksi, jonka mukaan yhden yhteiskunnan jäsenet eivät ole oikeutettuja tuomitsemaan toisenlaisen perinteen omaavan yhteiskunnan käytäntöjä. Mayerin mukaan juuri tällainen näkökulma pyrkii sivuuttamaan Lähi-idän musliminaisten siviili- ja poliittiset oikeudet. (Mayer 1995, 176–177.)

Länsimaissa näkökulmat naisten asemasta islamilaisessa ja arabialaisessa maailmassa vaihtelevat paljon, usein tietämättömyydestä johtuen. Median antama kuva musliminaisten heikosta asemasta joissakin arabimaissa ei ole kuitenkaan aina johdettavissa islamista, vaan se on pyritty legitimoimaan uskonnon nimissä. Esimerkiksi Afganistanissa ja Saudi-Arabiassa naisten alistamiseen liittyvät tavat ovat todellisuudessa nousseet vanhoista heimoperinteistä. Tyypillisesti vastaavanlaisilla alueilla myös muita uskontoja edustavilla heimoilla on samantapaisia naisia rajoittavia tai sortavia perinnäistapoja, kuten ympärileikkaukset ja naisten liikkumavapauden rajoittaminen. (Hämeen-Anttila 2004, 169–172; Linjakumpu ei vl.) Usein

islamilaissakin maailmassa tällaiset tavat herättävät monissa ihmisissä vastenmielisyyttä (Dahlgren 1999, 87).

Nykyään naiskysymyksellä on erityinen merkitys islamilaisessa maailmassa. Sitä ei voida tarkastella irrallaan historiallisesta taustastaan, sillä naiseus ja naisten asema ovat kautta aikojen olleet keskeisessä ja merkityksellisessä asemassa islamilaisessa kulttuurissa. Naisen aseman muuttuessa myös perheyhteisöt muuttuisivat, sillä naiset ovat islamissa vastuussa lasten kasvatuksesta ja perinteiden välittämisestä. Tällöin yhteiskuntakin joutuisi muutoksen kohteeksi, sillä perhe on islamissa yhteiskunnan perusyksikkö. Tämä voidaan puolestaan kokea uhkana perinteitä vaalivissa ja muutosta vastustavissa yhteiskunnissa. (Dahlgren 1999, 91.)

Akkulturoitumisen myötä tapahtuu luonnollisesti muutoksia islamilaisuuteen liittyen. Tutkimuksessani selvitän näitä muutoksia ja niiden merkityksiä maahanmuuttajanaisten identiteetille. Akkulturaatioon liittyvien prosessien lisäksi nuori ikä vaikuttaa siihen, että omaa itseä ja identiteettiä etsitään. Tällöin pohditaan ja kyseenalaistetaan omaan kulttuuriin ja uskontoon liittyviä arvoja ja rakenteita. Samalla oma asema yhteiskunnassa ja perheessä voi olla ainakin osittain muutoksen kohteena, sillä siirtolaisuus ei tapahdu tyhjiössä. Länsimaisen yhteiskunnan arvot ovat tavalla tai toisella läsnä maahanmuuttajien elämässä – mutta eivät itsestäänselvytenä.

3. IDENTITEETTI DIASPORASSA

Pulma on siinä, että samalla kun oppii olemaan ”maahanmuuttaja”, huomaa ettei voikaan enää olla maahanmuuttaja. Se ei näet ole mikään erityisen varma tila. (Hall 1999, 12.)

Seuraavassa luon teoreettisen viitekehyksen diasporassa olevan identiteetin tarkastelulle. Stuart Hallin (1999, 20) mukaan identiteetin käsitettä ei voi kuitenkaan testata lopullisesti, sillä se on hyvin monimutkainen, kuten myös siitä käyty keskustelu. Pyrkimyksenäni onkin tavoittaa tutkimuksessani sellaisia mahdollisia identiteetin rakentumisen tapoja, joita käyttämieni teorioiden, aineiston ja sen analyysin vuoropuhelusta voi tässä ajassa ja paikassa syntyä.

Aloitin tarkastelemalla diasporan käsitettä sekä sen saamia muotoja ja merkityksiä globalisoituvassa maailmassa. Näkemykseni on, että diasporan käsite luo eräänlaisen viitekehyksen maahanmuuttajien identiteetin tarkastelulle – erityisesti sellaisille merkittävälle prosesseille, joita maahanmuuttajat kohtaavat elämässään. Tämän jälkeen tarkastelen erityisesti liikkeessä olevien identiteettien rakentumista osiossa. Pohdin tarkemmin kulttuurisia ja sosiaalisia prosesseja, joita muuttoliikkeiden myötä diasporassa tapahtuu. Pohdin myös, millaisia merkityksiä prosessit saavat suhteessa sekä yksilöiden että ryhmien identiteetteihin.

Lopuksi tarkastelen identiteettiä narratiivisesta näkökulmasta. Ajatuksena on hahmottaa identiteettien rakentumista juonellisena, mutta alati muuttavana ja muovautuvana tarinana. Erityisesti olen kiinnostunut siitä, millä tavoin identiteetti kerrottuna tarinana eheyttää ja tuo jatkuvuutta diasporassa olevien identiteettien kokemiselle. Tämän jälkeen kerron aineiston analyysin etenemisestä sekä sen keskeisistä käsitteistä, ja esitän taulukon analyysin viimeisestä vaiheesta havainnollistamaan analyysin tuloksia. Tämä toimii johdantona tutkimukseni analyysiosiolle, jonka ajatuksena on identiteettikertomusten (uudelleen)konstruktio juonelliseksi kokonaisuudeksi.

3.1 Diasporan tarina

Stuart Hall (1999, 10; 2003, 106) tarkoittaa diasporalla muuttoliikkeitä, joissa ihminen on joko vapaaehtoisesti tai (useimmiten) vasten tahtoaan joutunut luopumaan kodistaan – missä se on sitten ollutkin. Paul Gilroy (1997) mukaan diasporaa voidaan verrata liikkumiseen siinä mielessä, että se on tarkoituksellista, mutta diasporassa muuttoliikkeet tapahtuvat usein epätoivon seurauksena. Diasporan taustalla onkin usein sellaisia tekijöitä kuten sota, orjuus, etniset puhdistukset tai poliittinen repressio. Diasporan käsite ei siis sinänsä vastaa mitä tahansa paikasta toiseen siirtymistä tai vapaaehtoista matkustamista, vaan siihen liittyy voimakkaasti väkivallan uhasta aiheutunut pakko. (Gilroy 1997, 318.)

Aikojen kuluessa diasporan käsite on kuitenkin saanut monenlaisia merkityksiä. Alkuperäisessä merkityksessään kreikankielinen sana on viitannut siemenen kylvämiseen (Cohen 1997, ix; Gilroy 1997, 331). Muinaiskreikassa käsitettä käytettiin viittaamaan yleisesti ihmisten siirtolaisuuteen ja kolonisaatioon, mutta esimerkiksi juutalaisten tai afrikkalaisten kohdalla sillä on historiassa tarkoitettu traumaattista maastakarkoitusta tai maanpaossa elämistä. (Cohen 1997, ix.)

Diasporalla voidaan tarkoittaa myös sellaisia paikoiltaan siirtyneiden ihmisten muodostamia yhteisöjä, joihin kuuluvat eivät ole joutuneet vainojen kohteeksi tai olleet kolonisaation aktiivisia toimijoita (Cohen 1997, ix). Cliffordkin (1997) toteaa, että diasporan diskurssilla on nykyään sekä positiivinen että negatiivinen kaiku. Tämä tarkoittaa sitä, että samalla kun diasporaan liittyy kokemuksia syrjinnästä ja poissulkemisesta, siihen liittyy myös ajatus diasporassa olevista yhteisöistä historialliset juuret omaavina, globaaleina toimijoina (Clifford 1997, 255). Robin Cohenin (1997) mukaan diasporassa oleville yhteisöille on yhteistä se, että he eivät ole unohtaneet juuriaan, vaan ovat emotionaalisesti yhä sidoksissa (kuviteltuun) synnyinalueeseensa – sen väestöön, tapoihin, kieleen tai uskontoon. Diasporassa elävän ihmisen henkilökohtainen historia siirtolaisena on tällöin vahvassa yhteydessä hänen yhteisiin kokemuksiinsa samanlaisen taustan omaavien, samaa etnisyttä edustavien ihmisten kanssa. (Cohen 1997, ix.)

Cohen jatkaa, että aikaisempaan kotipaikkaan ja juuriin liittyvien tunnesiteiden täytyy olla riittävän vahvoja, jotta paikoiltaan siirtyneet ihmiset voisivat vastustaa unohtamiseen, etäännyttämiseen ja sulautumiseen liittyviä prosesseja (Clifford 1997, 255). Hall kuitenkin toteaa, että diasporan kulttuureille on ominaista myös niiden muuttuminen ja sopeutuminen uusiin olosuhteisiin. Tuloksena on tällöin kulttuuristen ryhmien uudistuminen; monimutkaisten prosessien kautta ne ottavat ja saavat vaikutteita muista kulttuureista, joiden kanssa ne ovat kosketuksissa. (Hall 2003, 107.) Diasporan käsite tarjoaakin mahdollisuuden sekä kulttuurien sisäisten että niiden välisten prosessien ja muotojen tarkastelulle (Gilroy 1997, 327).

Diasporissa koettu juurtuminen ei ole uuden asuinpaikan ajasta ja paikasta riippuvaa. Islam on yksi esimerkki siitä, kuinka kuulumisen tunne voi liittyä johonkin muuhun kuin elinympäristöön sitoutumiseen. James Cliffordin mukaan transnationalismin aikakaudella diasporan utopistinen puoli onkin, että tietoisuus diasporasta tarkoittaa ihmisen rinnakkaiseloä yhtäältä menettämisen, marginaalissa elämisen ja pakolaisuuden, ja toisaalta kosmopolitanismiin ja erontekoon mukautumisen kanssa. Diasporaa kuvaa tällöin parhaiten jännite, joka syntyy toivon ja menettämisen ristiriidasta. (Clifford 1997, 255–257.)

Marja Tiilikainen (2003) on tarkastellut uskontoa suhteessa diasporaan. Hän on tutkinut erityisesti islamiin liittyviä tulkintoja ja käytäntöjä diasporaan ja globalisaatioon liittyvien prosessien kautta. Koska hänen tutkimuskohteenaan ovat olleet somalinaiset, hän on tarkastellut myös sisällissodan aiheuttamia seurauksia ja kokemuksia sekä miesten islamiin liittyvän auktoriteetin merkityksiä uskonnollisuudelle ja islamin harjoittamiselle. Tiilikainen puhuukin ”arjen islamista”, johon liittyvät somalinaisten kokemukset diasporasta, kodista ja arjesta. Somalinaisten arjessa koettu islam muotoutuu siten erilaisten, viime kädessä kodissa tapahtuvien tulkintojen, rajanvetojen ja neuvottelujen kautta, mutta siihen vaikuttavat myös uskonnollinen ja sosiaalinen muisti. Näiden kautta diasporassa elävät somalinaiset rakentavat myös identiteettiään suhteessa muutoksiin, joita heidän elämässään on tapahtunut. (Tiilikainen 2003, 65, 70.)

Diasporille on siis ominaista ihmisten usein traumaattinen hajaantuminen kahdelle tai useammalle ulkomaiselle alueelle. Toisaalta diasporasta voidaan puhua myös, kun ihmiset jättävät kotimaansa työn perässä tarkoituksenaan harjoittaa kolonisaatioon liittyviä pyrkimyksiä tai kaupankäyntiä. Kollektiiviset muistot kotimaasta, sen historiasta ja saavutuksista ovat ominaisia diasporassa eläville ryhmille. Tämän lisäksi kuva kotimaasta voi olla idealisoitunut. Tällöinkin ihmiset kokevat kollektiivista sitoutumista sen ylläpitämiseen, rikastuttamiseen ja jopa sen luomiseen. Diasporassa kehittyy niin ikään kollektiivinen toive mahdollisesta paluumuutosta kotimaahan. (Cohen 1997, 26.)

Vaikka diasporaan liittyy myös mahdollisuus omaperäisen, rikkaan ja moniarvoisuutta kunnioittavan elämäntavan ylläpitoon uudessa maassa, voi diasporassa elävien ihmisten ja ympäröivän yhteiskunnan välillä esiintyä myös ristiriitoja. Tähän liittyvät diasporissa elävien ihmisten kokema hyväksynnän puute valtaväestöltä, tai pahimmassa tapauksessa jopa uuden katastrofin kohtaaminen. Toisaalta yhteinen historia ja yhteisöllisyyden kokeminen sekä erottautuminen valtaväestöstä voivat vahvistaa tietoisuutta ryhmän yhteenkuuluvuudesta. Diasporassa elävät ihmiset tuntevat myös yhteenkuuluvuutta muiden, muualla asuvien samaa etnisyyttä olevien ihmisten kanssa. (Cohen 1997, 26.)

Clifford (1997) kuitenkin muistuttaa, että diasporien teoreettiset tulkinnat ja diasporakulttuurit pyrkivät usein sivuuttamaan sen, että diasporaan liittyvät kokemukset ovat aina sukupuolistuneita. Miesten kokemukset diasporasta tulevat normalisoiduiksi. On kuitenkin mielenkiintoista pohtia, miten sukupuolten asemille käy diasporissa – vahvistuvatko sukupuoliset käytännöt vai eivät? (Clifford 1997, 258.) Kuten Tiilikaisen (2005) tutkimuksessa kävi ilmi, somalalaiset kävivät neuvotteluja ja rajanvetoja kodissaan suhteessa islamiin ja patriarkaalisiin rakenteisiin. Cliffordin mukaan uudet poliittiset tilat, roolit ja vaatimukset voivatkin luoda uudenlaisia vuorovaikutussuhteita diasporissa. Toisaalta yhteydenpito alkuperäiseen kotimaahan, sukulaisuussuhteet ja uskonnolliset ja kulttuuriset traditiot voivat joissakin tapauksissa ylläpitää ja vahvistaa patriarkaalisia rakenteita. Joka tapauksessa diasporat voivat avata uudenlaisia sukupuolten välisiä neuvotteluja sekä asemien uudelleenmäärittelyjä. (Clifford 1997, 259.)

Viimeksi mainittua aihetta tarkastelen myös itse jäljempänä. Maahanmuuttajanaisten erilaisuuden kokemukset ilmenevät paitsi suhteessa valtaväestön kulttuuriin, myös sen sukupuolisiin käytäntöihin ja toisaalta oman kulttuurin sukupuolien aseisiin ja käytäntöihin, mikä voi johtaa ristiriitoihin uusien ja perinteisten arvojen välillä.

3.2 Kulttuurinen identiteetti matkustavana subjektina

Tarkastelen seuraavaksi postmodernia maailmankuvaa sekä sen merkityksiä yksilöille ja subjektiivisesti koetuille identiteeteille. Tämän jälkeen tarkastelen globalisaatioon liittyvien muuttoliikkeiden ja diasporien merkityksiä erityisesti kulttuurisille identiteeteille. Pohdin, millaisia erilaisia identiteettien rakentumisen tapoja globalisoituvassa maailmassa voi syntyä.

1900-luvun jälkimmäisellä puoliskolla modernien yhteiskuntien on voitu ajatella olevan rakenteellisen muutoksen tilassa (Hall 1999, 20). Zygmunt Baumanin (1996) mukaan moderneille yhteiskunnille leimallista oli hakea järjestystä, jatkuvuutta ja rakenteita esimerkiksi alueellisen ja toiminnallisen erottamisen kautta, mistä äärimmäisenä esimerkkinä on juutalaisten kansanmurha. Jälkeenpäin kuitenkin huomattiin, että ihmisten luoma maailmanjärjestys olikin sattumanvarainen, haavoittuva ja vailla perustuksia. Vaatimukset järjestyksestä tekivät maailmasta kaoottisen ja päämäärättömän, sillä kaikesta järjestyksen ulkopuolelle jäävästä oli tullut perustuksetonta ja mielivaltaista. (Bauman 1996, 27.)

Postmoderni kiinnittää Baumanin (1996) mukaan huomion juuri modernin ja sen synnyttämän nykyisen yhteiskunnan tilanteen jatkuvuuteen ja epäjatkuvuuteen. Postmoderni kuvaakin sitä maailmaa, joka modernista yhteiskunnasta on kehityksen myötä tullut – sattumanvarainen, dynaaminen, monimuotoinen ja pirstaleinen. Yksittäisten ihmisten kannalta postmoderni tarkoittaa sitä, että he ovat ainakin osittain riippumattomia modernin yhteiskunnan valtarakenteista, toisistaan ja habitaateistaan eli asunpaikoistaan. (Bauman 1996, 191–192, 198–200.)

Siinä missä modernissa ajattelutavassa yksilöiden ajateltiin omaavan kiinteän ja vakaan käsityksen itsestään, identiteetistään ja paikastaan maailmanjärjestyksessä, on postmoderni ajattelutapa kumonnut väitteen ennaltaoletetusta tai -annetusta identiteetistä (Bauman 1996, 200; Hall 1999, 29). Modernissa tapahtuneet muutokset ovat siis vaikuttaneet myös käsityksiin yksilöistä. Erityisen merkittävää on modernismin merkitys individualismin syntymiselle, mikä tarkoittaa yksilön käsitteellistä irrottamista modernin yhteiskunnan vakaista rakenteista – yksilöllisyyttä. (Hall 1999, 30.)

Hall toteaa, että postmodernissa maailmassa diasporissa elävät ihmiset edustavat uudenlaisia identiteettejä, jotka ovat tyypillisiä erityisesti muuttoliikkeiden kautta hajaantuneille ryhmille. Globalisaation myötä yhä useammat ihmiset ovat kuitenkin omaksuneet entistä avoimemman tavan mieltää itsensä ja rakentaa identiteettinsä suhteessa paikkaan ja kulttuuriin; nykyään myös suuri osa postmodernin taiteen lajeista käsittelee tähän liittyviä aiheita. (Hall 2003, 122.) Sosiaalisia subjekteja aiemmin asemoineet luokan, rodun, kansallisuuden, etnisyyden, sukupuolen ja seksuaalisuuden sekä kulttuuristen maisemien kokemukset ovat pirstoutumassa (Hall 1999, 20).

Modernien yhteiskuntien muuttuminen merkitsee yksilöiden kannalta identiteettien paikaltaan siirtymistä ja hajautumista – identiteettikriisiä (Hall 1999, 20). Kaiken kaikkiaan tämä voi Stuart Hallin (1999, 19, 58) mukaan tarkoittaa kolmea mahdollista muutosta kulttuurisissa identiteeteissä, jotka ilmaisevat kuulumista johonkin selvärajaiseen kansalliseen, kielelliseen, etniseen tai uskonnolliseen kulttuuriin:

- 1) Globalisaation mukanaan tuomiin muutoksiin liittyvä vastarinta vahvistaa erilaisia kulttuurisia identiteettejä.
- 2) Postmodernismi ja globalisaation aiheuttama kulttuurien yhtenäistyminen hajauttavat alkuperäisiä kulttuurisia identiteettejä.
- 3) Kulttuuristen identiteettien hajautuminen tuottaa uudenlaisia ja monimuotoisia, ”hybridejä” identiteettejä.

Kulttuuristen identiteettien vahvistumista tapahtuu esimerkiksi silloin, kun vieraiden kulttuurien läsnäolo saa hallitsevat etniset ryhmät kokemaan itsensä uhatuiksi, jolloin he

puolustavat omaa identiteettiään jopa aggressiivisesti. Kulttuuristen identiteettien hajautumisella tarkoitetaan puolestaan sitä, että kasvava maailmanlaajuinen keskinäisriippuvuus ja kulttuurien paikoiltaan siirtyminen aiheuttaisi alkuperäisten kulttuuristen identiteettien hajautumista ja siten eri kulttuurien homogenisoitumista. Hall kuitenkin kritisoi tätä väitettä sen vuoksi, että globalisaation vaikutukset eivät ole jakautuneet tasaisesti kaikkialle. Toisaalta homogenisoitumista vastustavana tekijänä voidaan nähdä kasvava kiinnostus paikalliseen etnisyyteen ja eroihin. (Hall 1999, 61–64, 68.)

Hybrideissä identiteeteissä on kysymys kulttuuristen identiteettien uudistumisesta siinä mielessä, että juuriltaan siirtyneet ihmiset kantavat mukanaan jälkiä menneisyydestään, sen kulttuureista, perinteistä, kielistä ja historiasta. Toisaalta he hyväksyvät sen, että myös uuden paikan ”menneisyys” ja kulttuuri liittyvät erottamattomasti heidän kulttuuriin identiteetteihinsä. (Hall 1999, 71.) Sekä kulttuurit että merkitysjärjestelmät josta ne koostuvat, toimivat kielen lailla – ne tarjoavat viitekehyksen, jonka kautta maailma on tulkittavissa. Kielen lisäksi esimerkiksi uskonnolla on voimakas symbolinen asema merkitysten antajana useissa kulttuureissa, sillä yhteenkuuluvuuden lisäksi se myös erottaa ja luo toiseutta. Yhteenkuuluvuutta voidaan ajatella myös paikan käsitteen avulla; sen avulla ymmärrämme ja paikannamme kulttuureita, ja samoin se toimii symbolisena kehyksenä eri kulttuureille erottamalla tiettyyn kulttuuriin kuuluvat ulkopuolisista. (Hall 2003, 88, 90–92.)

Etenkin silloin, kun ihmisen täytyy muuttaa paikasta toiseen, hänen eteensä tulee tilanne, jossa kulttuurinen identiteetti on määriteltävä uudelleen suhteessa uuteen elämäntilanteeseen (Hall 2003, 106, 121). Vilma Hänninen (2002, 61) kutsuu tätä reflektoiduksi identiteetiksi eli prosessiksi, jossa identiteettiä rakennetaan tietoisesti. Tämä korostuu erityisesti juuri silloin kun elämäkulussa tapahtuu jotain sellaista, että sen tapahtumia on arvioitava uudestaan. Tällaiset katkeamat tai ristiriidat on ratkaistava itselle sopivalla tavalla. Tietoinen, reflektiivinen identiteettitarina on myös refleksiivistä – ihminen paitsi muodostaa tarinaansa mutta voi myös tietoisesti vaikuttaa sen kulkuun, jolloin ihminen myös vaikuttaa itseensä, omiin vaatimuksiin ja tavoitteisiinsa.

Reflektoitu sisäinen tarina voi tällöin olla epämääräinen ja ristiriitainen, mutta myös koherentti ja yhtenäinen (Hänninen 2002, 61–62).

Muuttoliikkeiden myötä paikoiltaan siirtyneet ihmiset voivat esimerkiksi tarpeensa mukaan hyödyntää sekä uusia kulttuureita että vanhoja, perinteisiä kulttuurisia repertuaarejaan joko tietoisesti tai tiedostamatta. Globalisoituvassa maailmassa aika ja paikka voivat siis ihmisiä erottaessaan myös voimistaa yhteisten merkitysjärjestelmien kehittymisen tärkeyttä; näin on esimerkiksi silloin, kun siirtolaiset pitävät kiinni perinteistään sekä ylläpitävät suhteita lähtömaidensa ja uusien kotimaidensa välillä. Erilaisuuden monet muodot ovat aina läsnä tällaisten ihmisten elämässä: tämä tarkoittaa sitä, että he joutuvat vaihtamaan kulttuurista toiseen puhumalla sekä kirjaimellisesti että kuvaannollisesti useita kieliä, kuulumalla useisiin eri maailmoihin ja koteihin sekä edustamalla useita identiteettejä. (Hall 2003, 91, 121.)

Identiteetti voidaan määritellä myös erilaisuuden ja eronteon kautta. Identiteetti on tällöin suhteellista; ryhmät ja ihmiset määrittelevät toistensa identiteettejä suhteessa siihen, mitä he eivät ole. Toiset ovat tällöin jotain oman itsen tai ryhmän ulkopuolella olevia – siis erilaisia identiteeteiltään. (Woodward 1997, 9.) Kuten kulttuuristen identiteettien vahvistamista, myös erilaisuutta voidaan rakentaa negatiivisesti marginalisaation ja poissulkemisen kautta (Hall 1999, 68; Woodward 1997, 35). Tässäkin tutkielmassa erilaisuus tulee esille monin eri tavoin eri hetkinä.

Toisaalta erilaisuutta ja erontekoja voidaan tarkastella myös monimuotoisuuden ja heterogeenisyyden kautta, kuten hybrideissä identiteeteissä (Hall 1999, 70–71; Woodward 1997, 35). Hall kuvaa tätä identiteetin ja eron yhteensulautumana, jossa erilaisuus on kiinnittynyt lopullisesti identiteetin jatkumoon, eikä sitä voi enää irrottaa siitä. Kulttuurinen identiteetti on tästä näkökulmasta sekä samankaltaisuuksia sisältävä historioiden ja kulttuurien jatkumo, että myös erojen merkitsemä kertomus menneestä ja tulevasta. Postmodernissa etenkin diasporien ihmiset edustavat tällaisia uudenlaisia identiteettityyppejä. (Hall 1999, 70–71, 227–230.) Tästä näkökulmasta erilaisuutta voidaan myös tietoisesti korostaa rikkautena esimerkiksi erilaisilla normien vastaisilla mielenilmauksilla (Woodward 1997, 35).

Koska tässä tutkielmassa tarkastelen musliminaisten identiteettien rakentumista, on tärkeää huomioida modernin ja postmodernin yksilö ja -identiteettikäsitys suhteessa islamiin. Islamissahan yksilökäsitys on siinä mielessä ristiriidassa länsimaissa totutun, postmodernin yksilökäsityksen kanssa, että sana islam tarkoittaa alistumista (Jumalan tahtoon). Islamissa ei ole kristinuskolle tyypillisiä oikean uskonnollisen opin määritteleviä inhimillisiä elimiä, vaan jokainen oppinut määrittelee itse oikean opin uskonnollisia lähteitä (esimerkiksi Koraani, sunna) tutkien (Hämeen-Anttila 2004, 89). Islamissa Jumala on lainsäätävä ja auktoriteetti, jolle muslimi on henkilökohtaisesti vastuussa. Yhteisöllisyys, kollektivismi ja vallan kunnioittaminen ovat islamissa olennaisia lähtökohtia elämälle. (Hukari 2006, 128.)

Postmoderni identiteettikäsitys on kuitenkin mielestäni perusteltu lähtökohta identiteetin tarkastelulle tässä tutkielmassa, koska tarkastelen myös diasporan ja muuttoliikkeiden merkityksiä identiteetin rakentumisessa. Kertomuksissaan islamilaiset maahanmuuttajanaiset ovat ilmaisseet erityisesti määrittelevänsä oman tulevaisuutensa itse. Yksilöllisyys ilmenee kertomuksissa myös esimerkiksi suhteessa muihin maahanmuuttajiin ja perheeseen.

Toisaalta elämäntarinoissa korostuu juuri postmodernille tyypillinen monien kulttuurien välissä eläminen ja identiteettien sirpaloituminen, sillä maahanmuuttajanaiset ilmaisevat kertomuksissaan kulttuurien välisen ristiriidan ja niiden yhteensovittamisen vaikeuden. Kertomuksissa korostuu sekä kunnioitus että kriittisyys omia perinteitä ja länsimaisia käytäntöjä kohtaan. Seuraavassa luvussa tarkastelen identiteettien sirpaloitumista ja hajaantumista tasapainottavana tekijänä kertomusten merkitystä (jotakuinkin) eheän identiteetin rakentamisessa.

3.3 Kerrottu identiteetti

Terapeuttisen, narratiivisen identiteettityön tarkoituksena on tarkastella ihmisen elämäntarinaa ja tuottaa sitä uudelleen, jotta sen sirpaleista voitaisiin koota yhtenäisempi kokonaisuus ja lisätä näin tunnetta elämän hallittavuudesta.

Postmodernissa maailmassa tämä tarkoittaa uusien identiteetikertomusten luomista kertomusten välityksellä. (Heikkinen 2000, 55.) Psykologisesta näkökulmasta ihmisen hyvinvoinnille on tärkeää tunne elämän mielekkyydestä ja jatkuvuudesta. Vaikka elämän ennalta-arvaamattomuus tuottaa usein kokemuksia epävarmuudesta, voivat kertomukset ja niiden sisältämät elämäntarinat kuitenkin tuottaa positiivisia mielikuvia sekä kokemuksia todellisuuteen liittyvästä hallinnantunteesta. (Ihanus 2001, 242.)

Seuraavassa pohdin erityisesti kerronnallisen identiteetin rakentumista. Olen valinnut identiteetin tarkastelulle narratiivisen lähestymistavan postmodernin identiteetikäsityksen rinnalle, koska globalisoituvassa maailmassa diasporien ja muuttoliikkeiden voidaan ajatella hajauttavan ja sirpaloittavan yksilöiden identiteettejä, kuten edellisessä luvussa todettiin. Narratiivinen lähestymistapa tuo kuitenkin erityisesti esille sen, kuinka yksilöt aktiivisesti tuottavat identiteettiään kertomalla itsestään ja maailmasta tarinoita. Tässä yhteydessä käytän identiteetikäsitteen lisäksi myös käsitteitä elämäntarina, minätarina ja sisäinen tarina riippuen käyttämästäni lähdekirjallisuudesta. Eri käsitteet ovat osittain rinnakkaisia identiteetin kanssa, mutta ne painottavat kuitenkin enemmän identiteetin rakentumisen prosessia.

Polkinghornen (1988) mukaan narratiivisuudessa on kyse ihmisten kokemusten merkityksellisyydestä. Narratiivisuus on siten ihmisten kokemuksia ajallisesti mielekkääksi kokoava kognitiivinen prosessi, jota ei Polkinghornen mukaan voida ottaa suoraan tarkastelun kohteeksi. Sen sijaan tutkimuksen kohteena voivat olla yksilön historia ja tarinat. Yhtenä narratiivisuuden muotona ovat siis ihmisten arkipäiväiset kertomukset, joissa ihmiset kuvaavat sekä omia että toistensa tekoja. Muita narratiivisuuden muotoja voivat olla esimerkiksi myytit, sadut ja novellit. (Polkinghorne 1988, 1.)

Narratiivisen teorian lähtökohtana on näin ollen ihmisen olemassaolo elettyinä, koettuna ja tulkittuna kokemuksena. Tässä kokemuksessa kieli ja narratiivinen ilmaisu näyttelevät tärkeää osaa, ja ne mahdollistavat myös narratiivisuuden merkityksen tarkastelun identiteetin rakentumisessa. (Polkinghorne 1988, 125.) Hännisen (2002, 20) mukaan identiteetti jää kuitenkin aina osittain myös piiloon, sillä se muodostetaan ja

ilmaistaan kerronnassa ja toiminnassa, jolloin kaikki kokemukset eivät tule kerrotuiksi tai suunnitelmat toteutetuiksi.

Hänninen (2002) on käyttänyt sisäisen tarinan käsitettä kuvaamaan sitä mielensisäistä prosessia, jossa ihminen tulkitsee tarinallisten merkityksien kautta omaa elämäänsä. Kertomuksen avulla ihminen voi sekä tulkita omaa elämäänsä, että kertoa toisille ihmisille omaa tarinaansa. Kertomuksen voidaankin ajatella synnyttävän tapahtumista aina uusia tulkintoja; kertomalla ihmiset voivat jakaa ja heijastaa kokemuksiaan sekä saada niiden jäsentymiselle sosiaalista vahvistusta. Kertomuksiin voi liittyä ja niillä voidaan luoda erilaisia vaikuttamisen keinoja. (Hänninen 2002, 20–22.) Polkinghornen (1988, 10) mukaan merkitysjärjestelmät ja niiden selkeä rakenteellinen tutkimus ovat tärkeitä myös yksilöiden ja ryhmien sisäisten hallitsemiskeinojen ymmärtämiselle – eivät niinkään käyttäytymisen ennustamiselle tai hallitsemiselle.

Hännisen (2002) mukaan sisäinen tarina asemoi yksilön elämän laajempaan kontekstiin. Se tulkitsee eri elämäntilanteita sekä -tapahtumia ja painottaa niiden sisältämiä merkityksiä ja tärkeyttä – sisäinen tarina siis määrittelee ihmisen identiteettiä. Tarinallisessa identiteetissä voidaan katsoa olevan useita erillisiä, mutta silti dynaamisessa vuorovaikutuksessa olevia tasoja, joista toiset heijastavat identiteetin jatkuvuutta ja toiset sen muuttumista. Reflektoitu identiteetti luo kuitenkin Hännisen mukaan pysyvyyttä jatkuvasti uudelleen tulkittavissa olevaan identiteettiin. Reflektoitu identiteetti on tietoinen tapa rakentaa identiteettiä – vastata siis kysymykseen kuka minä olen. (Hänninen 2002, 60–62.)

Myös Polkinghornen (1988) mukaan minäkuva ja identiteetti ovat saavutettavissa narratiivisen konfiguraation kautta. Tällöin ihmisen olemassaolo saa ymmärrettävän, kehittymässä olevan tarinan muodon. Ihminen myös elää keskellä tätä tarinaa, jonka loppu on avoin; sen juoni kehittyy sitä mukaa kun elämäkulkuun liittyy uusia tapahtumia. Näin henkilökohtaiset tapahtumat muodostavat yhtenäisen historian, johon liittyy yksilön menneisyyden lisäksi oletuksia siitä, millainen hän tulee olemaan tulevaisuudessa. Jokainen ihminen toimii sekä oman elämänsä kertojana että toisten elämien kuulijana. (Polkinghorne 1988, 150.) Vaikka kieli on kollektiivisesti jaettu

sosiaalinen konstruktio, sen merkitykset ovat aina tulkittavissa kuulijasta riippuen (Hall 2003, 89).

Identiteetti voidaan siis nähdä yksilön elämästä muotoutuvana juonellisenä tarinana, johon liittyy mahdollisuus esittää useita rooleja eri aikoina. Sosiaalisten roolien esittäminen ei ole kuitenkaan yhtä identiteetin kanssa, vaan se mahdollistaa toimimisen ja käyttäytymisen aina roolien vaatimusten mukaisesti. Juonen taustalla vaikuttavat eri elämänvaiheet sekä sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö, jonka kanssa ihminen toimii vuorovaikutuksessa. Näin koko ihmisen olemassa olo voidaan käsittää narratiivisena juonena, jossa tapahtumat ovat saaneet koherentin ja merkityksellisen muodon. (Polkinghorne 1988, 152–153.)

Brunerin (1987, 31) mukaan elettyä elämää ei voi erottaa kerrotusta elämästä. Hän toteaa, että vaikka elämää tulkitaan ja kerrotaan jatkuvasti uudelleen, ovat jotkut perustavanlaatuiset rakenteet elämässä kuitenkin vaikeasti muutettavissa. Tällaisia ovat esimerkiksi yksilön varhaiset perhe-elämästä saadut rakenteet, jotka elämässä tapahtuvista muutoksista huolimatta pysyvät itsepintaisesti mukana elämäntarinoissa (Bruner 1987, 31).

Ihanuksen (2001) mukaan ihminen ei täysin omista omaa kertomustaan, vaan ne liittyvät erilaisiin sosiaalisiin suhteisiin ja vuorovaikutustilanteisiin. Kertomuksissa ovat läsnä lähiympäristön, ryhmien, instituutioiden sekä ideologioiden kulttuuriset ja yhteisölliset odotukset. Kertomus itsestä ei voi siis syntyä tyhjiössä, vaan se tarvitsee jatkuakseen myös toisia ihmisiä. (Ihanus 2001, 250.) Narratiivisiin muotoihin liittyvät kielet ja puhettavat ohjaavat kuitenkin kokemusten rakentumista ja muistijälkiä sellaisella tavalla, että ne tuovat kertomukset menneestä nykyhetkeen ja edelleen tulevaan (Bruner 1987, 31).

Narratiivisesta näkökulmasta kertomuksena ajateltuun elämään lukeutuu erilaisia oletuksia, versioita ja käsikirjoituksia. Ihmisen mieli ei ole yhteydessä absoluuttiseen todellisuuteen, mutta se ei ole myöskään vapaa ennakkokäsityksistä. Jerome Brunerin mukaan tutkijan näkökulmasta olisikin ihanteellista oppia niitä keinoja, joilla ihmiset

kokoavat narratiivinsa ja kertovat tarinansa – ja tämän lisäksi pohtia muita myös tapoja niiden kertomiseksi. Tällöin niistä on mahdollista tuottaa uudenlaisia tarinoita, jolloin niitä voidaan myös ymmärtää paremmin. (Bruner 1987, 32.)

Koska minäkuva muovautuu ihmisen elämänkaareissa erilaisten vuorovaikutustapahtumien kautta, ja ihminen sisäistää eri aikoina ainutlaatuisia ja ristiriitaisiakin vuorovaikutuksellisia rooleja, arvoja ja normeja, voi minäkuva voi olla ajoittain hajanainen ja epäselvä. Tällöin se ei toimi halutulla tavalla ihmisen käyttäytymisen ohjaajana. Ihmisen minäkuva on päivittäisessä arjessakin jatkuvana, tiedostamattomana muuttumisen kohteena. (Polkinghorne 1988, 150.) Koska ihminen suosii eri konteksteissa erilaisia minän esittämistapoja, merkityksellistyvät myös muun muassa maskuliinisuuteen ja feminiinisyteen liittyvät ideologiat sekä etniset, poliittiset ja uskonnolliset sitoumukset uudelleen. (Ihanus 2001, 249.)

Tästä näkökulmasta tarkastelen nuorten musliminaisten identiteettien rakentumista. Kuten edellisessä luvussa totesin, erilaisuus ja erojen kokeminen ovat vahvasti läsnä diasporissa elävien ihmisten elämässä. Nämä erot ilmenevät maahanmuuttajien sosiaalisissa suhteissa ja kulttuureissa, mutta aineiston perusteella myös määriteltäessä uudelleen esimerkiksi käsityksiä sukupuolesta, naisten asemasta, islamista tai yhteiskunnallista kysymyksistä. Muun muassa tätä erilaisuuden kokemusta käsitteellistän kertomusten analyysin avulla, ja muodostan maahanmuuttajanaisten kertomuksista yhtenäisen, identiteettien rakentumista kuvaavan tarinan. Seuraavassa kerron analyysin eri vaiheista.

3.4 Kertomusten analysointi

Tarkastelen identiteettien rakentumista juonellisena elämäntarinana, jossa subjektiivinen menneisyys, kertomishetki ja tulevaisuus kohtaavat. Tällöin muodostuu kokonaiskuva siitä, millaisia kokemuksia naisilla on menneisyydestään ja miten he tulkitsevat näitä kokemuksia suhteessa omaan elämäänsä kertomishetkellä. Lisäksi tarkastelen, millaisena tulevaisuus näyttäytyy heidän kertomuksissaan. Tutkielmassa on käytetty analyysimenetelmänä aineistolähtöistä sisällönanalyysia juonellisessa viitekehyksessä.

Narratiivisuuden ajatuksena on, että kertomuksilla ja tarinoilla on kolme rakennetta: alku, keskikohta ja loppu (ks. esim. Heikkinen 2000, 51). Laajemmassa, sisällöllisessä merkityksessä miellän juonellisuuden tarkoittavan myös ajallista viitekehystä; Polkinghornen (1988, 150) sanoin ihmisen menneisyys ja tulevaisuus liittyvät elämäntulkun, joka saa kehittymässä olevan tarinan muodon.

Polkinghornen (1995, 8) mukaan omaelämäkertoissa on kuitenkin vain harvoin mukana täysin yhtenäinen juoni, mutta niitä yhdistää sama päähenkilö. Tämän vuoksi käytän juonellista viitekehystä strukturoimattomien, ajallisesti epäloogisesti etenevien kertomusten uudelleenjärjestämiseen.

Sisällönanalyysia varten olen siis ensimmäisenä muodostanut kolme ajallista luokkaa; menneisyys (mennyt aikamuoto), kertomishetki (presens) sekä tulevaisuus.

Sisällönanalyysissa on sovellettu Tuomen ja Sarajärven (2002, 93–121) aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tarkempi ohje liitteiden lukemiseen on sivulla 86. Ajallinen jaottelu on ollut mielekäs tutkimuskysymyksen ja osaongelmien kannalta, jotka olivat seuraavat:

- 1) Miten kertomuksissa kuvataan menneisyyttä ja siihen kuuluvia asioita?
- 2) Mitä asioita kertomishetkellä painotetaan ja millaisia merkityksiä ne saavat suhteessa identiteetteihin?
- 3) Millaisena tulevaisuus näyttäytyy kertomuksissa ja mitä asioita tulevaisuuteen liitetään?

Jaottelu on kuitenkin karkea, koska en ole katsonut tarkoituksenmukaiseksi tehdä tarkkaa kielipillistä jakoa eri aikamuotojen välillä, vaan erityisesti olen pohtinut analyysiyksikköjen (ks. Tuomi & Sarajärvi 2002, 112) eli tässä tapauksessa lauseiden ja ajatuskokonaisuuksien sisällöllistä merkitystä aikajakojen kannalta. Myöskään eri ikävaiheille ei ole määritelty tässä tutkimuksessa tarkkoja rajoja, vaan aineiston analyysissä on mukailtu kertojien subjektiivisia kokemuksia omasta iästään (esimerkiksi ”muutin pienenä Suomeen”, ”kannoin perheestä vastuun nuorena”).

Analyysin toisessa vaiheessa olen jaotellut alkuperäisilmaukset kolmeen ajalliseen luokkaan ja muodostanut niistä pelkistettyjä ilmauksia (liite 1). Tämän jälkeen pelkistetyistä ilmauksista on ryhmitelty alaluokkia aineistolähtöisesti niin, että alaluokaksi on muodostunut mielekkäitä asiakokonaisuuksia (liite 2). Tässä vaiheessa on muodostunut alustava käsitys siitä, mitkä asiat aineistossa ovat painottuneet suhteessa tutkimuksen osakysymyksiin. Ajallisesti olen pysynyt alkuperäisessä jaottelussa, mutta pukeutumiseen liittyvistä asioista on muodostettu oma kokonaisuus, koska siihen liittyvät asiat ovat tutkimusaiheen kannalta olennaisia ja siitä on kerrottu jokaisessa aikamuodossa. Lisäksi pukeutuminen on konkreettisenä aiheena selkein kaikista tutkimuksen asiakokonaisuuksista.

Seuraavassa analyysivaiheessa olen jakanut alaluokat edelleen ylä- ja pääluokkiin (liite 3). Tässä vaiheessa olen yhdistellyt ajallisia luokkia niin, että alaluokista on tullut yhtenäisiä asiakokonaisuuksia. Esimerkiksi perheeseen liittyviä asioita on tullut esille sekä menneisyydessä että nykyhetkessä, mutta olen yhdistänyt perheeseen liittyvät asiat kokonaisuudeksi, joka käsittää perhetaustan. Taulukossa 1. on esitelty analyysin viimeinen vaihe, jossa pääluokista on muodostettu yhdistävä luokka. Taulukko havainnollistaa tässä tutkimuksessa käytettyä, väljään viitekehykseen yhdistettyä aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä sen tuottamia tuloksia.

Taulukko 1. Aineiston abstrahoinnin tuloksena muodostettu yhdistävä luokka

	PÄÄLUOKKA	YHDISTÄVÄ LUOKKA
Menneisyys	Perhetausta Muuttaminen Nuoruusiän vaikeudet	Nuorten musliminaisten identiteetikertomusten rakentuminen Suomessa
Kertomishetki	Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta Erilaisuus Pukeutuminen	
Tulevaisuus	Naiseksi kasvaminen Tulevaisuus	

4. ”OLEN KOKENUT TARPEEKSI”

Menneisyyteen, eli aikaan joka käsittää naisten elämän lapsuudesta kertomishetkeen, liittyy luonnollisesti erilaisia asioita kertojasta riippuen, mutta kuten nykyhetkessä ja tulevaisuudessa, on kertomuksissa myös paljon samankaltaisuuksia. Juuri näitä eroja ja samuuksia on eritelty sisällönanalyysin avulla, ja ne muodostavat analyysissäni mielenkiintoisen jännitteen. Suoria lainauksia luetaan seuraavissa luvuissa niin, että kunkin lainauksen perässä on kertojan nimimerkki sekä sivu, jolta lainaus löytyy käyttämästäni aineistosta.

Tässä luvussa käsittelen siis menneisyyttä nuorten musliminaisten kertomuksissa. Kuten taulukosta 1. ilmenee, menneisyyteen liittyy kolme osa-aluetta, jotka ovat perhetausta, muuttaminen ja vaikeudet nuoruusiässä. Näistä muuttamiseen ja nuoruusiän vaikeuksiin liittyy kertomuksissa eniten samankaltaisuuksia, kun taas perhetaustoissa oli eniten eroavaisuuksia. Osalla on erittäin läheiset perhesuhteet, ja osalla perhe on muuten läheinen, mutta suhde isään on jäänyt syystä tai toisesta etäiseksi, tai isään ei enää pidetä yhteyttä perheväkivallan vuoksi. Osa naisista on puolestaan asunut pienestä pitäen erillään vanhemmistaan. Tätä käsittelen muuttamisen yhteydessä. Nuoruusiän vaikeudet tulevat esille useimmissa kertomuksissa, ja vaikuttaa siltä, että nuoruuteen liittyy paitsi kokemuksia koulukiusaamisesta, myös länsimaisille nuorille tuttua identiteetin etsimistä ja omien rajojen kokeilemistä yläasteella.

4.1 Perhetaustoissa on eroja

Nuorten musliminaisten kertomuksissa niille, jotka ovat muuttaneet Suomeen yhdessä perheen kanssa, se on ollut kaiken kaikkiaan tärkeä voimavara elämässä. Perhe on koettu tiiviiksi, tukea antavaksi yhteisöksi, jonka sisällä on tilaa myös erimielisyyksille ja riidoille. Erityisen läheiseksi on koettu oma äiti ja sisko. Heidän kanssaan puhutaan luontevasti esimerkiksi poikiin sekä tasa-arvoon liittyvistä asioista. Perheeltä on saatu tukea koulunkäyntiin, ja erityisesti isän tuki on ollut opiskeluun liittyvissä asioissa merkittävä. Hyvässä isäsuhteessa isää arvostetaan ja ihaillaan, ja kunnioitus on molemminpuolista.

Perhe ja perheen sisäiset suhteet eivät kuitenkaan ole yksinkertaisia ja muuttumattomia asioita, vaan perhesuhteita pohditaan ja kyseenalaistetaan. Näin perheensisäinen dynamiikka ei ole pysynyt samanlaisena lapsuudesta nykyhetkeen, vaan perheeseen liittyy ristiriitoja. Lapsuudesta on esimerkiksi saattanut jäädä mieleen isän hauskat hiusten letittämiset ja ruuanlaitot, mutta monen toiveena on kertomishetkellä kuitenkin läheisempi ja luontevampi suhde isään kuin mitä se todellisuudessa on. Suhde isään voi olla myös hämmentävä, kuten Leylalla:

Isällä on joitain ominaisuuksia joita en ymmärrä... Hän ei perustele päätöstään ja kierto riippuu siitä, millä mielellä hän on. Se, että hän sanoo ei, on riittävän suuri perustelu kiellolle. Mutta kaikki nämä asiat ovat pieniä verrattuna siihen mikä hänessä on hyvää ja siihen kuinka paljon rakkautta tunnen häntä kohtaan. Olen saanut isältä valtavasti tukea, enkä koskaan muuttaisi sitä kasvatusta, jonka olen kotona saanut. (Leyla, 45–46.)

Isää siis ihaillaan ja kunnioitetaan huolimatta siitä, että hän on joskus ankara ja mielivaltainen päätöksissään. Kaiken kaikkiaan isästä puhutaan kertomuksissa paljon, hyvässä ja pahassa. Isää esimerkiksi tuetaan taloudellisesti hänen tulevaisuudensuunnitelmissaan, ja isälle ollaan kiitollisia yhteiskunnallisista ja poliittisista keskusteluista. Isän kanssa keskustellaan paljon islamiin liittyvistä asioista. Kertomuksista käy esille, isän näkemykset perinteisesti islamiin liitetystä tavoista poikkeavat suvun vanhempien polvien näkemyksistä, esimerkiksi ympärileikkauksen suhteen. Toisaalta kertomuksista ilmenee, että nuorten naisten näkökulmasta isä olisi lähtömaassa erilainen suhtautumisessaan lapsiinsa, ja leikillisesti isäkin on maininnut asiasta tyttärelleen:

Kyllä hän itsekin sanoo, että jos olisimme Afganistanissa, emme pystyisi veljeni kanssa tekemään edes puolia siitä mitä teemme. ”Siellä et voisi edes puhua minulle tuolla tavalla” tai ”Afganistanissa et voisi edes kävellä

isäsi edessä”, hän sanoo leikiten. Luojan kiitos, että ei olla siellä. (Leyla, 43.)

Tästä heijastuu se, että sukupolvien myötä islam ja perinteet muuttuvat – ainakin Suomeen muuttamisen jälkeen. Toisaalta kertomuksissa painottuu se, ettei kaikkea ymmärretä tai hyväksytä, vaikka perheessä vallitsisikin avoin ilmapiiri keskustelun suhteen. Eniten hämmennystä aiheuttaakin kasvatuksen tasa-arvoisuus. Vaikka kasvatusta on koettu tasa-arvoiseksi, herättää veljen saama erityiskohtelu kuitenkin kysymyksiä joihin ei tunnu löytyvän vastausta:

Meitä lapsia kasvatetaan samalla tavalla. Kaikilla on samat oikeudet ja samat kotiintuloajat. Poikkeuksena on se, että äiti ei ikinä vaadi pikkuveljeltäni mitään. Veli ei siivoa omaa huonetta, ei tiskaa, ei käy pyykkiä pesemässä, ei mitään. Ehkä äiti ei ole kiinnittänyt siihen huomiota, koska veli on poika. Äiti ehkä ajattelee, etteivät nämä tehtävät edes kuulu hänelle. (Samira, 24.)

Jos jompikumpi meistä sisaruksista alkaisi seurustella, se olisi minun kohdalla pahempi kuin veljeni. Muuten meidät on kasvatettu tasa-arvoisesti ja saamme esimerkiksi molemmat käydä ulkona. Isä ottaa kuitenkin veljeni jutut humoristisesti, mutta minun juttuni hyvin vakavasti. Tälle asialle ei löydy mitään järkevää selitystä. (Leyla, 45.)

Diasporan näkökulmasta tällainen pohdinta on luonnollista, jos perhettä tarkastellaan yhtenä diasporan tarkasteluyksikkönä eli eräänlaisena pienimuotoisena yhteisönä. Kuten aiemmassa luvussa todettiin, on diasporan yhteisöille ominaista olla emotionaalisesti sidoksissa oman kulttuuritaustan tapoihin, kieleen ja uskontoon. Toisaalta yhteisöille on ominaista myös sopeutuminen uusiin olosuhteisiin. Perheksikköä tarkastellessa perheen voidaan siis ajatella mukautuvan länsimaiseen kulttuuriin. Nuorten musliminaisten kertomusten perusteella nämä prosessit eivät kuitenkaan tapahdu täysin perheen ehdoilla, vaan ne ovat yksilöllisiä. Siksi myös perheen perinteitä, asenteita ja uskomuksia kyseenalaistetaan.

Osa naisista onkin valinnut kuljettavakseen niin erilaisen tien perheeseensä verrattuna, että välit perheeseen ovat väljähtyneet tai yhteydenpito on loppunut kokonaan. Omat käsitykset esimerkiksi pukeutumisesta ja islamista poikkeavat perheen näkemyksistä niin, ettei suvaitsevaisuus aina riitä paikkaamaan välejä – vaikka yritystä olisikin.

Tällainen elämänasenne vaatii todella paljon rohkeutta meidän piirissämme ja olen joutunut maksamaan siitä korkean hinnan. Se hinta ei kuitenkaan ole ollut liian kallis minulle, koska olen ollut onnellinen. Kaikki asiat, mitä olen tehnyt, ovat olleet minun omia valintojani. Minulla on edelleen yhteys perheeseeni, mutta se ei ole samanlaista kuin aikaisemmin. Kaikki mitä minä teen, on heidän mielestään väärin. He ovat kuitenkin hyväksyneet minut sellaisena kuin olen ja kaikki on hyvin.
(Samsam, 18.)

Näissä perheissä kertomuksista välittyvät esimerkiksi kokemukset väkivaltaisesta isästä tai häpeästä, jota oma perhe on joutunut kokemaan vaikkapa poikamaisen harrastuksen vuoksi. Toisaalta jo pienenä vanhemmistaan erilleen muuttaneet musliminaiset eivät koe tarvetta ottaa vanhempiansa yhteyttä, koska viimeisestä näkemisestä on kulunut jo useita vuosia tai perheestä on yksinkertaisesti vieraannuttu Suomessa asumisen jälkeen. Muuttamiseen ja perheestä erillään asumiseen liittyviä kokemuksia kuvaillaan enemmän seuraavassa.

4.2 Lapsuudessa muutettiin paljon

Nuoret musliminaiset käsittelevät kertomuksissaan melko vähän maahanmuuttoon johtaneita syitä. Osasta kertomuksista kuitenkin ilmenee, että kuten diasporassa yleensä, muuttaminen on ollut pakon sanelemaa ja seurausta lähtömaissa vallinneista ongelmallisista olosuhteista. Tällaisia ovat esimerkiksi isän poliittiset ongelmat lähtömaassa tai kulttuurinen sortaminen, jonka kohteeksi lähtömaassa on jouduttu. Lisäksi Suomeen on saatettu lähteä huonojen perheolosuhteiden vuoksi, esimerkiksi väkivaltaista isää karkuun.

Toisaalta Suomeen on lähdetty esimerkiksi vanhempien toiveesta turvaa ja hyvää elintasoa hakemaan. Osa musliminaisista on muuttanut Suomeen perheen kanssa, mutta osa on asunut vanhemmista erillään jo pienestä saakka. Osa naisista on ollut lapsena paljon mummolassa tai sukulaisten luona, koska perheellä on ollut niin paljon lapsia, etteivät vanhemmat ole pystyneet huolehtimaan kaikista. Näin perheestä erossa olemisesta on muodostunut luonnollinen osa elämää, ja matkustaminen on tuonut mukanaan positiivisia kokemuksia, kuten Susiella:

Kun olin yhdeksänvuotias, Somaliassa riehui sisällissota. Silloin Keniassa asuva tätini tuli käymään perheeni luona. Hän halusi auttaa vanhempiani ja tarjoutui ottamaan minut mukaansa Keniaan. Niin minä lähdin. Minusta oli kivaa päästä matkustamaan ja pääsin tapaamaan serkkujani. Sinä hetkenä en ajatellut sen kummemmin, etten enää tapaisi vanhempiani. (Susie, 55.)

Susie kuitenkin jatkaa kertomuksessaan, ettei matka Suomeen ollut ongelmaton:

...tätini lähetti minut Suomeen. Olin vain 13-vuotias, joten en olisi voinut matkustaa yksin koko matkaa Afrikasta Suomeen. Siksi tätini palkkasi jonkun liikemiehen, jonka tehtävänä oli saada minut turvallisesti tänne. Kun tulimme Helsinkiin, hän jätti minut yksin. Seisoin poliisiasemalla ja tunsin itseni todella eksyneeksi. (Susie, 55.)

Susien tapauksessa matka päättyi kuitenkin hyvin, sillä seuraavana päivänä hän pääsi Suomessa hyvään perhekotiin, eikä hänen omien sanojensa mukaan tarvinnut enää pelätä. Perhekodissa asui paljon myös muita somalialaisia nuoria. Kuten diasporassa, muiden samaa etnisyyttä olevien ja samankaltaisen siirtolaistaustan omaavien nuorten seura herätti turvallisuutta ja yhteenkuuluvuutta. Susiekin toteaa: ”...tuntui kuin olisin tullut kotiin”.

Väkivaltaisen isän vuoksi Suomeen perheensä kanssa muuttanut Gulan kuvailee Suomeen muuttamista uuden elämän alkuna, jonka vaihtoehtona olisi ollut pelon ilmapiirissä eläminen. Päätös uuteen maahan muuttamisesta ei kuitenkaan ollut helppo, vaikkei vaihtoehtojakaan juuri ollut:

Isä ei jättänyt meitä rauhaan. Hän uhkaili meitä aseilla ja veitsillä ja teki vaikka mitä. Äiti pelkäsi isää tosi paljon ja me lähdimme isää karkuun Suomeen. Äidin sukulaisella oli yksi tuttava täällä ja hän kertoi että on olemassa tällainen pieni maa, Suomi. Emme heti halunneet lähteä koska pelkäsimme, että täällä olisi vain puita ja vettä. Äidin kaverit Euroopassa kysyivät haluatko elää kauheaa elämää vai mennä Suomeen. Tulimme tänne ja olemme aloittaneet uuden elämän. (Gulan, 36–37.)

Kertomuksista ilmenee, että musliminaisten elämässä siirtolaisuus ei tarkoita ainoastaan muuttamista Suomeen, vaan usein he ovat joutuneet vaihtamaan asuinmaata ennen Suomeen tuloa. Toisaalta Suomesta on lähdetty välillä takaisin lähtömaahan ja taas takaisin Suomeen. Usein perhe muuttaa paikasta toiseen myös Suomen sisällä, ja toisaalta surua saattaa aiheuttaa myös kavereiden muuttaminen pois.

Pikkuhiljaa kavereiden isät saivat väitöskirjansa valmiiksi ja he muuttivat pois. Mekin muutimme takaisin Sudaniin vuonna 1997. Silloin emme tienneet, että palaisimme kymmenen kuukauden päästä takaisin Suomeen... Kun isä taas sai töitä Suomesta, olisin halunnut jäädä Sudaniin. Koulu meni hyvin ja meillä oli ystäviä. Olisimme siskoni kanssa voineet asua mummon, eli äidinäidin luona. Mummokin sanoi, että jättäkää työt tänne, mutta ei meitä voitu jättää. (Samira, 24.)

Samiran kertomus kuvaa hyvin diasporan ydintä: muuttaminen paikasta toiseen tarkoittaa myös asettumista paikkoihin aina uudelleen ja uudelleen. Perheyhteisö voi auttaa sopeutumista, mutta kuten Samiran tapauksessa, ystävät ja koulunkäynti Sudanissa olivat muodostuneet niin tärkeiksi, ettei niitä olisi haluttu jättää. Samiran esimerkki kertoo myös siitä, että sopeutumiseen ei tarvita vuosia – Sudan tuntui 10

kuukauden jälkeen tutulta. Toisaalta Sudan oli myös Samiran kotimaana tutumpi kuin Suomi.

Kaiken kaikkiaan nuorten naisten kertomukset vastaavat hyvin luvussa 3 kuvailtua käsitystä diasporasta ilmiönä, jossa ihminen on useimmiten vastoin tahtoaan joutunut lähtemään uuteen maahan. Yhteisöt eivät yleensä kuitenkaan unohda juuriaan, vaan kollektiivinen kokemus omasta kulttuurista ja taustasta seuraa aina mukana. Toisaalta myös mukautuminen uusiin olosuhteisiin on luonnollista. Tutkimuksessani muuttamista kuvaakin parhaiten yksilöllisyys, missä yhtäältä kiinnittyminen omaan taustaan ja toisaalta sopeutuminen vaihtelevat. Näin Cliffordin (1997, 255–257) kuvaus diasporasta toivon ja menettämisen jännitteisenä ilmiönä sopii hyvin kuvaamaan nuorten musliminaisten elämää Suomessa.

Monet naiset tuovat esille, että muuttaminen Suomeen – ja eläminen kahden kulttuurin välissä – on tuonut elämään myös paljon positiivisia asioita. Esimerkiksi monipuolinen kielitaito ja sosiaaliset taidot on koettu vahvuuksiksi, joista toivotaan olevan hyötyä myös tulevaisuudessa. Näitä maahanmuuton hyviä puolia naiset kuvailevat esimerkiksi sanalla kulttuuriosaaminen, jolla he tarkoittavat kykyä tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa erilaisissa tilanteissa. Toisaalta kulttuuriosaaminen voi tuoda mukanaan ongelmia, kuten Samsamin tapauksessa:

Välillä tuntuu, että minua vedetään joka puolelle. Se on rankkaa. Jotkut somalialaiset käyttävät minunlaisiani nuoria hyväkseen. He sanovat, ”hän osaa hyvin suomea ottakaa häneen yhteyttä niin hän voi auttaa”. Sitten on suomalaisia, jotka ajattelevat, että tässä on sosiaalinen tyyppi, jota voisi pyytää puhumaan eri tilaisuuksiin. (Samsam, 19.)

Samsamin esimerkistä käy ilmi, että kahden kulttuurin ”osaaminen” voi tuoda mukanaan myös kiusallista huomiota, joka kuuluu erityisesti sosiaalisen maahanmuuttajan elämään. Vaikka huomio on tässä periaatteessa myönteistä, se ei ole aina toivottua. Maahanmuuttajiin kohdistuvia ennakkoluuloja ja kahden kulttuurin välisiä ristiriitoja tarkastelen lähemmin myöhemmissä luvuissa.

4.3 Vaikea nuoruus

Kuten johdannossa todettiin, psykologiassa nuoruus on perinteisesti nähty identiteetin etsimisen vaiheena. Tosin kirjallisuudessa nuoruus on käsitetty suhteellisen uutena käsitteenä, eikä sitä ole katsottu olevan olemassa ennen modernia, teollistunutta yhteiskuntaa (Puuronen 2006, 22). Jo Sigmund Freudin oppilas Erik H. Erikson (1962/1982, 149–250) on teoksessaan *Lapsuus ja yhteiskunta* todennut, että nuoret kyseenalaistavat heissä aikaisemmin luottamusta herättäneet samuuden ja jatkuvuuden tunteet. Eriksonin mukaan teollistunut maailma on luonut nuorille tarpeen määrittellä uudelleen identiteettinsä. Hän kuitenkin käsittelee kirjassaan lähinnä valkoihoisia miehiä, ja tämän yhteydessä hän mainitsee vain nuorten seksuaali- ja ammatti-identiteetit.

Nuorisotutkimus on kuitenkin viime vuosikymmenen aikana lisääntynyt ja kohdannut uusia haasteita. Näistä yksi on yhteiskunnan monikulttuuristuminen, jonka myötä nuorisokulttuurit ovat jakautuneet uudella tavalla. Puuronen mukaan suomalaiset nuoret suhtautuvat etnisiin vähemmistöihin kolmella tavalla; positiivisesti, negatiivisesti tai neutraalisti. Myös vähemmistöihin kuuluvien nuorien tutkimus on lisääntynyt Suomessa. Toisaalta myös nuoruusikä on pidentynyt kehittyneissä maissa lähinnä pidentyneen koulutuksen vuoksi. (Puuronen 2006, 7–8, 11.)

Tässäkin tutkimuksessa kertojista on käytetty termiä nuoret naiset, sillä kertomuksista heijastuu tietynlainen murrosvaihe, joka kertomishetkellä on vallinnut aikuisuuden ja nuoruuden välillä. Musliminaiset kuitenkin puhuvat vaikeuksista, joita he ovat kohdanneet nuorena, joten nuoruus on tässä luvussa lähinnä aikaa, joka on painottunut yläaste-ikään. Kaiken kaikkiaan aineiston analyysissä on käytetty kertojien subjektiivista käsitystä eri ikävaiheista, kuten lapsuus ja nuoruus. Aineistosta käy ilmi, että musliminaiset ovat kohdanneet nuorena vaikeuksia paitsi kotona, mutta myös suhteessa itseen ja toisiin nuoriin (koulussa).

Luonnollisestikaan nämä eivät ole toisistaan erillisiä ilmiöitä, vaan kulkevat käsi kädessä. Lähempi tarkastelu osoittaa, että ne naiset, jotka ovat kokeneet nuoruutensa

vaikeaksi ja kipeäksi, ovat hakeneet yläasteella hyväksyntää oman erilaisuutensa vuoksi tai he ovat tulleet koulukiusatuiksi. Kukaan naisista ei ole kuitenkaan suoranaisesti kertonut joutuneensa rasismien uhriksi. Honkasalo (2003, 162) mainitsee nuorten maahanmuuttajien jäsenyyksien valintaa koskevassa tutkimuksessaan, että tytöt välttivät haastatteluissa suomalaisten nimittämistä rasisteiksi mahdollisesti haastattelutilanteesta johtuen. Baran kertoo vaikeasta yläasteajastaan seuraavalla tavalla:

Aika vaikeita olivat kahdeksas ja yhdeksäs luokka. Etsin omaa identiteettiä, enkä tullut millään hyväksytyksi vaikka mitä yritin. Ihmiset eivät olleet rasistisia, mutta eivät myöskään välittäneet. Ihan kuin olisin ollut ilmaa kaikille. Tavallaan suomalaiset eivät ole rasisteja, mutta he eivät opi hyväksymään muunmaalaisia ihmisinä. Sinusta tehdään tarina, sinulle ollaan kilttejä, sinulle hankitaan töitä ja opiskelupaikkaa. Mutta kun yrittää olla ystävä, se ei käy enää. (Baran, 51.)

Susie puolestaan kertoo tulleen yläasteella koulukiusatuksi, mutta ulkopuolisen hyväksynnän hakemisen sijaan Susie pohti paljon omaa ulkonäköään ja poikkeavaa ihonväriään yksin. Susien kertomus on ainoa tutkimukseni kertomuksesta, jossa mainitaan rasismien kohteeksi joutuminen – tosin siinäkin ei mainita tätä suoraan. Susien kokemus erilaisuudesta tuli siis yläasteella hyvin voimakkaana, mihin on osaltaan voinut vaikuttaa myös se, ettei koulussa ollut paljon muita tummaihoisia oppilaita ja häntä kiusattiin. Susie kuvailee rasismia ja omia kokemuksiaan siitä seuraavasti:

Yläasteella oli välillä vaikeaa, koska siellä ei ollut paljon muita oppilaita Afrikasta, eikä muita tummaihoisia. Meitä kiusattiin ja jouduin joskus tappeluihin, koska sanoin kiusaajille jotain rumaa takaisin... Yläasteella minulla oli välillä paha olla ja ajattelin paljon ulkonäköäni. Silloin aloin myös ymmärtää, että olin erilainen ja että olin tumma. Joskus ajattelin millaista elämä olisi jos minulla olisi toinen ihonväri. Koulussa jos näin itseni peilistä muiden seassa melkein pelästyin. Olin ihan tumma ja kaikki muut olivat vaaleita. (Susie, 56.)

Baran puhuu paljon nuoruudessaan kokemasta yksinäisyydestä ja ystävän kaipuusta, omien rajojen kokeilemisesta koulussa sekä ongelmista kotona äidin kanssa. Baran mainitsee käyneensä läpi ”teini-iän kriisin”, mikä on psykologisessa kirjallisuudessa tunnettu paremmin nuoruusiän kriisinä. Osalla tytöistä onkin ollut samantyyppisiä ongelmia nuoruudessaan kuin perinteisesti suomalaisilla nuorilla ajatellaan olevan; esimerkiksi riitoja vanhempien kanssa, huono itsetunto tai yksinäisyyden kokemuksia. Kotona tapahtuviin riitoihin saattaa usein liittyä ”kulttuurierot” vanhemman ja lapsen välillä, kuten Samiralla:

Kun olin murrosiässä saatoin suuttua mistä vaan ja riitelimme joka päivä. Varsinkin talvella, jolloin riitelimme kotiintuloajoista. Äiti kun toimii valon mukana. Jos talvella tulee pimeää kello kolmelta, niin se tarkoittaa, että yhdeksältä on jo keskellä yötä ja että kuudelta pitäisi olla kotona. (Samira, 23.)

On kuitenkin vaikeaa, jopa mahdotonta erottaa mitkä nuoruudessa koetuista vaikeuksista liittyvät aikuiseksi kasvamiseen, ja mihin puolestaan vaikuttaa maahanmuuttajana oleminen. Tämä ei ole tarkoituksenmukaistakaan – vaan tärkeämpää on huomata, että musliminaisten nuoruudessa on vaikeuksia. Sellaiset asiat, kuten rasismi tai syrjintä vaikeuttavat osaltaan nuoruudesta selviämistä.

Yhteenvetona nuorten musliminaisten lapsuudesta ja nuoruusiästä voidaan sanoa, että vaikka kertomusten perusteella nuorten musliminaisten perhetaustoissa on hyvin paljon eroja, heitä kuitenkin yhdistää se, että lapsuudessa on jouduttu muuttamaan useasti paikasta toiseen. Suomeen tulo on koettu pääasiassa helpottavana asiana. Vaikeinta heidän menneisyydessään on ollut perheväkivalta, jota osa on nähnyt lapsena, sekä yläasteiässä koetut ongelmat kotona ja koulussa. Tämän lisäksi kulttuuriset erot perheen ja suomalaisen yhteiskunnan välillä voivat lisätä musliminaisten paineita erityisesti nuoruusiässä, jolloin omaa identiteettiä etsitään. Kulttuuristen erojen lisäksi on luonnollisesti myös henkilökohtaisia eroja. Erilaisuuden kokemuksia ja kulttuurisen

identiteetin rakentumista – ja rakentamista – tarkastellaan enemmän seuraavassa luvussa.

5. ”EN PELKÄÄ ERILAISUUTTANI”

Tässä luvussa tarkastelen erilaisuutta maahanmuuttajanaisten elämässä. Se on ollut ainoa toistuva tema kaikissa kertomuksissa. Erilaisuuden merkitykset korostuivat erityisesti kertomishetkellä, joka on tämän analyysiluvun ajallinen viitekehys. Erilaisuus esiintyi kuitenkin hyvin monenlaisissa yhteyksissä. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla merkitykset on jaoteltu kolmeen luokkaan, jotka olen eritellyt taulukossa 2.

Taulukko 2. Erilaisuuden ulottuvuudet kertomishetkellä

Ilmaukset	Kohde	Näkökanta
Epäsuorasti erilaisuuteen liittyvät	Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta	Kantaa ottava, transkulttuurinen
Suoraan erilaisuuteen liittyvät	Kertoja	Vertaileva, henkilökohtainen
Pukeutumiseen liittyvät	Muut samasta lähtömaasta olevat musliminaiset	Salliva, individualistinen

Taulukosta 2. ilmenee, että erilaisuus liittyy käsitteenä paitsi itseen ja muihin ihmisiin, myös maahanmuuton seurauksena tapahtuneeseen, kokonaisvaltaiseen kulttuuriseen muutokseen musliminaisten elämässä. Tämä muutos näkyy kertomuksissa eri elämäntilanteiden ja arvojen kyseenalaistamisena. Aloitan tarkastelemalla näitä musliminaisten pohtimia kysymyksiä. Tämän jälkeen käsittelen erilaisuuden henkilökohtaisia merkityksiä musliminaisten kertomuksissa. Lopuksi keskityn pukemiseen liittyviin käytäntöihin ja musliminaisten käsityksiin niistä.

5.1 Uskontoa, kulttuuria ja yhteiskuntaa kyseenalaistetaan

Uskonnon ja kulttuurin piiriin kuuluvat tässä tutkielmassa luonnollisesti islam ja sen vaikutukset musliminaisten elämään, mutta myös heidän lähtömaansa kulttuuri. Tällä tarkoitan sitä, että vaikka islam vaikuttaa perinteisesti islamilaisiksi katsotuissa maissa uskontona ja kulttuurina monen muslimin elämään, se ei ole näissä maissa ainoa kulttuurinen ulottuvuus. Esimerkiksi turkkilainen, arabialainen ja somalialainen

kulttuuri sisältävät kukin erilaisia asioita vaikka islam yhdistääkin näistä maista kotoisin olevia uskontona. Myös yhden kulttuurin sisällä tavat ja käytännöt vaihtelevat paljon.

On huomattavaa, että kulttuurin käsittäminen on myös tietyllä tavalla subjektiivinen asia. Myöskään raja uskonnon ja kulttuurin välillä ei ole selvä. Musliminaiset määrittelevät paljon itse asioita, jotka heidän mielestään kuuluvat islamiin, ja mitkä puolestaan heidän lähtömaansa kulttuuriperinteeseen. Toisaalta raja voi olla heillekin hyvin epäselvä; aina ei ymmärretä mitkä oman perheen säännöistä tai tavoista juontuvat islamista. Tätä sekoittaa edelleen se, että lähtömaan yhteiskunnallisia kysymyksiä pohditaan paljon. Toisaalta naiset pohtivat paljon suomalaista kulttuuria ja yhteiskuntaa sekä sen hyviä ja huonoja puolia. Musliminaiset paitsi arvostelevat edellä mainittuja asioita, myös pohtivat paljon niiden hyviä puolia – sellaisia jotka sopivat heidän omaan ajatusmaailmaansa ja elämäänsä, tai jotka oma perhe on hyväksynyt.

Turkista kotoisin oleva Gulan tuo esiin useita ongelmia, joita hän liittää turkkilaiseen kulttuuriin. Erityisesti hän korostaa sitä, että turkkilainen kulttuuri on naisia alistava ja väkivaltaa korostava. Gulan painottaa näiden ongelmien ”periytyvää” luonnetta – patriarkaalisen kulttuurin piirteet siirtyvät ikään kuin käyttäytymismallina sukupuolelta toiselle. Näin käy hänen mukaansa molemmille sukupuolille: poika oppii lyömisen isältään, ja samalla tytöt ja naiset oppivat hyväksymään väkivallan – niin fyysisen kuin psyykkisen. Seuraavassa Gulan kiteyttää sen, ettei ongelma välttämättä ratkea maahanmuuton jälkeen, sillä uudessa maassa voi silti olla vastassa ”samanlainen kulttuuri”:

Turkissa on sanonta, ”meidän naiset kestävät kaiken”. Se tarkoittaa sitä, että mies hakkaa, lyö, pettää, menee naimisiin uudestaan ja toinen nainen jää kotiin. Vaikka ihminen menee toiseen maahan, se ei tarkoita että hän heti tietää kaikista laista ja oikeuksista. Miten hän voisi tietää jos ei koskaan mene ulos eikä osaa maan kieltä? Hänellä ei myöskään ole kavereita. Naisella on ehkä kavereita, joilla on samanlainen mies kuin itsellään ja totta kai, jos kasvat sellaisessa piirissä opit, että tämä on

meidän kulttuurimme. Ja silloin rupeat itse hyväksymään näitä asioita.
(Gulan, 36.)

Gulanin kertomus on yksi esimerkki siitä, että naisten heikompi asema yhdistetään kulttuuriin, eikä sen yhteydessä mainita islamia. Myöskään muissa kertomuksissa ei suoranaisesti puhuta naisten ongelmallisesta asemasta islamiin liittyvänä asiana, vaan musliminaiset liittävät sen kulttuuriin yleisemmällä tasolla tai erityisesti lähtömaansa kulttuuriin. Ajattelin, että tämä ei välttämättä tarkoita sitä, etteivätkö he kokisi naisten huonomman aseman juontuvan osaltaan myös islamista. Vaikenemisen syynä saattaa olla tarve puolustaa uskontoa, johon Suomessa liittyy paljon ennakkoluuloja – erityisesti naisen asemaan siinä. Seuraavat lainaukset kuvaavat hyvin ristiriitoja, joita naisten asemaan liittyy musliminaisten puheissa.

Se on harmi, että naisia ei yleensä kasvateta keskustelemaan yhteiskunnallisista asioista. Siksi heitä ei myöskään voi syyttää siitä, etteivät he osallistu siihen keskusteluun. (Leyla, 44.)

Meidän kulttuurissamme pojilla ja miehillä on vain joku ihmeen etuoikeus. (Leyla, 45.)

Baran huomioi kuitenkin myös sen, ettei miestenkään asema ole Kurdistanin alueella hyvä, vaan pahoinvointi liittyy siellä laajaan poliittiseen problematiikkaan. Baran puhuu miesten ja naisten välisen tasa-arvon lisäksi myös tyttölasten vakavista ongelmista Kurdistanissa:

Siellä on 4-5-vuotiaita, joiden pitää mennä siivoojiksi toisten koteihin. Siellä on yhdeksän-vuotiaita tyttöjä jotka joutuvat naimisiin 40-50-vuotiaiden miesten kanssa, koska tyttöjen isä on velkaa tälle. Nainen on aina heikommassa asemassa [Kurdistanissa], vaikkei miehilläkään ole siellä hyvä olla. (Baran, 53.)

Naisen asema siis mietityttää Suomessa asuvia musliminaisia, mutta ei erityisesti islamin vuoksi. Päinvastoin islamista löydetään positiivisia puolia suhteessa naisen asemaan, kuten Aishan kertomuksessa:

Islam on kaikkea muuta kuin naisia alistava. En tajua miksi nykyään väitetään koko ajan, että islam alentaa naisen asemaa. Ihminen joka sanoo niin, ei tiedä mitään islamista. Islam nosti naisen asemaa, nainen luotiin Aatamille ja naisella ja miehellä ei ole mitään eroa. Minua ärsyttää, etteivät sheikit ja imaamit puutu asiaan. He voisivat sanoa ääneen että nainen ja mies ovat tasavertaisia. Minulle on ihan selkeää, ettei nainen ole alistettu eikä minun tarvitse selittää. (Aisha, 29.)

Näin islamista etsitään vastauksia itseä askarruttaviin kysymyksiin, mutta tämän lisäksi siitä haetaan sellaisia asioita, jotka tuntuvat itselle sopivilta. Näyttää siltä, että paitsi nuorten maahanmuuttajien sukupolvi, myös heidän vanhempansa ovat tarkastelleet islamia siitä näkökulmasta, mitkä asiat siinä tuntuvat oikeilta ja mitkä vääriltä. Islam ei siten näyttäydä muslimien elämässä maahanmuuton jälkeen useinkaan samanlaisena kuin lähtömaassa. Syynä tähän näyttäisi olevan etäännyminen islamista länsimaisessa kulttuuripiirissä. Suomessa islamia saatetaan alkaa tarkastella uudesta näkökulmasta; siihen ikään kuin tutustutaan uudelleen. Samira kertoo islamiin liittyvistä keskusteluista isän kanssa seuraavasti:

Puhumme ympärileikkauksesta ja siitä, miksei meille ole tehty sitä, vaikka se on pitkään ollut suvun perinne. Ehkä isään on vaikuttanut se, että hän on nähnyt kuuden siskonsa kärsimykset. Ja isä ei ole mistään Koraanista löytänyt sellaista kohtaa, jossa sanottaisiin, että tyttöjä pitää ympärileikata. Nykyään meidän suvussa on tavallista, etteivät vanhemmat halua tehdä ympärileikkausta tyttärilleen. Mutta edelleen mummi, yleensä miehen äiti, haluaa että tyttö ympärileikataan.

Tässä tulisi muistaa, ettei ympärileikkausta yleisesti kirjallisuudessakaan katsota kuuluvan islamilaisiin tapoihin, vaan vanhoihin heimoperinteisiin (ks. esim. Hämeen-

Anttila 2004, 169–172). Muita askarruttavia kysymyksiä islamiin liittyen ovat esimerkiksi pukeutuminen ja se, että musliminaisen tulisi mennä naimisiin muslimimiehen kanssa. Samsam kertoo, että elämä kulttuurienvälisessä ristiriidassa voi muotoutua etenkin nuorilla vaikeaksi:

Vain vahva ja fiksu pärjää tässä kahden kulttuurin välisessä ristiriidassa, koska heikoimmat voivat todella huonosti. He eivät osaa vastata niihin kysymyksiin, joita heidän päässään on. Nuoren pitää osata kysyä itseltään ja vastata itselleen. (Samsam, 18.)

Suomea ja suomalaisia pohditaan kuitenkin kertomuksissa pääasiassa hyväksyvästi. Esimerkiksi rasismista ei puhuta ollenkaan, mutta suomalaisten ennakkoluuloja tai välinpitämättömyyttä maahanmuuttajia kohtaan sivutaan kertomuksissa jonkin verran. Honkasalo (2003, 162) huomauttaa, että hänen haastattelemansa maahanmuuttajanuoret välttelivät sanomasta suomalaisista pahaa, ja erityisesti tytöt välttivät nimittämästä suomalaisia rasisteiksi. Tässä tutkimuksessa ristiriitoja vaikutti aiheuttavan lähinnä oman perheen kulttuurinen erilaisuus suhteessa suomalaisiin, sekä nuorten naisten eläminen tässä ristiriidassa, mutta kuten nuoruutta käsittelevässä luvussa todettiin, yläasteella koettiin yksinäisyyttä ja koulukiusaamista maahanmuuttajataustan vuoksi.

5.2 Maahanmuuttajuuteen kuuluu erilaisuus

Kuten aiemmin todettiin, erilaisuus näyttäytyy kertomuksissa hyvin monimerkityksellisenä käsitteenä. Erilaisuus koskettaa kaikkia tutkimukseni maahanmuuttajanaisia jollakin tavalla. Yksinkertaisimmillaan se tarkoittaa Suomen erilaisuutta lähtömaahan verrattuna. Tähän liittyy paitsi taloudellinen, kulttuurinen ja poliittinen erilaisuus, myös kasvatuserot suomalaisissa ja omissa perheissä. He korostavat sitä, että lähtömaassa kasvatus on ollut paljon ankarampaa kuin Suomessa sekä kodissa että koulussa. Lähtömaassa esimerkiksi tyttöjen ja poikien epätasa-arvo olisi ollut perheessä korostuneempaa kuin Suomessa, ja koulussa läksyjen tekemättä jättämisestä olisi saanut fyysisen rangaistuksen.

Kertomuksissa käsitellään myös sitä, miten Suomessa suhtaudutaan tummaan ihonväriin, islamiin tai yleensäkin maahanmuuttajiin. Toisaalta erilaisuuteen liittyy muutakin kuin musliminaisen ”näkyvät piirteet”; esimerkiksi arvot ja ajatusmaailma saattavat olla hyvin erilaisia suomalaisiin nuoriin verrattuna. Nuorten musliminaisten saattaa olla vaikea käsittää, miksei suomalainen nuori halua viettää aikaa kotona perheensä tai sukulaistensa kanssa. Heidän perheensä merkitsee yleensä ennen kaikkea turvaa vieraassa maassa, ja perhe koetaan hyvin tärkeäksi osaksi elämää. Lisäksi osa vierastaa taustaansa ja maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä, joita heille tämän tästä esitetään Suomessa.

Tiedän, että olen erilainen kuin suomalaiset, koska olen muutenkin erilainen. Koulussa olen ihan erilainen, erotun selkeästi muista ja minun mielipiteeni ovat ihan erit. Minulla on jyrkät mielipiteet ja siksi ehkä erotun joukosta. Ehkä se oma kulttuuri tulee siinä enemmän näkyviin. (Aisha, 28.)

Aishan kertomuksesta huomaa, miten erilaisuus korostuu jokapäiväisessä elämässä luonnollisena asiana. Kuten muutkin, myös Aisha on löytänyt erilaisuudestaan vahvuuksia suhteessa muihin nuoriin. Samsam puolestaan korostaa sitä, ettei häntä tarvitse kohdella eri tavoin kuin muita, vaan toivoo Suomessa ennen kaikkea tasa-arvoisuutta erilaisuudestaan huolimatta:

En ole koskaan pelännyt erilaisuuttani. En ole pelännyt sitä, miten ihonvärini otetaan vastaan, ei sillä ole ollut mitään väliä. Minä oikeasti inhoan sitä, kun ihmiset yrittävät kohdella minua ihanasti vain sen takia että olen erilainen. Olen aina yrittänyt osoittaa ihmisille, että olen mitä olen ja sinä olet mitä olet, that's it. Tasa-arvoisuutta. Minä en todellakaan halua mitään erityiskohtelua keneltäkään, en vaikka olisin tummaihoinen presidentti. Se on niin teennäistä ja tekopyhää. (Samsam, 18.)

Vaikka nuoret musliminaiset kokevat olevansa Suomessa erilaisia maahanmuuttajataustansa vuoksi, sitäkin enemmän kertomuksissa korostuu erilaisuus

suhteessa muihin, samasta maasta lähtöisin oleviin maahanmuuttajanaisiin. Oma pukeutuminen, puheenaiheet ja kiinnostuksen kohteet nähdään muista poikkeavina. Samsam ja Leyla kertovat seuraavanlaisista erilaisuuden kokemuksista muiden somalialaisten ja afganistanilaisten naisten keskuudessa.

En tiedä, erotunko muista somalimityöistä, koska meitä on niin paljon erilaisia. (Samsam, 17.)

Monesti tunnen itseni erilaiseksi kuin muut afganistanilaiset naiset. Heitä kiinnostaa vaatteet, ulkonäkö ja mitä jonkun perheen tyttö tai poika on tehnyt. En ole kertaakaan kuullut että naiset puhuisivat yhteiskunnallisista asioista. (Leyla, 44.)

Ennen kaikkea musliminaisten puheista korostuu, että erilaisuus liittyy yhtenä osatekijänä musliminaisten identiteettien rakentumiseen. Samsamin ja Leylankin esimerkeistä voi huomata, etteivät samasta maasta kotoisin olevat musliminaiset ole sellainen ryhmä, johon ensisijaisesti samaistutaan. Koska erilaisuus koetaan vahvuutena, se antaa myös mahdollisuuden olla jotain, mitä muut eivät ole. Tästä näkökulmasta erilaisuus siis vahvistaisi tämän tutkielman ennakko-oletusta siitä, että identiteetti on jotain, joka erottaa yksilön muista.

Erilaisuus myös antaa tietynlaista liikkumatilaa identiteettiä määriteltäessä; voidaan valita, mitkä piirteet omasta kulttuurista tuntuvat sopivilta ja mitkä puolestaan eivät. Tässä tapauksessa Hallin (1999, 71) ajatus uusiutuvista, hybrideistä identiteeteistä liittyy kiinteästi käsitykseeni nuorten musliminaisten identiteettien rakentumisen prosessista, jota niin lähtömaan kuin uuden paikankin kulttuuri ja ”menneisyys” värittävät. Tosin ”rakentaminen” kuvaa käsitteenä paremmin prosessia, jossa identiteettiä aktiivisesti pohditaan ja jäsennetään uudestaan. Kaiken kaikkiaan kulttuurista identiteettiä yhtäältä määritellään ja toisaalta luodaan itse; Aishan kertomus kiteyttää ajatuksen siitä, miten oma identiteetti kerrotaan kulttuuri-identiteetin ”palasista” ikään kuin uudeksi:

En ole sudanilainen enkä todellakaan ole suomalainen. Minusta ei koskaan tule suomalaista, koska olen sen päättänyt. Minua kiinnostaa oma kulttuuri aivan valtavasti ja haluan oppia enemmän siitä... Sudanin oikeasta kulttuurista en tiedä mitään. Suomesta tunnen kaikki kuuluisat kirjailijat. Tiedän myös, että suomalaiset syövät pääsiäisenä mämmiä ja että he hulluttelevat vappuna. Sudanista tiedän suurin piirtein samat jutut. Mutta oikeasti en tiedä kuulunko kumpaankaan. Olen tällainen uusi laji. (Aisha, 28.)

Siinä, missä musliminaisten monikulttuurinen tausta antaa heille paljon hyviä kokemuksia tai kuulumisen tunteen, voi esimerkiksi pakolaisena olemisen tuntua hyvin rajaavalta ja alisteiselta. Baran kertoo juuri tästä kokemuksesta:

Kurdilaisuus merkitsee minulle kaikkea. Jollain tavalla se on aina ollut osa minua. Täällä Suomessa on tullut selvemmäksi kuinka paljon se merkitsee ja tietoisuuteni on kasvanut... Minusta tuntuu, että meillä kaikilla kurdilaisilla on alemmuuden tunne persialaisiin, turkkilaisiin, arabialaisiin ja kaikkiin kansoihin, joiden vallan alla olemme eläneet ja kasvaneet. Okei, tulin Suomeen pakolaiseksi mutta Iranissakin olin pakolainen. (Baran, 53.)

Näin Hallin (1999, 12) ajatus siitä, että maahanmuuttajana olemisen ei ole mitenkään pysyvä tai muuttumaton tila, vaikuttaa pitävän paikkaansa. Maahanmuuttajuus ei identiteetin kannalta tarkoita yhtä tiettyä, ainoastaan yhdellä tavalla ymmärrettävää osaa aluetta. Päinvastoin se elää, muuttuu, ja kerrostuu monenlaisista asioista. Kertomuksista ilmeni, ettei kulttuurista identiteettiä rakenneta välttämättä oman perheen tai kulttuurisen yhteisön kautta, vaan subjektiivisesti koettu erilaisuus korostui ensisijaisesti juuri suhteessa näihin.

5.3 Pukeutuminen on yksilöllistä

Pukeutumisella on islamissa oma koodinsa. Vaikka yleensä luullaan, että islam säätelee

ainoastaan naisten pukeutumista, koskettavat pukeutumiseen liittyvät säännöt myös miehiä. Hämeen-Anttilan mukaan molempien sukupuolten yleinen siveys ja säädyllinen pukeutuminen on mainittu Koraanissa, mutta naisilta vaaditaan siinä vain hiusten peittävää huntua (Hämeen-Anttila 2004, 169–172). Näin sekä naisten että miesten tulee pukeutua vaatimattomasti ja huomiota herättämättömällä tavalla.

Koraania on tosin tulkittu kirjallisuudessa monin eri tavoin. Esimerkiksi Brooks (2001, 37–38) mukaan Koraani vaatii naisilta kaulan, ei hiusten peittämistä, ja osa musliminaisistakin tulkitsee Koraania nykyään niin, että pukeutumiselta vaaditaan islamin mukaan vain ajan mukaista säädyllisyyttä, eli tulisi suosia konservatiivista pukeutumista. Aisha kuvailee pukeutumistaan seuraavasti:

En voisi kuvitellakaan meneväni ulos napapaidassa tai minihameessa. Meidän uskonnossamme ei saa käyttää paljastavia vaatteita ja olen hyväksynyt sen... Kotona voin pitää lyhyen hameen ja topin ja mennä vaikka pesulaan. Kun kävelen pihan yli, toivon, ettei kukaan mies näe minua. Ei minulle tule mitään sellaista oloa, että ”jes, joku mies katsoo minua, ihanaa!”. Joskus sanotaan, että nainen haluaa herättää huomiota. Mutta ei se tarkoita, että pitäisi käyttää paljastavia vaatteita. Minun ei ainakaan tarvitse vaatteilla kiinnittää huomiota koska olen tarpeeksi erilainen muutenkin. (Aisha, 29.)

Aisha ei siis käytä huivia, mutta pukeutuu uskontonsa mukaisesti peittäviin vaatteisiin. Samalla hän myös ilmaisee sen, etteivät miesten katseet ole toivottuja missään tapauksessa. Aisha jatkaa kertomalla, että vaikka hän ei ymmärrä huiviin liittyviä käytäntöjä, huivin käyttäminen ei siitä huolimatta ole poissuljettu ajatus tulevaisuudessa. Aishan kertomus ilmentää sitä, miten islamista pyritään etsimään ”totuutta”; kaikkia islamilaiseksi miellettyjä tapoja ei hyväksytä itsestäänselvyytenä, vaan niitä kyseenalaistetaan:

Kun puhun islaminopettajamme kanssa, tulee joskus sellainen olo, että on asioita, joita en ikinä tule ymmärtämään. Toinen asia mitä en tajua on

huivin käyttö. Periaatteessa Koraanissa sanotaan, että tytön pitää käyttää huivia, mutta nykyään ei tapahdu mitään pahaa jos ei käytä huivia. Ajat ovat muuttuneet. Ehkä minä sitten joku päivä voin käyttää huivia, mutta en minä silloinkaan vielä välttämättä ymmärrä minkä takia. (Aisha, 29.)

Somalialaisten naisten uskonnollisuutta tutkineen Tiilikaisen mukaan monet somalinaiset, jotka eivät ole käyttäneet huntua Somaliassa, ovat alkaneet hunnuttautua Suomeen tulonsa jälkeen. Osalla naisista hunnuttautumiseen on johtanut uskonnollinen herääminen; Suomessa he ovat oppineet enemmän islamista ja pukeutuvat tämän mukaisesti. Toisaalta hunnuttautuminen merkitsee musliminaisille keinoa säilyttää oma identiteetti ja kulttuuri vieraassa ympäristössä. (Tiilikainen 2003, 140–145.) Näin uskonnollisuus ja pukeutuminen ovat hyvin henkilökohtaisia asioita, joihin ei ole olemassa yksiselitteisiä vastauksia, vaan ensisijaisesti niitä etsitään itse.

Vastaavasti Kanadaan muuttaneet musliminaiset kokivat Rubyn (2006) mukaan hunnun tulleen yhä tärkeämmäksi osaksi heidän identiteettiään muuttamisen jälkeen, sillä se toimii eräänlaisena kilpenä valtakulttuurin vaikutuksille. Toisaalta hunnuttautuminen ja sen rooli islamilaisten arvojen symbolina on korostunut myös suhteessa lähtömaahan, sillä vierailtuaan kotimaassaan naiset olivat yllättyneitä siitä, kuinka näiden yhteiskuntien hunnuttautumista koskevat käytännöt olivat muuttuneet; *hijab* oli erilainen kuin ennen, ja naiset myös käyttivät tiukempia vaatteita. (Ruby 2006, 61.)

Huivin tai hunnun käyttäminen on siis musliminaisten keskuudessa yleistä niin islamilaisissa kuin ei-islamilaisissakin maissa, mutta se ei ole itsestäänselvyys. Myös huivin merkitykset ja tulkinnat vaihtelevat nykyään; ne liittyvät uskonnollisen ideologian lisäksi joihinkin kulttuuriperinteisiin sekä poliittisiin kannanottoihin (Hämeen-Anttila 2004, 169–172; Linjakumpu, ei vl; Sakaranaho 1999, 312). Tutkimusten mukaan (Ruby 2006, 59; Tiilikainen 2003, 143) huivin käyttämiseen liittyvät merkitykset muuttuvat siirtolaisuuden myötä; siitä voi tulla psykologinen suoja uuden kulttuurin keskellä.

Tässä tutkielmassa kertomuksissa korostuu ennen kaikkea yksilöllisyys huivin

käyttämässä ja muissa pukeutumisvalinnoissa. Niistä kertomuksista, jotka käsittelevät pukeutumista, korostuu ennen kaikkea sen henkilökohtaisuus sekä toisten musliminaisten pukeutumiseen liittyvien valintojen kunnioittaminen. Henkilökohtaisiin valintoihin huivin käyttämisestä tai käyttämättä jättämisestä ei vaikuttanut edes oman perheen mielipide, eikä muiden maahanmuuttajien painostuksesta välitetty. Näin samassa perheessä voi olla erilaisia pukeutumistyytlejä; Aisha pukeutuu peittäviin vaatteisiin mutta ei käytä huivia, kun taas hänen pikkusiskonsa käyttää huivia. Aisha kertoo, että he molemmat kunnioittavat toistensa valintoja:

Kun siskoni päätti aloittaa huivin käytön, hänellä oli siihen joku oma syy. En minä ala kysyä häneltä, miksi hän käyttää huivia. Se oli hänen päätöksensä ja se on mainiota. Ei hänkään ole sanomassa minulle koko ajan ”käytä huivia”. (Aisha, 29.)

Näin nuorten musliminaisten pukeutumisessakin vallitsee yksilöllisyyden lisäksi erilaisuus. Siinä, missä yksi on luopunut huivista heti Suomeen tulon jälkeen, toinen on aloittanut sen täällä. Joku puolestaan pukeutuu länsimaisesti tiukkaan toppiin ja minihameeseen – kun taas osa ei käytä huivia ollenkaan, joskaan se ei ole tulevaisuudessa poissuljettu ajatus. Tällöinkin valinnan korostetaan olevan henkilökohtainen. Osassa kertomuksista pukeutumista ei mainita ollenkaan. Samira kertoo somalialaisten tyttöjen yksilöllisistä pukeutumistyyleistä seuraavasti:

En tiedä, erotunko paljon muista somalitytöistä, koska meitä on niin paljon erilaisia. On somalialaisia tyttöjä, jotka käyttävät huivia ja pitkää hametta, ja sitten niitä, jotka eivät käytä kumpaakaan. (Samsam, 17.)

Kaiken kaikkiaan kertomishetkellä korostui siis erilaisuuden teema, joka toistui jollain tavalla kaikissa kertomuksissa. Ennen kaikkea se liittyy Suomen sekä lähtömaan yhteiskunnalliseen ja kulttuuriseen erilaisuuteen. Islamia kritisoitiin, mutta toisaalta siitä myös etsittiin itselle sopivia asioita, osittain perheen kanssa neuvotellen. Suomalaisten sijaan erilaisuutta koettiin enemmän suhteessa muihin samasta lähtömaasta tuleviin naisiin. Myös omassa perheessä koettiin erilaisuutta suhteessa sisaruksiin ja

vanhempiin. Pukeutumistyyleissä ja huivin käyttämisessä oli eroja, mutta siinä korostettiin yksilöllisyyttä sekä toisten valintojen kunnioittamista.

6. ”AVAAN ITSE ELÄMÄN OVIA JA SULJEN NIITÄ JOS HALUAN”

Tähän mennessä on tarkasteltu nuorten musliminaisten lapsuutta, nuoruutta, sekä kertomishetkellä tärkeiksi koettuja asioita. Seuraavaksi käsitellään juonellisen kertomuksen päättymistä – narratiivisesta näkökulmasta kertomukseen kuuluu alku, keskikohta ja loppu. Tässä tapauksessa loppuun kytkeytyy nuorten musliminaisten tulevaisuudenkuvat sekä niiden merkitykset identiteetikertomuksessa. Vaikka tulevaisuus on luonnollisesti avoin kysymys kaikille meistä, tässä se saattaa identiteetikertomuksen päätökseen.

Aluksi tarkastelen musliminaisten käsityksiä naiseudesta, naiseksi kasvamisesta, sekä siitä, miksi ne liitetään pääasiassa tulevaisuuteen. Iältäänhän musliminaiset ovat kahdenkymmenen ikävuoden molemmilla puolilla, joten Suomen lainsäädännön mukaan he olisivat aikuisia. Kuitenkin he asuvat pääasiassa vielä kotona, eivätkä ole aloittaneet työhön valmistavia opintoja, sekä lisäksi kutsuvat itseään ”tytöiksi”. Näin he ovat olleet kertomishetkellä ikään kuin aikuisuuden ja naiseuden kynnyksellä, jolloin nämä asiat liittyvät (lähi)tulevaisuuteen.

Tämän jälkeen pohdin sitä, millaisia tulevaisuudennäkymiä nuorilla musliminaisilla on Suomessa. Millaisia ammattiin, avioliittoon, tai yleisesti elämään liittyviä haaveita heillä on? Onko suhtautuminen tulevaisuuteen toiveikas vai pessimistinen? Lopuksi tarkastelen Shukrin tarinaa siitä näkökulmasta, miten se eroaa muista kertomuksista sekä rakenteeltaan että sisällöltään, ja millaisena Shukrin tulevaisuus näyttäytyy suhteessa muiden musliminaisten tulevaisuuteen.

6.1 Naiseksi kasvaminen ei ole yksinkertaista

Nuorten naisten käsityksiä naisen asemasta islamissa on käsitelty tämän tutkimuksen aiemmissa luvuissa. Kaiken kaikkiaan naisen asema on islamilaisessa maailmassa hyvin moniulotteinen kysymys, johon on vaikea vastata yksiselitteisesti. Olenkin lähestynyt aihetta niin, että olen tuonut esille eri näkökulmia sekä tieteellisestä keskustelusta että aineistosta. Kirjallisuudessa naisen asema islamissa jakaa mielipiteitä eri tutkijoiden

keskuudessa; tätä näkökulmaa tukevat myös aiheeseen liittyvät ristiriitaiset käsitykset musliminaisten omista kertomuksissa – ristiriitoja ei esiinny ainoastaan suhteessa kaikkiin kertomuksiin, vaan myös yksittäisen kertomuksen sisällä. Esimerkiksi oman perheen kasvatustavat saatetaan käsittää tasa-arvoiseksi siitäkin huolimatta, että veljellä kerrotaan olevan enemmän oikeuksia ja myönnytyksiä kuin itsellä tai siskoilla.

Naiseksi kasvaminen ja naisena oleminen liitetään kertomuksissa jollakin tavalla tulevaisuuteen, vaikka yhdessä kertomuksessa mainittiinkin naiseuden liittyvän kuukautisten alkamisikäen, jolloin aletaan käyttää huiivia. Pääasiassa musliminaiset käyttivät kertomuksissa kuitenkin tyttö-sanaa itsestään ja toisista puhuttaessa, sekä myös yleisellä tasolla ikätovereistaan. Tässä tutkielmassa heistä on siitä huolimatta käytetty sanaa nainen tai nuori nainen, sillä se on kuvannut paremmin heidän ikäänsä ja elämäntilannettaan. Toisaalta heille itselleenkin raja tyttöyden ja naiseuden välillä on häilyvä, kuten Aishan kertomuksessa:

Ehkä sitten kolmikymppisenä tunnen itseni naiseksi, silloin kun minulla on lapsia. Mutta se riippuu paljon tilanteesta. Olen nyt sellaisessa vaiheessa, etten tiedä kuulunko naisiin vai tyttöihin. En minä tiedä mitä naisena oleminen on. Ehkä silloin pitää kantaa enemmän vastuuta itsestään ja omista teoistaan. Ehkä se on silloin, kun isä ja äiti päästävät minut yksin ulkomaille asumaan. (Aisha, 28.)

Muita naiseuteen liitettyjä asioita olivat kertomuksissa esimerkiksi vastuu itsestä, yksin asuminen, lasten hankkiminen sekä miesten katseet, vaikkakaan ne eivät ole välttämättä toivottuja. Koulutuksen merkitystä ja itseensä luottamista korostettiin myös. Vaikka käsitykset naisena olemisesta saattavat olla osaltaan myös kulttuurisidonnaisia, kertomuksista ilmenee, että naiseus on hyvin henkilökohtainen asia: naiseuteen mielletään erilaisia asioita omiin toivomuksiin liittyen, aina aviopuolisosta yksin asumiseen ulkomailla. Kuitenkin esimerkiksi Leylalla toiveet aviopuolisosta sekoittuvat välillä isän ja perheen toiveisiin hyvästä puolisosta, minkä hän koki hämmentäväksi. Leyla kuitenkin korostaa, ettei hänen isänsä ole sellainen muslimi, joka pakottaisi hänet avioliittoon.

Kertomuksista välittyy ristiriita, joka käsityksissä naisten asemasta islamissa sekä yleisemmin kulttuurissa tai lähtömaassa vallitsee. Yhtäältä kritisoitiin sitä, että naisia ei oteta mukaan yhteiskunnalliseen keskusteluun eivätkä he myöskään ota siihen osaa. Myös tyttöjen neitsyyden ihannoimista moitittiin, koska sitä korostetaan poikien neitsyyttä enemmän, ja lisäksi tyttöjen neitsyyden menettäminen ennen avioliittoa tarkoittaa koko perheen maineen menettämistä. Toisaalta, kuten aiemminkin on todettu, moni naisista ilmaisi selkeästi, ettei islam alista naisia, vaan päinvastoin islam on nostanut aikoinaan naisen asemaa. Naiset myös pitivät väkivaltaa pikemminkin perhe- ja kulttuurisidonnaisena asiana kuin erityisesti islamiin liittyvänä asiana; yleisesti islamia pidetään rauhan uskontona.

Nuoret musliminaiset määrittelevät siis naiseuttaan ja naisen asemaa itse, heijastaen tätä niin länsimaiseen kuin islamilaiseenkin kulttuuriin sekä vanhempien sukupolvien näkemyksiin. Naiseksi kasvamiseen liittyy kuitenkin ristiriitoja – erityisesti islamiin ja tasa-arvoon liittyen. Tämän vuoksi ehkä käsitykset omasta naiseudestakin saattavat olla ristiriitaisia.

6.2 Päätös omasta elämästä kuuluu itselle

Naiseksi kasvamisen lisäksi nuoret musliminaiset kertovat tulevaisuuden haaveistaan ja toiveistaan. Tulevaisuutta – samoin kuin menneisyyttäkin – on käsitelty kertomuksissa huomattavasti vähemmän kuin kertomishetkeä, mutta ne tuovat identiteettikertomuksiin uudenlaisen sävyn – tai jopa käänteen. Vaikka naiseuteen liittyvät asiat saattavat näyttäytyä kertomuksissa hyvin ristiriitaisina, käsitykset omasta tulevaisuudesta olivat hyvin selkeitä.

Näistä käsityksistä painottuu erityisesti ammattiin ja uraan liittyvät haaveet ja suunnitelmat, ja näiden myös korostettiin olevan tärkeitä oman tulevaisuuden kannalta. Myös naisten koulutusta painotettiin sen vuoksi, etteivät miehet pystyisi hallitsemaan kaikkea. Suurin osa musliminaisista halusi ennen kaikkea sellaisen työn, että he voisivat auttaa ja parantaa lähtömaan tilannetta esimerkiksi lasten kannalta. Toisaalta he

halusivat vaikuttaa myös kansainvälisiin kysymyksiin, kuten sotien ja erityyppisen sortamisen aiheuttamaan problematiikkaan esimerkiksi YK:ssa tai ulkoministeriössä. Muun muassa Leyla on haaveillut tämän tyyppisistä tehtävistä tulevaisuudessa. Leylan uravalintaan on vaikuttanut kuitenkin paljon hänen isänsä ja se, mitä isä on tehnyt:

Toiveammattini on joko ulkoministeriössä tai sitten se voisi liittyä rauhanturvaoperaatioihin ja kansainvälisiin suhteisiin. Tiedän, että nämä aiheet ovat minun juttujani, koska olen kuullut niistä ihan pienestä lähtien. Kiinnostukseni on varmasti tullut kotoa ja isältä. Se, mitä haluan tehdä, perustuu kokonaan siihen, mitä isäni on tehnyt aikoinaan. (Leyla, 44.)

Auttamisen lisäksi myös poliittinen ja yhteiskunnallinen vaikuttaminen esiintyvät kertomuksissa. Erityisesti musliminaiset halusivat käyttää toiveammattissa hyväkseen omaa monikulttuurista taustaansa sekä laajaa tietouttaan yhteiskunnallisista asioista. Tähän liittyen he näkivät esimerkiksi mahdollisena parantaa tulevaisuudessa oman lähtömaansa ja Suomen välistä yhteistyötä, sekä hyödyntää monipuolista kielitaitoa. Toiveammattina kertomuksissa esiintyivätkin muun muassa lakinainen, tulkki, diplomaatti ja uutistoimittaja. Hyvän ja monipuolisen kielitaidon sijaan huono suomenkielen taito saattoi olla esteenä haaveammattiin hakeutumisessa; Susie haaveili lentoemännän ammatista, mutta ei puhunut riittävän hyvin suomea päästäkseen koulutukseen.

Ennen kaikkea musliminaiset halusivat olla tulevaisuudessa itsenäisiä niin työssään kuin muussakin elämässään. Omia kokemuksia haluttiin silti hyödyntää; kokemukset erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa sekä kyky tulla toimeen monenlaisten ihmisten kanssa olivat asioita, joita pidettiin arvokkaana selviytymisen keinona. Itsenäisyys tarkoitti kertomuksissa yhtäältä vastuuta omista teoistaan, sekä sitä, etteivät muut ihmiset vaikuttaisi omiin valintoihin:

Tulevaisuudessa haluaisin työn, jossa minun ei tarvitsisi ottaa keneltäkään käskyjä. Haluan itse päättää mitä teen. (Baran, 53.)

Baran kertoo edellä toivovansa itsenäisyyttä erityisesti työssään. Muuten Baran haaveili yksinkertaisesti siitä, että hänen perheensä asiat järjestyisivät, ja että hän saisi itse elää vähän aikaa ilman erityisiä kriisejä. Kaikki naiset korostivat haluavansa päättää omasta elämästään ja tulevaisuudestaan itse. Susie tiivistää tämän seuraavalla tavalla, ja lisää, ettei hänen mielestään maahanmuuttajana Suomessa voi, eikä kuulu tehdä samanlaisia asioita kuin lähtömaassa:

Mutta minä en välitä siitä mitä muut sanovat, enkä halua, että kukaan muu kertoo miten minun pitäisi elää. Minulla on oikeus päättää omasta elämästäni ja teen mitä haluan. Olen kokenut tarpeeksi, enkä aio antaa kenenkään vaikuttaa minuun niin, että tekisin jotain mitä en halua. Enhän minä enää asu Somaliassa. Suomi on eri maa eikä täällä voi elää kuin siellä. (Susie, 57.)

Muilla elämänalueilla, kuten uskontoon liittyvissä asioissa, musliminaiset korostivat niin ikään henkilökohtaisen valinnan merkitystä sekä myös oikeutta siihen. Näin esimerkiksi uskomisen Jumalaan sekä pukeutumiseen ja rukoilemiseen liittyvät asiat haluttiin säilyttää itsellä, eikä muiden ihmisten mielipiteitä otettu erityisemmin huomioon. Kertomuksista välittyy vahva tietoisuus itsestä, omasta identiteetistä sekä oikeudesta päättää itsen liittyvistä asioista.

6.3 Shukrin tarina

Istun turvatalon ikkunalaudalla. Katson katua jossa kulkee autoja ja kuorma-autoja. Jos hyppään, murskaudun ehkä yhteen autoon ja sitten se kaikki loppuu. En halua elää enää. En tunne kipua. Tunnen vain tyhjyyttä enkä voi palata kotiin. En ikinä. Siksi on parempi kuolla. Olen kuusitoistavuotias, eikä minulla enää ole syytä elää. (Shukri, 59.)

Näillä sanoilla alkoi Shukrin kertomus. Hän jatkaa, että kaksi vuotta sitten hän oli alkanut seurustelemaan salaa perheeltään miehen kanssa, joka käytti alkoholia, teki rikoksia, ei käynyt moskeijassa eikä rukoillut. Shukri kertoi asiasta perheelleen kahden

vuoden seurustelun jälkeen, mutta he eivät hyväksyneet miestä. Shukri ei halunnut kuitenkaan lopettaa suhdetta, eivätkä hänen perheenjäsenensä voineet hyväksyä tätä. Shukri joutui siskonsa ja kahden veljensä pahoinpitelemäksi, ja tätä kesti useita tunteja, kunnes hän menetti tajuntansa. Perheen mukaan Shukri oli häpäissyt heidät, ja oli ansainnut kaiken.

Shukri pakotettiin seuraavana päivänä kouluun, mutta sinne lähdettyään hän ei palannut enää kotiin. Koulukuraattori, lääkäri ja sosiaaliviranomaiset auttoivat häntä pääsemään nuorten turvataloon jo samana päivänä. Tässä kohtaa Shukri palaa kertomuksessaan siihen mistä se alkoi; lääkärin todistuksesta ja opettajan sekä koulukuraattorin kertomuksista huolimatta turvatalo oli päättänyt uskoa hänen perhettään ja lähettää hänet takaisin kotiin. Tuttu lastenkodin työntekijä sai kuitenkin puhuttua Shukrin olemaan hyppäämättä ikkunalaudalta alas, ja Shukri pääsi lastenkotiin.

Shukri kertoo tarinaansa tästä useiden vuosien päästä. Hän kertoo jättäneensä tuolloin koko entisen elämänsä taakseen, ja katkaisi kaikki yhteydet perheenjäseniinsä sekä mieheen, jonka kanssa seurusteli. Elämä ei ollut kuitenkaan helppoa tapauksen jälkeen; Shukri oli pitkään vain hiljaa seinää tuijottaen, eikä koulunkäynti sujunut hyvin. Shukri oli masentunut. Hän pääsi Nuorten kriisipisteen kautta terapiaan, jossa hän kävi kahden kuukauden ajan päivittäin. Shukri yritti tulla sinuiksi tapahtuneen kanssa, sillä se oli muuttumaton osa hänen menneisyyttään. Shukri kritisoi perhettään siitä, että he käyttäytyvät ”suomalaisittain” sopimattomalla tavalla:

Omapa vika että toivat minut tänne. Ei ole minun vikani, että olen sopeutunut tähän maahan ja elämään täällä. Ei Suomessa voi elää ja käyttäytyä kuin perheeni kotimaassa käyttäytyvä ihminen. Jos joku jankuttaa siitä mitä olen, etten käytä huivia ja muuta sellaista, sanon aina että teidän kaltaistenne ihmisten avulla minä olen mitä olen tänään. Olen päässyt pelosta yli ja se on ihana olo. (Shukri, 61.)

Shukrin esimerkistä korostuu helpotus siitä, että on päässyt pelostaan yli. Shukri kuitenkin korostaa, etteivät kaikki tytöt ole tarpeeksi rohkeita lähteäkseen perheensä

luota pois yksinjäämisen pelosta. Muissa kertomuksissa mainittiin myös vastaavanlainen pelko, ja siihen liitettiin väkivallan lisäksi suostumista avioliittoon nuorena, sekä perheen, sukulaisten ja yhteisön odotuksiin mukautumista. Shukri kertoo, että perheen luota lähteminen on vaikeaa, mutta se avaa myös uusia mahdollisuuksia:

Tiedän monta tyttöä, jotka ovat samassa tilanteessa kuin minä olen mutta kaikilla ei ole tarpeeksi rohkeutta. Monelle jää vain unelmaksi, että pääsisi väkivallasta pois. Harva päättää lähteä suoraan tuntemattomalle tielle. Harva tekee niin koska pelkäävät jäädä yksin ja palaavat siksi perheensä luo. Väkivaltaa ei voi hyväksyä ja siitä pitää päästä irti. Tuntematon tie on pitkä ja vaikea mutta elämä on sen arvoista. (Shukri, 61.)

Shukri päättää tarinansa muihin kertomuksiin verrattuna hyvin samalla tavalla, mutta perheen sijaan ystävät ovat hänelle tärkeämpiä. Elämä pahoinpitelyn jälkeen on vaikeaa, mutta nauttimisen arvoista. Shukrin tarina osoittaa miten identiteetti rakentuu, ja miten sitä rakennetaan menneisyyden pohjalta aktiivisesti uudestaan. Kuten muissakin kertomuksissa, tämä hetki ja tulevaisuus näyttäytyvät toiveikkaana, positiivisena ja rikkaana mahdollisuutena, johon tartutaan innolla. Kaikissa kertomuksissa korostuu näin valtaistuminen ja itsemääräämisoikeus – päätökset omasta elämästä kuuluvat itselle, ja se koostuu juuri sellaisista asioista, jotka itsestä tuntuvat hyvältä. Vaikka perheen tuki on tässä tärkeä, ovat perheestään irtautuneetkin musliminaiset rakentaneet ja kertoneet identiteettiään samalla tavoin. Shukri päättää tarinansa tavalla, joka kuvaa myös muiden musliminaisten ajatuksia tulevaisuudestaan ja omasta elämästään:

Vaikka pahoinpitelystä on kulunut aikaa, taistelen edelleen jokaisesta päivästä. Tänään minulla on juuri sellainen elämä, jota olen aina halunnut. Oma henkilökohtainen elämä ja ystäväni ovat tärkeimpiä asioita ja osaan nauttia elämästä. En ole antanut kenenkään muun tehdä elämäni minun puolestani, eikä se ole kenenkään muun keksimä elämä. Avaan itse elämän ovia ja suljen niitä jos haluan. (Shukri, 61.)

7. YHTEENVETO

Seuraavaksi teen yhteenvetoa niistä teoreettisista, tieteellisistä ja empiirisistä lähtökohdista, joita olen tutkielmassa käyttänyt. Tarkastelen myös käyttämäni analyysimenetelmää sekä sen luotettavuutta, onnistuneisuutta sekä mahdollisia ongelmia. Tutkimustuloksia tarkastelen siitä näkökulmasta, tukevatko ne tieteellisessä keskustelussa esitetyjä näkökulmia kulttuuri-identiteettien uudenlaisista muodostumista sekä niiden narratiivisesta rakentumisesta. Lisäksi paikannan itseni tarkastelijana tutkimuksen kenttään; pohdin erityisesti sitä, miten hyvin olen onnistunut tehtävässäni muodostaa nuorten musliminaisten elämästä sellainen tarina, joka tässä ajassa ja paikassa on ollut mahdollista syntyä.

Työssäni olen käsitellyt nuorten, Suomeen muuttaneiden musliminaisten identiteettien rakentumista. Tutkimukseni tavoitteena oli osoittaa maahanmuuttajien kohtaamia yksilöllisiä ja subjektiivisesti koettuja haasteita ja tarkastella, millaisia merkityksiä nämä saavat eri elämänvaiheissa. Erityisesti olen halunnut tarkastella sitä, miten subjektiivisesti koettu menneisyys, nykyinen elämäntilanne ja tulevaisuus kohtaavat nuorten maahanmuuttajanaisten elämäntarinoissa identiteetin rakentumisen kannalta.

Tutkimusnäkökulmani on ollut narratiivinen, ja aineiston analysoinnissa olen soveltanut aineistolähtöistä sisällönanalyysiä juonellisessa viitekehyksessä. Tutkimukseni muodostaa siis ajallisesti eheän käsityksen nuorten naisten identiteetin rakentumisesta aina lapsuudesta tulevaisuuden haaveisiin. En ole tarkastellut yksittäisten seikkojen, kuten pukeutumisen tai uskonnon merkityksiä maahanmuuttajanaisten identiteeteille kuten kansainvälisissä tutkimuksissa on tehty. En ole myöskään keskittynyt erityisesti maahanmuuttajien kokemuksiin rasismista tai kulttuurien välisessä ristiriidassa elämisestä kuten monissa suomalaisissa tutkimuksissa.

Lähtökohtana tutkimuksessani on ollut postmoderni käsitys identiteetistä ajan ja paikan mukaan muovautuvana tilana, jossa ihmisen subjektiivinen käsitys itsestään sirpaloituu uusien identiteettien myötä. Stuart Hall on katsonut globalisaation ja sen mukanaan

tuomien muuttoliikkeiden asemoivan ihmisiä ja heidän kulttuureitaan uudella tavalla sekä suhteessa muihin ihmisiin että asuinpaikkoihin synnyttäen samalla uudenlaisia kulttuurisia muodostumia ja identiteettejä. (Hall 1999, 19, 57; Hall 2003, 85.)

Narratiivisesta näkökulmasta identiteetti voidaan nähdä tarinana, joka syntyy näistä muuttuvista, monikerroksisista kulttuurisista prosesseista (Hänninen 2000, 60).

Toisaalta muuttoliikkeitä on ollut olemassa jo kauan ennen globalisaation aikakautta diasporien muodossa (Cohen 1997, 175). Olenkin tarkastellut diasporien ja muuttoliikkeiden saamia muotoja globalisoituvassa maailmassa siitä näkökulmasta, millaisia merkityksiä postmodernilla muutoksella on suhteessa kulttuuriin identiteetteihin.

Koska tutkimusotteeni oli konstruktivistinen, olen pitänyt lähtökohtana Brunerin (1987, 32) ajatusta siitä, että tieto rakentuu ja muotoutuu jatkuvasti uudelleen. Toisaalta Soile Veijola (ei vl.) on todennut, ettei todellisuudesta voi kertoa kaikkea, koska sitä ei saa kiinni – sen sijaan todellisuudesta voidaan esittää representaatioita. Päämääränäni on ollutkin esittää mahdollisia identiteettien rakentumisen tapoja. Olen olettanut, että tutkimukseni on poikkileikkaus nuorten musliminaisten elämästä kertomishetkellä. Olen käsittänyt itseni identiteettikertomusten uudelleenkertojana, jolloin olen tiedostanut oman asemiani tarkastelijana; käyttämäni tieteelliset keskustelut sekä tapa jolla olen lukenut nuorten musliminaisten kertomuksia vaikuttavat siihen, millaisena identiteettikertomukset on konstruoitu tässä tutkimuksessa.

Niin ikään olen tiedostanut, etten ole ollut tarkastelijana täysin objektiivinen, vaikka olen siihen pyrkinytkin. Koko tutkimukseni matkan varrella olen heijastanut asemaani tarkastelijana Hannu L.T. Heikkisen (2000, 51) näkemykseen postmodernista tutkimuksenteosta, jossa tieto rakentuu kontekstuaalisesti eri kertomuksista ja niille annetuista merkityksistä, jolloin tietämiseen liittyy niin ajallinen, paikallinen, kuin sosiaalinenkin ulottuvuus. Postmodernina tarkastelijana olen siis tiedostanut, että tarinat ovat olleet mahdollisia rakentumia nuorten musliminaisten todellisuudesta, eivät välttämättä ehdottomia totuuksia siitä. Uskon kuitenkin Heikkisen (2000, 51) tavoin, että ”elämäkertomuksiin perustuvassa merkityksenannossa tieto muodostuu

moniäänisempänä ja kerroksellisempänä entiteettinä, joukkona pieniä kertomuksia, eikä pelkisty yhteen, universaaliin ja monologiseen 'suureen kertomukseen', joka toimii usein myös vallan ja manipuloinnin välineenä”.

Valitessani analyysimenetelmäksi aineistolähtöisen sisällönanalyysin juonellisessa viitekehyksessä, pelkonani oli, että sisällönanalyysi yksinkertaistaa kertomuksia liikaa. Analyysin edetessä oli kuitenkin mielenkiintoista ja helpottavaakin todeta, että sisällönanalyysin avulla aineistosta löytyi sellaisiakin puolia, jotka olisivat ilman systemaattista läpikäymistä jääneet huomaamatta. Sisällönanalyysin kautta kertomusten eri aikamuodoista oli listattava kerrotut asiat sellaisena kuin ne olivat. Tarkastelijana olen ollut kuitenkin viimekädessä vastuussa siitä, mitä aineistosta on huomioitu – vaikka olenkin pyrkinyt olemaan avoin kertomusten luennassa. Tuomi ja Sarajärvin (2002, 102) muistuttavat, että aineistosta löydetään teemoja tutkijan oman ymmärryksen kautta.

Aineiston sisällönanalyysi oli siis mielestäni onnistunut valinta tutkimukseni metodiksi. Lisäksi perustelen valintaani sillä, että sisällönanalyysi helpotti strukturoimattoman aineiston läpikäymistä, sillä kertomukset eivät edenneet ajallisesti loogisesti, eikä niissä käsitelty täysin samoja asioita. Tästä syystä myös juonellisen viitekehysten käyttäminen oli perusteltua, sillä se helpotti edelleen yhtäläisyyksien ja erojen hahmottamista kertomuksista. Juonellinen kehys analyysissä oli paikallaan senkin vuoksi, että narratiivisuudessa sillä on oma merkityksensä; Polkinghornen (1995, 7) mukaan juonen avulla elämän tapahtumat ja siinä tehdyt valinnat saavat merkityssuhteet, jolloin kertomuksia on helpompi sekä kuvailla että ymmärtää.

Bruner (1987, 31) on todennut, että vaikka ihmiset kertovat ja tuottavat elämäntarinoitaan jatkuvasti uudelleen, osa menneisyyden tapahtumista kulkee niissä aina mukana. Tässä tutkielmassa olen halunnut tuoda esille sen, että menneisyydessä tapahtuneet asiat toimivat pohjana, jolle identiteetti rakentuu. Sitä myös rakennetaan aktiivisesti uudelleen, sillä kertomusten kautta menneisyys on läsnä kertomishetkessä ja edelleen tulevaisuudessa (Bruner 1987, 31.) Tässä tutkimuksessa menneisyyteen

liittyvät asiat näyttäytyivät vaikeina, mutta ne hyväksyttiin osaksi omaa identiteettiä. Erilaiset perherakenteet ja -suhteet, tarkoituksellinen tai pakotettu ero perheestä, muuttaminen, sekä nuoruudessa koetut vaikeudet kietoutuivat osaksi juonta, joka liitti tapahtumat muuttamattomaksi osaksi itseä ja omaa elämää.

Vastaavasti tulevaisuus näyttäytyi kertomishetkellä avoimena, toiveikkaana mahdollisuutena, jossa omaa monikulttuurista taustaa haluttiin hyödyntää. Kulttuuriosaaminen, kielitaito, ja tietous yhteiskunnallisista ja poliittisista asioista tulivat kertomuksissa selvästi esille ammattitöiveissa. Ristiriitoja aiheutti tulevaisuuteen liittyen naisten ristiriitainen asema islamissa, sekä vaihtelevat käsitykset naisena olemisesta ja kasvamisesta. Nuorten musliminaisten kertomuksista ilmeni, että tyttöys koettiin kertomishetkellä itseä ja ikätovereita kuvaavammaksi käsitteeksi kuin naiseus.

Selkein kaikkia kertomuksia yhdistävä teema oli erilaisuus, jota nuoret musliminaiset kokivat kertomishetkellä. Oletuksena monen suomalaisen mielessä lienee kuva maahanmuuttajista erilaisina suhteessa ”meihin muihin”. Erityisesti islam kummastuttaa – ajatellaan, että islam on meille niin vieras ilmiö, ettei sen ymmärtämiselle ole sijaa käsityksissämme maailmasta. Myös tutkimuksessani islam osoittautui hyvin monimerkitykselliseksi, subjektiiviseksi asiaksi. Jokaisella kertojalla oli oma näkemyksensä siitä, mitä islam on. Siksi totuutena voitaisiin tässä tutkielmassa pitää sitä, että islam on nuorten maahanmuuttajanaisten elämässä sellainen kuin se koetaan ja kerrotaan. Islam ei siis ole yksiselitteinen ja yhdenmukainen normi, jonka mukaan nuorten musliminaisten tulisi elää. Päinvastoin sitä uudistetaan ja sopeutetaan omaan elämään sopivaksi – islamiin ikään kuin tutustutaan uudelleen. Joissakin tapauksissa jo vanhemmat ovat aloittaneet tämän prosessin Suomeen tultuaan.

Diasporan ja identiteetin kulttuuristen ulottuvuuksien näkökulmasta tämän tutkielman tulokset viittaavat vahvasti kolmannessa luvussa esitettyihin näkemyksiin identiteeteistä erilaisuuden ja erontekojen merkityksenä jatkumona. On kuitenkin huomattava, että monissa diasporia käsittelevissä tieteellisissä keskusteluissa oletetaan yksinkertaistaen, että diasporassa koetaan yhteenkuuluvuutta ensisijaisesti ”omaan ryhmään”. Tällä

tarkoitetaan samasta lähtömaasta tulleita ihmisiä sekä kulttuureita, kieliä ja tapoja joita he edustavat. Tämän vuoksi onkin aiheellista tarkastella lähemmin, mitä identiteeteille tapahtuu yhtäältä diasporien ja toisaalta postmodernin muutoksen myötä. Stuart Hall (1999, 2003) on tuonut esille merkityksiä, joita nämä muutokset saavat suhteessa kulttuurisiin identiteetteihin. Hänen mukaansa erityisesti hybridejä identiteettejä leimaa monimuotoisuus, heterogeenisyys, sekä erilaisuuden eri muodot (1999, 70–71).

Vaikka omat tutkimustulokseni viittaavatkin Hallin (1999, 70–71) ajatukseen hybrideistä identiteeteistä, olisi kuitenkin yksinkertaistavaa sanoa, että nuoret musliminaiset kokisivat yhteenkuuluvuutta ensisijaisesti samasta lähtömaasta tulleiden ihmisten tai toistensa kanssa, ja vastaavasti erilaisuutta ja toiseutta koettaisiin suhteessa suomalaisiin tai länsimaalaisiin ihmisiin. Näin ei ollut, vaan musliminaiset korostivat erilaisuutta ennen kaikkea samasta maasta lähtöisin oleviin naisiin. Erilaisuuden merkitykset korostuivat lisäksi suhteessa omaan perheeseen ja yhteisöön. Tosin yhteisöllä voidaan tarkoittaa tässä yhteydessä vain väljää, kuvitteellista yhteisöä, sillä monet kertojat kokivat erkaantuneensa samasta lähtömaasta tulleiden muslimien yhteisöstä, joihin heidän ”tulisi kuulua”.

Kulttuurintutkimuksen näkökulmasta onkin tärkeää muistaa, etteivät diasporissa elävät ihmiset ole mitenkään homogeeninen, yhdenmukainen joukko tietyn kulttuurin edustajia, vaan kulttuurista identiteettiä rakennetaan aktiivisesti uudestaan erityisesti mielekkäiltä tuntuvista kulttuurien puolista. Samoin naistutkimuksen näkökulmasta olisi tärkeää avata keskusteluja naisten välisistä eroista diasporissa, sekä myös tutkia diasporissa elävien naisten seksuaalisen identiteetin rakentumisen tapoja. Clifford (1997, 258) muistuttaa niin ikään, että diasporien tulkinnat ja käytännöt ovat usein sukupuolistuneita, minkä vuoksi niiden teoreettinen tarkastelu olisi tärkeää. Muita sopivia jatkotutkimusaiheita olisivat eri tieteenaloilla esimerkiksi sukupolvien muuttuva islam diasporassa, sekä nuorten maahanmuuttajamiesten islam.

Tutkimuksen lopuksi tarkastelemallani Shukrin tarinalla on ollut tutkimuksessani erityinen merkitys kahdesta syystä. Ensinnäkin suhteessa muiden musliminaisten kertomuksiin hänen tulevaisuutensa näyttäytyi hyvin samanlaisena. Rajun väkivallan

kohteeksi joutuneena hän kertoi elämästään niin, että kertomishetkellä käsitykset omasta tulevaisuudesta olivat optimistisia ja toiveikkaita, vaikka tie väkivallasta oman elämän hallintaan ja onnellisuuteen oli todella vaikea. Shukri, kuten muutkin nuoret musliminaiset, korosti itsenäisyyden ja oman valinnan merkityksiä omaa elämää koskevissa päätöksissä.

Toiseksi Shukri muistuttaa kertomuksessaan, etteivät kaikki tytöt pääse väkivallasta pois. Fyysinen ja psyykinen alistaminen ovat valitettava osa todellisuutta monen nuoren musliminaisen elämässä. Hän kertoo esimerkillään, että väkivallasta poispääseminen on mahdollista, mutta ei helppoa. Eristämisen ja poissulkemisen vuoksi myös asian tutkiminen on vaikeaa. Toivon, että tutkimukseni auttaa avaamaan monitieteellisiä keskusteluja aiheesta, ja tiedostamaan myös Hakalan (1997, 144–145) osoittamia monikulttuurisuuspolitiikan epäkohtia; vaarana on, että musliminaisten oikeudet sivuutetaan joko erilaisuuden politiikan tai suvaitsevaisuuden politiikan keinoin. Yhteiskuntapoliittisten toimijoiden tulisi panostaa niin virkavallan kuin sosiaali- ja terveydenhoitoalan ammattilaistenkin tietouteen eri kulttuuritaustoista, sekä lisätä käytännön valmiuksia ongelmien ennaltaehkäisemiseen. Toivon, että tutkimuksestani on käytännön apua maahanmuuttajien parissa työskenteleville eri ammattialoilla.

Tieteellisenä tavoitteenani oli muodostaa yhtenäinen mutta monitieteinen teoreettinen käsitys siitä, millaisia identiteetin rakentumisen tapoja diasporassa voi narratiivisesta näkökulmasta syntyä nykyaikana. Matkailun kulttuurintutkimukseen pohjautuvan tutkimukseni perusajatuksena on ollut Cliffordin (1997) näkemys siitä, että ihmisten lisäksi ideologiat, kulttuurit ja uskonnot matkustavat. John Urry (2003) huomauttaa, etteivät kulttuurit ole lähtökohtaisesti enää selvärajaisia tai ”puhtaita”, vaan niihin on kytkeytynyt liikkumisen ja matkustamisen eri muodot, joihin liittyy sekä kulttuurien kääntämistä että uudelleenrakentamista. Matkailun kulttuurintutkimuksen kannalta diasporien ja muuttoliikkeiden tutkiminen on tärkeää, sillä matkailu tulisi käsittää laajempanakin ilmiönä kuin turistien liikkumisena pois kodeistaan ja takaisin kotiin.

KIITOKSET

Kiitokset matkailun kulttuurintutkimuksen professori Soile Veijolalle (VTT) työni ohjaamisesta ja tarkastamisesta. Kiitos myös laadukkaasta ja tinkimättömästä opetus- ja ohjaustyöstä koko yliopisto-opiskelujeni ajalta, mikä on asettanut tietynlaisia vaatimuksia myös tämän tutkielman tekemiselle. Kiitokset kansainvälisten suhteiden yliopistonlehtori Aini Linjakummulle (YTT), joka minulla on ollut kunnia saada työni toiseksi tarkastajaksi, ja jonka johdosta mielenkiintoni islamia kohtaan on herännyt. Kiitän myös YTT Monika Lüthjea graduni alkuun saattamisesta, sekä eri alojen opiskelijoita ideoista narratiivisen tutkimuksen kursilla ja graduseminaarissa. Kiitos myös opiskelukavereille vertaistuesta sekä ajatustenvaihdosta, sekä KM Noora Patokoskelle kieliopillisista ohjeista. Erityinen kiitos KM Jari Hiltuselle, jolta saadut näkökulmat, mielipiteet, korjausehdotukset ja keskustelut tutkielman aiheisiin liittyen ovat olleet kullanarvoisia. Eemeli Hiltusta kiitän sinnikkyuden opettamisesta; ilman sitä olisi tieteen tekeminen ollut paljon vaikeampaa.

KIRJALLISUUS

Brooks, Geraldine (2001) *Islamin naisten salattu elämä*. Nemo, Helsinki.

Bruner, Jerome (1986) *Actual Minds, Possible Words*. Harvard University Press, Cambridge.

Bruner, Jerome (1987) Life as Narrative. *Social Research* 54(1): 11–32.

Bauman, Zygmunt (1996) *Postmodernin lumo*. Vastapaino, Tampere.

Cohen, Robin (1997) *Global Diasporas. An Introduction*. UCL Press, London.

Clifford, James (1997) *Routes. Travel and Translation in the Late Twentieth Century*. Harvard University Press, Cambridge.

Crocker, Jennifer & Brenda Major (1989) Social Stigma and Self-Esteem: The Self-Protective Properties of Stigma. *Psychological Review*. 96(4): 608–630.

Dahlgren, Susanne (1999) Islamilaisen naiskuvan monet tulkinnat. Teoksessa Airaksinen, Jaana & Tuula Ripatti toim. *Rotunaisia ja feminismejä*. Vastapaino, Tampere. 87–110.

Dwyer, Claire (1999) Veiled Meanings: young British Muslim women and the negotiation of differences. *Gender, Place and Culture* 6(1): 5–26.

El Guindi, Fadwa (1999) *Veil. Modesty, Privacy and Resistance*. Sarjassa Dress, Body, Culture. Berg, Oxford.

Erikson, Erik H. (1962/1982) *Lapsuus ja yhteiskunta*. Gummerus, Jyväskylä.

Gilroy, Paul (1997) *Diaspora and the Detours of Identity*. Teoksessa Woodward, Kathy eds *Identity and Difference*. Sage, London. 299–343.

Hall, Stuart (1999) *Identiteetti*. Vastapaino, Tampere.

Hall, Stuart (2003) Kulttuuri, paikka, identiteetti. Teoksessa Lehtonen, Mikko & Olli Löytty toim. *Erilaisuus*. Vastapaino, Tampere. 85–128.

Hakala, Johanna (1997) 'Right to be different'? Muslim Immigrants and Multiculturalism in Western Europe. Teoksessa Linjakumpu, Aini & Kirsi Virtanen eds *Under the Olive Tree. Reconsidering Mediterranean Culture*. Sarjassa TAPRI. Occasional Papers (73): 127–147.

Heikkinen, Hannu L.T. (2000) Tarinan mahti – Narratiivisuuden teemoja ja muunnelmia. *Tiedepolitiikka* 25(4): 47–58.

Heikkinen, Hannu L.T., Rauno Huttunen & Leena Kakkori (1999) ”Ja tämä tarina on tosi...” Narratiivisen totuuden ongelmasta. *Tiedepolitiikka* 24(4): 39–52.

Helkama, Klaus, Rauni Myllyniemi & Karmela Liebkind (1998) *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Edita, Helsinki.

Helve, Helena (1997) Values, World Views and Gender Differences among Young People. Teoksessa Helve, Helena & John Bynner eds. *Youth and Life Management*. 171–187.

Honkasalo, Veronika (2003) Voiko jäsenyyttä valita? Nuorten maahanmuuttajien tulkintoja suomalaisuudesta ja rasismista. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 38. Hakapaino, Helsinki. 159–189.

Hukari, Ari (2006) *Islam kuvastimessa*. WSOY, Helsinki.

Hämeen-Anttila, Jaakko (2004) *Islamin käsikirja*. Otava, Keuruu.

Hänninen, Vilma (2002) *Sisäinen tarina, elämä ja muutos*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

Ihanus, Juhani (2001) Minäkertomukset. Teoksessa Ihanus, Juhani toim. *Kulttuuri ja psykologia*. Yliopistopaino, Helsinki. 241–259.

Jasinskaja-Lahti, Inga, Karmela Liebkind & Tiina Vesala (2002) *Rasismi ja syrjintä Suomessa: Maahanmuuttajien kokemuksia*. Gaudeamus, Helsinki.

Kujala, Tiina (2007) Kerronnallinen tutkimus opettajien ikääntymisestä. Teoksessa Syrjäläinen, Eija, Ari Eronen & Veli-Matti Värri toim. *Avauksia laadullisen tutkimuksen analyysiin*. Tampereen yliopistopaino, Tampere. 13–39.

Leitzinger, Antero (1999) Tataarit Suomessa. Teoksessa Sakaranaho, Tuula & Heikki Pesonen toim. *Muslimit Suomessa*. Yliopistopaino, Helsinki. 25–58.

Liebkind, Karmela (1994) toim. *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki.

Liebkind, Karmela (1994a) Johdanto. Teoksessa Liebkind, Karmela toim. *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki. 9–20.

Liebkind, Karmela (1994b) Maahanmuuttajat ja kulttuurien kohtaaminen. Teoksessa Liebkind, Karmela toim. *Maahanmuuttajat. Kulttuurien kohtaaminen Suomessa*. Gaudeamus, Helsinki. 21–49.

Liebkind, Karmela (2000) toim. *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Gaudeamus, Helsinki.

Liebkind, Karmela (2000a) Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, Karmela toim. *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Gaudeamus, Helsinki. 13–27.

Liebkind, Karmela & Inga Jasinskaja-Lahti (2000) Nuorten maahanmuuttajien hyvinvointiin vaikuttavat tekijät. Teoksessa Liebkind, Karmela toim. *Monikulttuurinen Suomi Etniset suhteet tutkimuksen valossa*. Gaudeamus, Helsinki. 112–121.

Linjakumpu, Aini (1997) Political Islamic Identity: a Foucauldian Perspective. Teoksessa Linjakumpu, Aini & Kirsi Virtanen eds *Under the Olive Tree. Reconsidering Mediterranean Culture*. Sarjassa TAPRI. Occasional Papers (73): 110–126.

Linjakumpu, Aini (1999) *Poliittinen islam*. Sarjassa Rauhantutkimus tänään. Suomen Rauhantutkimusyhdistys. Like, Helsinki.

Mayer, Ann Elizabeth (1995) Cultural Particularism as a Bar to Women's Rights: Reflections on the Middle Eastern Experience. Teoksessa Peters, Julian & Andrea Wolper toim. *Women's rights human rights. International feminist perspectives*. Routledge, New York. 176–188.

Niemelä, Heli (2003) Erottautumista ja ystävyyttä. Somalialaistytöjen kokemuksia suomalaisista tytöistä. Teoksessa Harinen, Päivi (toim.) *Kamppailuja jäsenyyksistä. Etnisyys, kulttuuri ja kansalaisuus nuorten arjessa*. Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 38. Hakapaino, Helsinki. 91–121.

Näre, Sari (1997) Girl's and Boy's Economy of Emotions – A Comparison with Islamic Gender System. Teoksessa Helve, Helena & John Bynner eds *Youth and Life Management*. 197–204.

Polkinghorne, Donald E. (1988) *Narrative Knowing and the Human Sciences*. State University of New York Press, Albany.

- Polkinghorne, Donald E. (1995) Narrative Configuration in Qualitative Analysis. Teoksessa Hatch, J. Amos & Richard Wisniewski eds. *Life History and Narrative*. Qualitative Studies Series 1. RoutledgeFalmer, London. 5–23.
- Puuronen, Vesa (2006) *Nuorisotutkimus*. Vastapaino, Tampere.
- Rosenblad, Dorothea & Fanny Rosenblad (2005) *Abrahamin lapset. Kolmen uskonnon yhteiset juuret*. Suomen ekumeenisen neuvoston julkaisuja 74. Suomen lähetysseura, Helsinki.
- Ruby, Tabassum F. (2006) Listening to the Voices of Hijab. *Women's Studies International Forum* 29(1): 54–66.
- Sakaranaho, Tuula (1999) Hunturetoriikkaa. Huiivikiistan tulkintoja turkkilaisessa naistutkimuksessa. Teoksessa Holvi, Tuija, Aini Nenola, Tuula Sakaranaho & Elina Vuola toim. *Uskonto ja Sukupuoli*. Yliopistopaino, Helsinki. 296–318.
- Sakaranaho, Tuula & Heikki Pesonen (1999) Johdanto. Muslimit monikulttuurisessa Suomessa. Teoksessa Sakaranaho, Tuula & Heikki Pesonen toim. *Muslimit Suomessa*. Yliopistopaino, Helsinki. 8–22.
- Syrjälä, Leena (2005) Kertomuksen tutkija kasvatustieteen maastossa. *Kasvatus* 36(5): 366–372.
- Tiilikainen, Marja (2003) *Arjen islam. Somalinaisten elämää Suomessa*. Dark, Vantaa.
- Trux, Marja-Liisa (2001) Kulttuurisensitiivisyys ja psykologisen toisen arviointi. Teoksessa Ihanus, Juhani toim. *Kulttuuri ja psykologia*. Yliopistopaino, Helsinki. 181–214.
- Tuomi, Jouni & Anneli Sarajärvi (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi, Helsinki.

Urry, John (2003) Mobile Cultures. On-line Paper. Department of Sociology, Lancaster University, Lancaster. Viitattu 18.5.2008. Saatavilla Internetistä:
<http://www.lancs.ac.uk/fass/sociology/papers/urry-mobile-cultures.pdf>

Wahlström, Jarl (2001) Psykoterapia keskusteluna ja kertomusten kudelmana. Teoksessa Ihanus, Juhani toim. *Kulttuuri ja psykologia*. Yliopistopaino, Helsinki. 217–238.

Vilkko, Anni (1992) Omaelämäkertojen analysoiminen kertomuksina. Teoksessa Mäkelä, Klaus toim. *Kvalitatiivisen aineiston analyysi ja tulkinta*. Gaudeamus, Helsinki. 81–98.

Vilkko-Riihelä, Anneli (2003) *Psykye. Psykologian käsikirja*. WS Bookwell, Porvoo.

Woodward, Kathryn (1997) Concepts of Identity and Difference. Teoksessa Woodward, Kathryn eds *Identity and Difference*. Sage, London. 7–50.

Vuorinen, Risto (1995) *Persoonallisuus & minuus*. WSOY, Juva.

Vuorinen, Risto (1997) *Minän synty ja kehitys*. WSOY, Porvoo.

MUUT LÄHTEET

Hämeen-Anttila, Jaakko (2004) Islam ja mediat. *Maailmanpyörä* 1/2004: 18–21.

Trotter, Peter (2006) Suvaitsemattomuuden lisääntyminen huolestuttaa. Kirjoittanut Kosonen, Laura. *Pakolainen* 2/2006, 28–30.

Kuka on pakolainen? Viitattu 16.4.2008. Saatavilla Internetistä:
http://www.pakolaisapu.fi/pakolaisinfo/kuka_pakolainen.html. Suomen pakolaisapu, Helsinki.

Kuka on turvapaikanhakija? Viitattu 16.4.2008. Saatavilla Internetistä:

http://www.pakolaisapu.fi/pakolaisinfo/kuka_turvapaikanhakija.html. Suomen pakolaisapu.

Linjakumpu, Aini (ei vl.) ”Islam ja naiseuden politiikka” -luento luentosarjassa ”Näkökulmia feministiseen politiikan tutkimukseen”. Lapin yliopisto 2.11.2004.

Me naiset (2006) Maailmanparannus alkaa lastenhuoneesta. Sommers, Katja & Kaisa Viitanen 16.2.2006.

Tilastokeskus (2007) Suomen kansalaisuuden saaneiden määrä laskussa vuonna 2006.

Viitattu 16.4.2008. Saatavilla Internetistä:

http://www.tilastokeskus.fi/til/kans/2006/kans_2006_2007-05-04_tie_001.html

Tilastokeskus (2008) *Väestörakenne. Suomen väestö 2007*. Tilastokeskus, Helsinki.

Turvapaikkayksikön tilastoanalyysi, vuosi 2007. Viitattu 16.4.2008. Saatavilla Internetistä:

<http://www.migri.fi/download.asp?id=Turvapaikka+tilastoanalyysi;1262;{BDAF2C98-F0A0-4897-98F7-F9694E37725B}>

Veijola, Soile (2004) ”Kuinka tehdä tutkielmaa?” Proseminaarin aloitusluento. Lapin yliopisto 25.10.2004.

AINEISTO

Laurent, Lina toim. (2005) *Kuuntele minua! Nuorten naisten elämää monien kulttuurien Suomessa*. Tyttöjen Talo. Kainuun Sanomat, Kajaani.

LIITTEET

Liite 1. Alkuperäisilmaukset pelkistettynä

Liite 2. Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely alaluokkiin

Liite 3. Alaluokkien jäsentäminen ylä- ja pääluokkiin

Ohje liitteiden lukemiseen:

Liitteissä on näkyvillä aineiston sisällönanalyysi eri vaiheineen sellaisena kuin se on tehty. Menetelmässä on sovellettu aineistolähtöistä sisällönanalyysiä väljän teoriakehyksen avulla (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–121). Analyysin viimeinen vaihe, aineiston abstrahoinnin eli käsitteellistämisen tuloksena muodostettu yhdistävä luokka, on esitelty taulukossa 1. tämän tutkielman sivulla 41.

Liite 1: Analyysin ensimmäisessä vaiheessa on tehty ajallinen jaottelu menneeseen (mennyt aikamuoto), kertomishetkeen (presens) ja tulevaisuuteen. Kertomusten alkuperäisilmaukset on listattu näihin luokkiin kertojittain. Sen jälkeen alkuperäisilmauksista on muodostettu selkeämpi pelkistetty ilmaus.

Liite 2: Analyysin toisessa vaiheessa pelkistetyt ilmaukset on ryhmitelty alaluokkiin, eli samaa tarkoittaville ilmauksille on muodostettu niitä kuvaava luokka. Tässä vaiheessa on pysytty ajallisessa ajallisessa jaottelussa, mutta pelkistettyjä ilmauksia on yhdistetty myös aiheittain. Tässä vaiheessa yhdistyivät menneen aikamuodon ja presensin perheeseen liittyvät ilmaukset, ja ne sisällytettiin menneen aikamuodon luokkaan. Ajatuksena oli, että perheeseen liittyvistä asioista muodostuu oma luokkansa, 'perhetausta'. Pukeutumisesta tuli oma luokkansa, koska siitä puhuttiin kaikissa aikamuodoissa.

Liite 3: Analyysin kolmannessa vaiheessa alaluokista on jäsennetty yläluokat ja niistä edelleen pääluokat. Alkuperäisilmaukset on jaoteltu kahteen tai kolmeen kuvaavaan yläluokkaan, ja ne on puolestaan jaettu yhteen pääluokkaan. Tässä vaiheessa pukeutuminen yhdistettiin kertomishetkeen eli presenssiin.

LIITE 1. Alkuperäisilmaukset pelkistettynä

KERTOJA	ALKUPERÄISILMAUKSET	PELKISTETTY ILMAUS
M E N N Y T A I K A M U O T O		
Samsam:	“Pidin todella paljon elokuvasta ‘Bend it like Beckham’... olin samanlainen kuin se tyttö... perheelleni se oli tosi noloa.	Häpeän tuottaminen perheelle oman harrastuksen vuoksi.
	Ihmiset sanoivat vanhemmilleni: ‘Herra jumala, tyttö jolla on rinnat pelaa jalkapalloa poikien kanssa. Kamalaa!’ Ja minulta kysyttiin, enkö yhtään häpeä?”	Vanhemmille ilmaistu halveksunta ulkopuolisilta harrastuksen vuoksi.
	“Pienenä käytin huiivia koska elin uskonnollisessa perheessä ja minut oli kasvatettu niin.”	Uskonnollisen perheen odotuksiin vastaaminen pukeutumalla huiiviin.
	“Tiesin kuitenkin, etten isona tulisi käyttämään huiivia. Haaveilin jo silloin tekeväni asioita, joissa huiivin käyttö ei sovi, esimerkiksi näyttelemisessä tai muissa töissä. Kokeilin viihdyinkö huiivissa vai ilman huiivia... päädyin siihen mikä tuntui oikealta.”	Oma päätös huiivin käytön lopettamisesta.
	“Kun lopetin sen käytön, sain aika paljon erilaista palautetta. “	Monenlaisen palautteen kohtaaminen huiivin käytön lopettamisen vuoksi.
	“Moskeijassa koraaniopettaja ja kaverit kysyivät ‘Samsam, missä on huiivisi?’ Vastasin, että se on likainen tai että kaikki huiivit ovat pesussa. Ihan kuin minulla olisi ollut vain yksi huivi.”	Ihmisten kysely huiivin perään.
Samira, (Aishan sisko):	“Pienenä leikin aina isosiskoni Aishan kanssa. Ei meillä ollut omia kavereita... Olimme hirveästi yhdessä ja kerroimme toisillemme ihan kaiken.”	Läheinen suhde siskon kanssa lapsuudessa.
	“Kun olin murrosiässä saatoin suuttua ihan mistä vaan ja riitelimme joka päivä [äidin kanssa]. Varsinkin talvella, jolloin riitelimme kotiintuloajoista. Äiti kun toimii valon mukana.”	Riitely äidin kanssa murrosiässä.
	“Tullessamme Suomeen asuimme alussa Kannelmäessä. Siellä asui myös kolme muuta sudanilaista perhettä, joilla oli meidän ikäisiä lapsia. Olimme aina ulkona pihalla leikkimässä... olimme aina yhdessä.”	Läheisiä ystäviä ja leikkitovereita samasta lähtömaasta.
	“Pikkuhiljaa kavereiden isät saivat väitöskirjansa valmiiksi ja he muuttivat pois.”	Kavereiden muuttaminen pois Suomessa.
	“Mekin muutimme takaisin Sudaniin 1997.”	Muuttaminen takaisin lähtömaahan Suomesta.
	“Silloin emme tiedetneet että palaisimme kymmenen kuukauden päästä takaisin Suomeen.”	Muuttaminen uudelleen Suomeen.

	“...olisin halunnut jäädä Sudaniin. Koulu meni hyvin ja meillä oli ystäviä... Mummokin sanoi, että jättäkää tytöt tänne, mutta ei meitä voitu jättää.”	Lähtömaan jättämisestä johtuva mielipaha.
Aisha (Samiran sisko):	“Olemme olleet [Samiran kanssa] yhdessä pienestä asti ja meillä on yllättävänkin hyvät siskovälit.”	Läheinen suhde siskon kanssa pienestä lähtien.
	“En ole koskaan saanut mahdollisuutta rakentaa sitä siltä hänen [isän] kanssa. Hän ei ole koskaan leikkinyt tai lukenut läksyjä kanssani.”	Etäinen suhde isään lapsuudesta asti.
	“Pienenä olimme tosi paljon mummin kanssa... Olimme sellaisia mummon tyttöjä.”	Mummin kanssa oleminen pienenä.
	“Lähteminen Sudanista ei tuntunut mitenkään erikoiselta. Olimme tottuneet menemään mummolle, kotiin ja takaisin mummolle. Lähteminen oli normaalia ja tämä oli sitten vähän pidempi reissu.”	Muuttaminen ja lähteminen osana normaalia lapsuutta.
	“Käytän hameita, jotka ulottuvat polven alapuolella. Pienenä käytin myös hihattomia paitoja, mutta en enää.”	Pukeutumisen muuttaminen uskonnon vaatimusten mukaiseksi.
	“Kun siskoni päätti aloittaa huivin käytön, hänellä oli siihen joku oma syy. Se oli hänen oma päätöksensä ja se on mainiota. Ei hänkään ole sanomassa minulle koko ajan ‘käytä huivia’.”	Sisarusten välinen kunnioitus toisen pukeutumista kohtaan.
Gulan:	“Turkissa [käydessä] pukeuduin toppiin ja minihameeseen. Ihmiset kysyivät poikaystäväitani, aiotko tosiaan mennä naimisiin tuollaisen tytön kanssa. Kihlajaisjuhlissa suurimmalla osalla naisista oli huivi päässä ja he ihmettelivät minun pukuani.”	Oman pukeutumisen aiheuttama pahastus lähtömaassa vieraillessa.
	“Synnyin Turkissa, mutta kun olin noin kahden vuoden ikäinen, perheemme muutti Eurooppaan.”	Muuttaminen pois lähtömaasta pienenä.
	“Meillä oli hirveästi perheongelmia jotka johtuivat siitä että miehellä on kaikki valta ja hän tekee mitä haluaa.”	Runsaasti perheongelmia isän käyttäytymisen vuoksi.
	“Isällä oli vaimo kotona ja samaan aikaan kymmenen naista kodin ulkopuolella.”	Avioliitossa tapahtunut pettäminen isän puolelta.
	“Äiti ei halunnut kasvattaa lapsiaan vanhanaikaisesti eikä hyväksynyt isän käytöstä.”	Äiti ei alistunut väkivaltaan.
	“Joka päivä isä hakkasi äitiä ja joskus hän toi vieraita naisia kotiin eikä äiti voinut tehdä mitään.”	Isän päivittäinen fyysinen ja psyykinen väkivalta äitiä kohtaan.
	“Siihen aikaan äiti ei osannut kieliä, hän ei osannut mitään.”	Äidin avuttomuus.
	“Aina, kun isä löi äitiä, me lapset olimme paikan päällä. Se oli kamalaa.”	Lasten näkemä väkivalta kotona ja sen aiheuttama mielipaha.

	“Eron seurauksena alkoivat ongelmat. Isä ei jättänyt meitä rauhaan. Hän uhkaili meitä aseilla ja veitsillä ja teki vaikka mitä.”	Isän uhkaava käytös eron jälkeen.
	“Äiti pelkäsi isää ja lähdimme isää karkuun Suomeen. “	Muuttaminen Suomeen pakoon isältä.
	“Tulimme tänne ja olemme aloittaneet uuden elämän.”	Suomeen tulosta aiheutunut helpotus.
	Kun tulin Suomeen olin pieni, vasta 13-vuotias...	Suomeen muuttaminen 13-vuotiaana
	“...mutta minä pidin perheen pystyssä... minun oli otettava vastuu perheestä nuorena ja se oli tosi raskasta.”	Vastuun kantaminen perheestä nuorena.
Leyla:	“Suomessa perheemme varallisuustilanne muuttui kokonaan. Ei ollut varaa kuin välttämättömämpään...”	Perheen varallisuuden heikkeneminen Suomeen tulon jälkeen.
	“...perheessämme tämä ei kuitenkaan koskaan muuttanut tunteita.”	Tiivis perheyhteys.
	“Olemme aina saaneet tukea ja kannustusta koulun suhteen.”	Perheeltä saatu tuki koulunkäyntiin.
	“Olen asunut ulkomailla neljävuotiaasta lähtien.”	Ulkomailla asuminen pienestä lähtien.
	“Isä on aina puhunut meille yhteiskunnallisista asioista ja olen mielestäni aina ollut askeleen edellä koulutovereitani.”	Koulussa pärjääminen isän ansiosta.
	“Kotona olemme puhuneet eri poliitikoista, aatesuunnista kuten sosialismista ja kommunismista ja olen tiennyt niistä pienestä pitäen.”	Keskustelu politiikasta isän kanssa pienestä lähtien.
Baran:	“En ymmärrä, mitä tein silloin yläasteella. Kai se oli sitä, että yritti tulla hyväksytyksi, nähdä ja huomatuksi jollain tavalla.”	Hyväksynnän hakeminen yläasteella.
	“Jotta saisin jonkun, kenen kanssa juttelisi.”	Juttuseuran kaipaaminen.
	“Kotona oli tosi vaikeaa, jos sitä nyt voi kodiksi sanoa, SPR:n vastaanottokeskus.”	Vaikeudet kotona.
	“Isä ei ollut mukana, hän asui Iranissa kun lähdimme sieltä.”	Erossa oleminen isästä maahanmuuton jälkeen.
	“Isällä oli jotain poliittisia ongelmia, jotka aiheuttivat äidille ja meille kaikkea ikävää ja jouduimme kärsimään hänen teoistaan.”	Isän poliittisista ongelmista aiheutuneet ongelmat perheelle.
	“Tulin Suomeen vuonna 1996, jolloin olin melkein 12-vuotias.”	Suomeen tulo alle 12-vuotiaana.
	“Seitsemäs luokka meni hyvin... olin samassa koulussa ystävän kanssa, joka oli tukeni ja turvani.”	Ystävältä saadun tuen tärkeys.
	“Kun se tyttö muutti pois, jäin ihan yksin...”	Ystävän menettämisestä aiheutunut suru.

	“...peruskoulun viimeiset vuodet menivät todella huonosti, kaikki romahti... Aika vaikeita olivat kahdeksas ja yhdeksäs luokka.”	Vaikeudet yläasteella.
	“Etsin omaa identiteettiä, enkä tullut millään hyväksytyksi vaikka mitä yritin.”	Oman identiteetin etsiminen yläasteella.
	“Ihmiset eivät olleet rasistisia, mutta eivät myöskään välittäneet.”	Ihmisten välinpitämättömyys.
	“Kaipasin hyväksyntää muilta niin paljon. “	Hyväksynnän hakeminen.
	“Siksi menin mukaan kaikkeen, en välittänyt itsestäni enkä omista tavoitteistani. Minulla oli tavoitteita joskus silloin. Enhän minä tiennyt paremmin.”	Välinpitämättömyys itseä kohtaan.
	“En halunnut joutua samaan tilanteeseen kuin meidän äiti. En halunnut joutua naimisiin, hankkimaan lapsia ja uhrautumaan lasten puolesta kaikin tavoin.”	Halu välttää äidin kohtalo.
	“Se oli kai sitä teini- iän kriisiä.”	“Teini-iän kriisi“.
	“Kahdeksannella luokalla menin mukaan koulun takana olevaan puistoon, kun siellä oli nuoria, jotka polttivat hasista. Olin mukana vain kerran, mutta ylitin sen rajan.”	Rajojen kokeileminen yläasteella.
	“Myös äidin kanssa tuli ongelmia. Uhkasin karata kotoa, uhkasin tappaa itseni ja vaikka mitä. Niin hullua. “	Ongelmat äidin kanssa nuorena.
	“...minulla oli kauhea ikävä ystäviäni Iranissa. Täällä olin yhtäkkiä niin yksin. “	Ikävä lähtömaan ystäviä.
	“En olisi kaivannut mitään muuta kuin vähän ymmärrystä sekä ystävän. “	Ystävän ja ymmärryksen kaipaaminen.
	“Minulla oli niin paljon asioita sisälläni ja halusin pystyä sanomaan jollekin mitä tunnen , ilman että joudun häpeämään mitä tunnen. Ilman, että pidän omia tuntemuksiani tyhminä ja lapsellisina. “	Omista tunteista johtuva häpeä.
	“Isä kuoli kaksi vuotta sitten... Ei oltu tavattu kahdeksaan vuoteen...”	Isän äkillinen kuolema.
	“Oli tosi vaikeaa olla täällä ilman isää... Suomessa oli rankkaa ilman isää. “	Isästä erossa olemisen aiheuttama mielipaha.
	“Kasvoin tätini... luona seitsemänvuotiaaksi.”	Tädin luona asuminen lapsena.
	“Aloitin koulun viisivuotiaana... mutta tykkäsin käydä koulua ja olin innoissani. Iranissa olin huippuälykäs oppilas. Mutta kun tulin tänne, niin seiskan jälkeen kaikki muuttui.”	Koulumenestyksen heikkeneminen Suomessa.
Susie:	“Lapsena olin usein mummon luona maalla. Rakastin sitä aikaa.”	Mummon luona oleminen lapsena.
	“Siellä sain leikkiä, kiivetä puissa, juosta ja olla villi.”	Mummon luona leikkiminen.

<p>“Synnyin Mogadishussa, jossa vanhempani asuivat. Olin aika usein mummon luona ja muutin kokonaan hänen luokse kun olin kuusivuotias, enkä ole sen jälkeen asunut vanhempieni kanssa.”</p>	<p>Muuttaminen mummon luo kuusivuotiaana.</p>
<p>“Kun olin yhdeksänvuotias, Somaliassa riehui sisällissota. Silloin Keniassa asuva tätini... tarjoutui ottamaan minut mukaansa Keniaan. Niin minä lähdin.”</p>	<p>Muuttaminen tädin luo toiseen maahan yhdeksänvuotiaana sisällissodan vuoksi.</p>
<p>“Minusta oli mukavaa päästä matkustamaan ja pääsin tapaamaan serkkujani.”</p>	<p>Matkustamiseen liittyvät positiiviset kokemukset.</p>
<p>“Sinä hetkenä en ajatellut sen kummemmin, etten enää tapaisi vanhempieni. Toisaalta en ollut asunut heidän kanssaan kolmeen vuoteen, eikä minulla ollut heihin niin läheinen suhde mitä olisi voinut olla.”</p>	<p>Ero vanhemmista luonnollinen osa elämää.</p>
<p>“Vanhempani toivoivat, että saisin hyvän tulevaisuuden, koulutuksen ja että saisin asua hyvässä maassa ja siksi tätini lähetti minut Suomeen. Olin vain 13-vuotias...”</p>	<p>Suomeen lähteminen 13-vuotiaana vanhempien toiveesta.</p>
<p>“En ollut koskaan aikaisemmin käyttänyt huivia mutta tätini sanoi, että jos käyttäisin huivia, ihmiset ymmärtäisivät että olen Somaliasta enkä mistä tahansa Afrikan maasta.”</p>	<p>Huivin käyttäminen matkalla tädin toiveesta oman etnisyyden esiintuomiseksi.</p>
<p>“Kun olin ollut kaksi päivää Suomessa, otin huivin pois, enkä ole käyttänyt sitä sen jälkeen.”</p>	<p>Huivin käytön lopettaminen Suomeen tulon jälkeen.</p>
<p>“Perhekodissa asui paljon muita somalialaisia nuoria ja tuntui kuin olisin tullut kotiin. Enää minun ei tarvinnut pelätä.”</p>	<p>Muiden samassa tilanteessa olevien nuorten seuran aiheuttama turvallisuus.</p>
<p>“Olen kasvanut perhekodissa, jossa jokaisella lapsella on oma isä ja äiti.”</p>	<p>Kasvupaikkana perhekoti</p>
<p>“Ihmiset perhekodissa olivat todella ystävällisiä.”</p>	<p>Perhekodin ihmisten ystävällisyys.</p>
<p>“Äitini auttoi minua kaikessa...”</p>	<p>Auttavainen äiti perhekodissa.</p>
<p>“Yläasteella oli välillä vaikeaa, koska siellä ei ollut paljon muita oppilaita Afrikasta, eikä muita tummaihoisia. Meitä kiusattiin ja jouduin joskus tappeluihin, koska sanoin kiusaajille jotain rumaa takaisin.”</p>	<p>Koulukiusaamisen kohteena oleminen yläasteella oman taustan ja ihonvärin vuoksi.</p>
<p>“Yläasteella minulla oli välillä paha olla ja ajattelin paljon ulkonäköäni.”</p>	<p>Paha olo yläasteella oman ulkonäön vuoksi.</p>
<p>“Silloin aloin myös ymmärtää, että olin erilainen ja että olin tumma.”</p>	<p>Oman erilaisuuden huomaaminen yläasteella.</p>

P R E E S E N S		
Samsam:	“En tiedä, erotunko muista somaliteydistä, koska meitä on niin paljon erilaisia.”	Erilaisuus suhteessa muihin somaliteyksiin.
	“On somalilaisia tyttöjä, jotka käyttävät huivia ja pitkää hametta, on niitäkin jotka käyttävät huivia ja hametta, ja sitten niitä, jotka eivät käytä kumpaakaan.”	Monenlaiset pukeutumistyyli somaliteyksiin keskuudessa.
	“Meidän kulttuurissamme pukeutuminen kertoo todella paljon ihmisestä. Se ei ole minun mielestäni oikein. Jos pukeudun minihameeseen, se ei tarkoita että olisin joku saakelin lutka. Jos laitan kerran lyhyen hameen, niin meidän piirissämme minulla on aina huono maine. Se on sääli... Jos käytät huivia, sinulle sanotaan että olet ihana, maashaallaah. Ja perheelle sanotaan että teillä on niin ihana tyttö. Se on tekopyhyyttä!”	Arvostelu oman kulttuurin kaksiarvoista pukeutumispolitiikkaa kohtaan.
	“Perheelleni on usein sanottu, että länsimaalaistun niin nopeasti. Entä sitten? ...Minua ärsyttää, että muiden ihmisten pitää myrkyttää perheeni mieltä tällaisella puheella.”	Muilta maahanmuuttajilta tullut arvostelu koskien länsimaalaistumista.
	“Kertooko se, että lähdän ulos pipo enkä huivi päässä siitä, että olen länsimaalaistunut?”	Huivin käyttämättömyys ei tarkoita länsimaalaistumista.
	”Tällainen elämänasenne vaatii todella paljon rohkeutta meidän piirissämme ja olen joutunut maksamaan siitä kovan hinnan.”	Oman elämänasenteen valinta huolimatta omasta kulttuuripiiristä.
	“Vain vahva ja fiksu nuori pärjää tässä kahden kulttuurin välisessä ristiriidassa, koska heikoimmat voivat todella huonosti.”	Heikompien pahoinvointi kulttuurien välisessä ristiriidassa.
	“En ole koskaan pelännyt erilaisuuttani. En ole pelännyt sitä, miten ihonväri otetaan vastaan.”	Erilaisuuden ja ihonvärin korostaminen ja hyväksyminen.
	“Tasa-arvoisuutta. Minä en todellakaan halua mitään erityiskohtelua keneltäkään vaikka olisin tummaihoisen presidentti. Se on niin teennäistä ja tekopyhää.”	Tasa-arvoisen kohtelun haluaminen omasta erilaisuudesta huolimatta.
	“Meidän uskonnossamme ei sallita seksiä ennen avioliittoa, mutta käytännössä sitä tapahtuu ja se on normaali asia.”	Islamin seksuaalipolitiikan arvostelu.
	“Uskonto ei kiellä ketään puhumasta näistä asioista, mutta yleensä nuorilta kielletään kaikki muu. Mitä enemmän seksuaalisuus suljetaan pois, sitä enemmän nuoret ovat kiinnostuneita siitä.”	Islamin seksuaalisuudesta vaikenemisen arvostelu.
	“Monesti muslimitkin tekevät abortin, vaikka se on kiellettyä ja on olemassa monta tyttöä, jolla on lapsi avioliiton ulkopuolella... Silloin tyttö muuttaa pois ja elää omaa elämäänsä.”	Huomion kiinnittäminen omassa piirissä tapahtuviin abortteihin.

	“Eläminen kahdessa kulttuurissa antaa paljon hyviä kokemuksia. Osaan kieliä ja osaan olla sekä suomalaisten että somalialaisten kanssa.”	Kieli- ja sosiaalisten taitojen korostaminen kahdessa kulttuurissa.
Samira (Aishan sisko):	“Aishalla ja minulla on läheinen suhde, vaikkei se ole yhtä läheinen kuin pari vuotta sitten... Nyt olemme tavallaan vähän itsenäistyneet.”	Sisarusten itsenäistyminen toisistaan.
	“Minulla ja äidillä on läheisempi suhde kuin Aishalla ja äidillä.”	Läheisempi suhde äitiin verrattuna siskoon.
	“Minulla on kuitenkin läheinen suhde kaikkiin perheenjäseniin.”	Läheinen suhde perheeseen.
	“Äidin kanssa... puhumme pojista, naimisiinmenosta ja muutenkin naisiin liittyvistä asioista.”	Äidin kanssa puhutaan sukupuoleen liittyvistä asioista.
	“Isin kanssa puhun pelkästään opiskelusta ja politiikasta, mistä äiti ei osaa puhua.”	Isän kanssa puhutaan opiskelusta ja politiikasta.
	“On minulla joskus äidin kanssa riitojakin, koska ärsytän äitiä. Mutta ei meillä nykyään tule niin hirveästi riitoja”	Äidin kanssa riitelyn väheneminen.
	“Isin kanssa minulla on vähän hassu suhde. Isi ei ole minulle hirveän läheinen, mutta hän on läheisempi minulle kuin muille perheemme lapsille.”	Läheinen suhde isään muihin sisaruksiin verrattuna.
	“Olisihan se hienoa jos olisi läheinen suhde isään, mutta kun ei ole.”	Toive läheisemmästä suhteesta isään.
	“Isä on hirveästi töissä... En ikinä puhu isin kanssa niin että istuisimme kahdestaan. On luontevampaa puhua hänen kanssaan puhelimesta ja siksi soitan hänelle töihin.”	Puhelimitse keskusteleminen isän kanssa.
	“Meitä lapsia kasvatetaan samalla tavalla... Poikkeuksena on se, että äiti ei ikinä vaadi pikkuveljeltäni mitään.”	Ristiriita kasvatuksessa veljen ja sisarten välillä.
	“Ehkä äiti ei ole kiinnittänyt siihen huomiota, koska veli on poika. Äiti ehkä ajattelee, että nämä tehtävät eivät edes kuulu hänelle... hän kasvattaa veljestäni sudanilaisen miehen, joka ei anon aina ajattele tasa-arvoa... pitäisi ajatella miehen tulevaa vaimoa. Tuleeko hänkin tekemään kaiken hänen puolestaan”	Sukupuolten välisen eriarvoisuuden arvosteleminen äidin kasvatusmallissa.
	“Joskus ajattelen poikia ja olen puhunut aiheesta äidin ja Aishan kanssa.”	Keskustelu poikiin liittyvistä asioista äidin ja siskon kanssa.
	“Aisha on enemmän suomalainen kuin minä.”	Siskon määrittelemisen suomalaisemmaksi verrattuna itseän.
	“Isin kanssa puhun paljon islamiin liittyvistä asioista.”	Keskustelu isän kanssa islamiin liittyvistä asioista.

	“Puhumme ympärileikkauksesta ja siitä, miksei meille ole tehty sitä vaikka se pitkään ollut suvun perinne... hän on nähnyt kuuden siskonsa kärsimykset. Ja isä ei ole mistään Koraanista löytänyt kohtaa, jossa sanottaisiin että tyttöjä pitää ympärileikata.”	Keskustelu isän kanssa ympärileikkauksesta.
	“Nykyään meidän suvussa on tavallista, etteivät vanhemmat halua tehdä ympärileikkausta tyttärilleen. Mutta edelleen mummi, yleensä miehen äiti, haluaa että tyttö ympärileikataan.”	Ympärileikkaus ei ole suvun nuoremmassa polvessa yleistä.
	“Opiskelun suhteen otan hirveästi paineita, koska olen perfektionisti.”	Kunnianhimo opiskelussa.
	“Sekä koulussa että kotona käyttäydyn hyvin ja se kuuluu jokapäiväiseen elämääni. Sain koulussa stipendin hyvästä käytöksestä... tuli ajateltua, ettei hyvää käytöstä ehkä pidetä normaalina asiana.”	Kulttuurierot hyvässä käytöksessä.
Aisha (Samiran sisko):	“Samira on meidän perheestä se, joka tuntee minut parhaiten.”	Läheinen suhde siskoon.
	“Vaikka minulla on hyviä omia kavereita, niin Samiran kanssa on erilaista.”	Sisarussuhteen erilainen luonne verrattuna kaverisuhteisiin.
	“Vaikka olemme aina kahdestaan, olemme ihmisinä erilaiset. Koulutasomme on erilainen.”	Siskosten välinen erilaisuus.
	“Äiti ja Samira ovat todella samanlaisia. Kun he tappelevat, on kuin näkisi kaksi peilikuvaa.”	Äidin ja siskon samanlaisuus verrattuna itseen.
	“En minä osaa puhua äidin tai isän kanssa jostain vakavasta aiheesta.”	Vanhempien kanssa ei puhuta vakavista asioista.
	“Perheessäni... minun sanoillani on paljon suurempi merkitys kuin muiden... Muut kutsuvat minua perheen tuomariksi.”	Oman aseman tärkeä merkitys perheessä.
	“Isää en tunne niin hyvin... en edes muista, milloin viimeksi olisin keskustellut hänen kanssaan jostain järkevästä asiasta.”	Etäinen suhde isään.
	“Eihän se ole normaalia, mutta olemme niin erilaisia ihmisiä.”	Erilaisuus isän kanssa.
	“En tiedä mistä keskustelisin hänen kanssaan. Tuntuu etten osaa tarpeeksi sivistyssanoja arabiaksi tai englanniksi, jotta voisin käydä keskustelun hänen kanssaan.”	Keskustelutaidon puute isän kanssa.
	“Ei tulisi mieleenkään mennä istumaan sinne isän viereen... isä on aina ollut töissä.”	Etäinen suhde isään.
	“Samiralla on ihan hyvä suhde isän kanssa, mutta en usko että kukaan meistä lapsista tuntee hänet hyvin.”	Siskon parempi suhde isään.
	“...kun pikkuveli syntyi, Samira oli hänelle kateellinen. Hän tappeli aina veljen kanssa ja tappelee edelleen.”	Siskon huonommat välit veljen kanssa.

“Minulla on hyvät välit veljen kanssa...”	Hyvät välit veljen kanssa.
“Hän on myös ainoa poika niin hän saa vähän erityishuomiota.”	Veljen saama erityiskohtelu perheessä.
“Sellaisissa perheissä, joissa on vain poikia, kasvaa hirveitä huligaaneja, jotka eivät tajua mitään ja jotka kiusaavat tyttöjä.”	Tasa-arvon korostaminen kasvatuksessa.
“Tiedän, että olen erilainen kuin suomalaiset, koska olen muutenkin erilainen. Koulussa olen ihan erilainen, erotun selkeästi muista ja minun mielipiteeni ovat erit.”	Erilaisuus suhteessa suomalaisiin ja koulukavereihin.
“Minulla on jyrkät mielipiteet ja siksi ehkä erotun joukosta. Ehkä se oma kulttuuri tulee siinä enemmän näkyviin.”	Oman kulttuurin korostuminen Suomessa.
“Muuten suomalaiset ja sudanilaiset ihmiset ovat pitkälti samanlaisia.”	Suomalaisten ja sudanilaisten samankaltaisuus.
“Okei, taloudellisesti maat ovat kaukana toisistaan...”	Suomen ja Sudanin taloudellinen erilaisuus.
“...mutta ihmiset ja kulttuuri muistuttavat toisiaan. Kummankin huumori on surkeaa ja tyhjänpäistä.”	Suomalaisten ja sudanilaisten ihmisten ja kulttuurin samankaltaisuus surkean huumorin vuoksi.
“En ole sudanilainen enkä todellakaan ole suomalainen. Minusta ei koskaan tule suomalaista, koska olen sen päättänyt.”	Oma päätös kulttuurisesta identiteetistä.
“Mutta oikeasti en tiedä kuulunko kumpaankaan. Olen tällainen uusi laji.”	Oman kulttuurisen identiteetin pohtiminen.
“En voisi kuvitella meneväni ulos napapaidassa tai minihameessa. Meidän uskonnossamme ei saa käyttää paljastavia vaatteita ja olen hyväksynyt sen.”	Pukeutuminen uskonnon vaatimusten mukaan.
“Minun ei ainakaan vaatteilla tarvitse kiinnittää huomiota koska olen tarpeeksi erilainen muutenkin.”	Erilaisuuden korostuminen pukeutumistavasta huolimatta.
“Arkielämässäni uskonto näkyy siinä että pyrin kunnioittamaan vanhempiani.”	Vanhempien kunnioittaminen uskonnon perusteella.
“Pyrin aina tekemään oikein, ettei olisi omantunnon tuskaa.	Toimiminen uskonnon mukaan omatuntokysymyksissä.
“Uskon jumalaan ja melkein kaikkeen mitä uskontomme opettaa, mutta on edelleenkin sellaisia asioita joita en sulauta... uskontomme on hyvin laaja... on asioita, joita en ikinä tule ymmärtämään.”	Uskonnon joidenkin asioiden kyseenalaistaminen.
“Islam on kaikkea muuta kuin naisia alistava.”	Islamin sukupuolten välisen tasa-arvon korostaminen.
“En tajua miksi nykyään väitetään koko ajan, että islam alentaa naisen asemaa. Ihminen, joka sanoo niin ei tiedä mitään islamista.”	Tietämättömyydestä johtuvien mielipiteiden arvosteleminen.

	“Islam nosti naisen asemaa, nainen luotiin Aatamille ja naisella ja miehellä ei ole mitään eroa.”	Islamin sukupuolten välisen tasa-arvon korostaminen.
	“Minua ärsyttää, etteivät sheikit ja imaamit puutu asiaan. He voisivat sanoa ääneen että nainen ja mies ovat tasavertaisia.”	Islamin johtavissa asemissa olevien arvostelu tasa-arvokysymyksessä vaikenemisesta.
Gulan:	“Yleensä, kun puhutaan islamista, suomalaisilla on sellainen kuva että kaikki ovat samanlaisia ja että Koraani vaatii asioita, joita kulttuurissa tapahtuu. Se ei ole totta.”	Suomalaisiin kohdistuva arvostelu islamiin liittyvien asioiden yleistämisestä.
	“Suomessakin tapetaan 20-30 naista vuodessa kotona tapahtuvan väkivallan seurauksena.”	Huomion kiinnittäminen Suomessa tapahtuvaan perheväkivaltaan.
	“Jokaisessa maassa tapahtuu näitä väkivallan tekoja.”	Huomion kiinnittäminen jokaisessa maassa tapahtuvaan väkivaltaan.
	“Kaikki on kiinni perheestä ja siitä missä ja millaisissa olosuhteissa perhe on elänyt.”	Perhetaustan korostaminen väkivaltaisessa käyttäytymisessä.
	“On olemassa kurdeja jotka pitävät tiukasti kiinni omasta kulttuuristaan. Perhe pelkää, että tyttö tekee virheen. He puhuvat paljon maineesta, joka on perheelle tosi tärkeä.”	Maineen merkitys osalle omassa kulttuurissa.
	“Tyttöä saatetaan nimittää huoraksi vain siksi, että hän on jutellut pojan kanssa.”	Tytön leimaaminen huoraksi pojan kanssa juttelun vuoksi omassa kulttuurissa.
	“...Tätä asiaa ei kuitenkaan voi yleistää, koska ihmiset ovat niin erilaisia, kuten kasvatukin.”	Erilaisuus kurdien keskuudessa.
	“Meidän perheessämme maine on tärkeä asia, mutta ei silleen, että väärin tehtyään tulee hakatuksi, lyödyksi tai pistetyksi huoneeseen...”	Omassa perheessä maineen menettäminen ei oikeuta väkivaltaan.
	“En enää pidä yhteyttä isääni. En rakasta häntä enää ja olen pyyhkinyt hänet pois elämästäni.”	Yhteydenpidon lopettaminen isään.
	“...perhehän on minulle tosi tärkeä.”	Perheen tärkeä merkitys.
	“Varsinkin siskoni on minulle tärkeämpi kuin kukaan muu.”	Siskon korostunut tärkeys.
	“Minä olen perheessä se, joka neuvoo muita ja kerron äidilleni ja sisaruksilleni mikä on oikein ja mikä väärin... Jos minä sanon jotain he tekevät niin.”	Oman aseman tärkeä merkitys perheessä.
	“Sukulaiset pitävät meistä tytöistä huolta. He eivät halua, että teemme asioita, jotka heidän mielestään loukkaavat perheemme kunniaa.”	Sukulaisten huolenpito sisaruksista perheen kunnian vuoksi.
	“Joskus he pitävät meistä liian paljon huolta, koska pelkäävät, että menettävät lapsensa ja että lapsi lähtee heidän vallastaan pois. Niinhän toimii kuka tahansa vanhempi.”	Sukulaisten valta lapsiin on luonnollista.

	“Alistaminen ja väkivalta on aina väärin ja ongelmia pitää ratkaista keskustelemalla.”	Väkivallan välttämisen korostaminen ongelmatilanteissa.
Leyla:	“Isä on... kunnioituksensa ansainnut, elämäntyyliään Afganistanin hyvän tulevaisuuden puolesta. Isä on ollut sekä ministeri että suurlähettiläs...”	Kunnioitus isää kohtaan elämäntyyön vuoksi.
	“Isä on järkevä, hän tietää paljon ja on hyvä puhumaan. Hänen kanssaan on helppo keskustella ja hän on huumorintajuinen.”	Ihailu isää kohtaan.
	“Olen sanonut isälle että, ‘ole onnellinen ja tee sitä mitä todella haluat; ole mukana Afganistanin tulevaisuudessa. Vaatii se kuinka paljon matkustamista tahansa, me kyllä kustannamme sen.’”	Isän haaveiden toteuttamisen tukeminen taloudellisesti.
	“Monesti tunnen itseni erilaiseksi kuin muut afganistanilaiset naiset.”	Erilaisuus suhteessa muihin afganistanilaisnaisiin.
	“...on harmi, että naisia ei yleensä kasvateta keskustelemaan yhteiskunnallisista asioista.”	Naisia ei kasvateta osallistumaan yhteiskunnalliseen keskusteluun.
	“Miksi isä puhuu minulle niin paljon yliopistosta, opiskelusta ja urasta jos hän loppujen lopuksi haluaa, että menen naimisiin... Olen hämmentynyt, koska en tiedä mitä hän haluaa.”	Isän toiveiden aiheuttama hämmennys.
	“Toinen asia mikä minua hämmentää on se, että isä antaa minulle ja veljelleni aika paljon vapauksia.”	Isän antamien vapauksien aiheuttama hämmennys.
	“Järjestettyjä avioliittoja tapahtuu koko ajan. Joillekin järjestetty avioliitto on ihan ok.”	Järjestetyn avioliiton hyväksyminen joissakin tapauksissa.
	“...meidät on kasvatettu tasa-arvoisesti ja saamme esimerkiksi molemmat käydä ulkona. Isä kuitenkin ottaa veljeni jutut humoristisesti, mutta minun juttuni hyvin vakavasti. Tälle asialle ei löydy mitään järkevää selitystä.”	Isän ristiriitainen suhtautuminen siskon ja veljen tasa-arvoon.
	“Meidän kulttuurissamme pojilla ja miehillä on vain joku ihmeen etuoikeus.”	Sukupuolten välinen epätasa-arvo omassa kulttuurissa.
	“Isällä on omat periaatteet, joista on pidettävä kiinni. Hän myös hirveän ylpeä... Se että hän sanoo ei, on silloin riittävän suuri perustelu kiellolle.”	Isän auktoriteetti.
	“Isä on sanonut että kukaan muu ei ole hänelle opettanut yhtä paljon elämästä kuin minä, tekemällä asioita ja sanomalla oma mielipiteensä.”	Isän kunnioitus ja ihailu tytärtä kohtaan.
	“...kuusitoistavuotiaana menin väliin kun kotona riideltiin.”	Oman aseman merkitys perheessä.
	“Isällä on joitakin ominaisuuksia mitä en ymmärrä.”	Isän ominaisuuksien aiheuttama hämmennys.

	“Mutta nämä asiat ovat pieniä verrattuna siihen mikä hänessä on hyvää ja siihen kuinka paljon rakkautta tunnen häntä kohtaan.”	Rakkaus isää kohtaan.
	“perhe on ehdottomasti tärkein asia elämässäni...”	Perheen tärkeä merkitys.
Baran:	“Suomalaiset ajattelevat usein, että ulkomaalaiset ovat kauhean sosiaalisia, mutta minä en ole. Olen rauhallinen, en kauhean aloitekykyinen.”	Suomalaisten kuvitelmat ulkomaalaisista sosiaalisina.
	“Tavallaan suomalaiset eivät ole rasisteja, mutta he eivät opi hyväksymään muun maalaisia ihmisinä.”	Suomalaisten torjuva asenne ulkomaalaisia kohtaan.
	“Iranissa on niin selkeät perheroolit, isä on perheen pää ja äiti kotona.”	Selkeät perheroolit Iranissa.
	“Ymmärrän nyt äitiä paremmin kuin aikaisemmin.”	Kasvanut ymmärrys äitiä kohtaan.
	“En tiedä millainen suhde minulla on siskooni.”	Epäselvä suhde siskoon.
	“Meidän perheessämme ei puhuta tunteista.”	Perheessä ei puhuta tunteista.
	“Veljeni kanssa kukaan ei voi puhua isästä, se on kielletty aihe.”	Isän kuolema on kielletty aihe veljen kanssa keskustellessa.
	“Me välitämme ihan kauheasti toisistamme.”	Tiivis perheyhteys.
	“...emme osaa puhua toisillemme oikealla tavalla.”	Puhumattomuus perheessä.
	“Olemme läheisiä... aina on ollut vain me ja äiti, ei ketään muita.”	Tiivis perheyhteys.
	“Äidin kanssa minulla on läheinen suhde.”	Läheinen suhde äitiin.
	“Äidilläni on sisko, joka on minulle tosi läheinen... Soraya ymmärtää minua paremmin kuin äiti. Tai hänellä on suurempi vaikutus minuun kuin äidilläni.”	Läheisempi suhde äidin siskoon kuin äitiin.
	“Kurdilaisuus merkitsee minulle kaikkea. Jollain tavalla se on aina ollut osa minua.”	Kurdilaisuus merkitsee paljon.
	“Yleensä opettajat ovat ankaria ja koulurakennukset huonossa kunnossa...”	Koululaitosten erilaisuus.
	“Täällä Suomessa on tullut selvemmäksi kuinka paljon se merkitsee ja tietoisuuteni on kasvanut.”	Kurdilaisuuden merkitys on korostunut Suomessa.
	“Minusta tuntuu, että meillä kaikilla kurdilaisilla on alemmuuden tunne persialaisiin, turkkilaisiin, arabialaisiin ja kaikkiin kansoihin, joiden vallan alla olemme eläneet.”	Kurdilaisten alemmuudentunne muihin kansoihin.
	“...tulini Suomeen pakolaiseksi mutta Iranissakin olin pakolainen.”	Pakolaisuus Iranissa ja Suomessa.
	“Iranissa ei saa opiskella omalla kielellä eli kurdiksi ja siellä on aika pitkään ollut kulttuurista sortamista.”	Kulttuurinen sortaminen Iranissa.
	“Kurdiä ei pidetä yhtä hienona kielenä kuin persiää.”	Kurdiin kielen huono asema Iranissa.

	“Siellä on 4-5-vuotiata, joiden pitää mennä siivoojiksi toisten koteihin. Siellä on yhdeksän-vuotiaita tyttöjä jotka joutuvat naimisiin 40-50-vuotiaiden miesten kanssa, koska tyttöjen isä on velkaa tälle.”	Tyttölasten huono asema Kurdistanissa.
	“Nainen on aina huonommassa asemassa, vaikei miehilläkään ole siellä hyvä olla.”	Naisten huono asema Iranissa.
Susie:	“Somaliassa on aika tavallista, että sukulaiset hoitavat toistensa lapsia, mutta minä en ymmärrä miksi on pakko hankkia niin monta lasta, jos ei itse pysty pitämään heistä huolta.”	Somalialaisten runsaan lastenhankkimisen arvostelu.
	“Perhekodissa minut on varmasti kasvatettu hieman eri tavalla... Somaliassa vanhemmat ovat aika ankaria... Suomessa lapsilla ja nuorilla on aika helppoa, on enemmän vapautta...”	Kasvatuserot Suomen ja Somalian välillä.
	“...koulukin on helpompi. Keniassa, jos ei osannut läksyjään, opettaja antoi risuja.”	Suomalaisen ja somalialaisen koulun erot.
	“En enää muista vanhempiani, enkä tiedä haluaisinko ottaa heihin enää yhteyttä.”	Yhteydenpidon loppuminen vanhempiin.
	“...olin kirjeenvaihdossa serkkujeni kanssa, mutta nyt en ole kirjoittanut pitkään aikaan.”	Yhteydenpidon loppuminen serkkuihin.
	“Haluaisin tavata serkkuni...”	Halu tavata serkkuja.
	“Heidän [somalialaisten] silmissä kaikki eurooppalaiset ovat rikkaita.”	Somalialaisten kuvitelmat suomalaisista rikkaina.
	“Tapaan harvoin muita somalialaisia...”	Muita somalialaisia ei tavata.
	“Mistä sinä olet? Kuinka pitkäksi aikaa aiot jäädä Suomeen? Inhoan näitä kysymyksiä.”	Maahanmuuttoon liittyvien kysymysten välttäminen.
	“Joskus kyllä ajattelen, mikä oikea kotimaani on ja mikä on äidinkieleni.”	Oman kotimaan ja äidinkielen pohtiminen.
	“On kivaa, että on monta kulttuuria. Ihmisestä tulee avoimempi ja viisaampi ja on helpompi tutustua ihmisiin sekä tulla toimeen heidän kanssaan.”	Monikulttuurisen taustan hyvät puolet.
	“Useimpien somalien mielestä olen outo, koska ihmisen kuuluu etsiä vanhempansa ja lapsella pitää olla iso suku.”	Erilaisuus suhteessa muihin somalialaisiin.
	“Enhän minä enää asu Somaliassa. Suomi on eri maa eikä täällä voi elää niin kuin siellä.”	Suomen ja Somalian erilaisuus.

TULEVAISUUS		
Samsam:	“En aio käyttää huiivia sen takia että saisin kunnioitusta. Ehkä teen väärin uskontoani kohtaan, mutta miksi minun pitäisi huijata itseäni käyttämällä huiivia ja esittämällä muslimia jos en sisimmässäni halua?”	Päätös olla käyttämättä huiivia uskonnosta huolimatta.
	“Haluan säilyttää uskoni ja kunnioitukseni Jumalaani kohtaan itselläni.”	Uskonnon henkilökohtaisuus.
	“En viitsi rukoilla viisi kertaa päivässä vain saadakseni kunnioitusta. “	Oma päätös olla rukoilematta.
	“En tykkää miellyttää ihmisiä sen takia että he olisivat onnellisia.”	Ei miellyttämisenhalua muita ihmisiä kohtaan.
	“Yleensä huiivia aletaan käyttää kun työllä alkaa kuukautiset, eli kun työstä tulee nainen.”	Huivin käyttö liittyy naiseuteen ja kuukautisten alkamiseen.
	“Edelleen minulle sanotaan, että joudun kärsimään tuomiopäivänä siitä, etten käytä huiivia. Jos minusta huomenna tuntuu siltä, että haluan käyttää huiivia lopunelämäni, niin laitan huivin päähän. Vielä en ole valmis siihen.”	Huivin käytön mahdollisuus tulevaisuudessa omasta halusta.
	“Minä en jaksa uneksia asioista. Uneksiminen on upeaa, mutta ei tarvitse uneksia loputtomiin. Miksei voi heti tehdä unelmista totta, jos siihen on tilaisuus?”	Pyrkimys toteuttaa unelmia viipymättä.
	“Minulle on usein sanottu: ‘Samsam, varo vaan mitä siitä voi seurata’ mutta olen vastannut, että ‘so what’. Minä käsitelen sen asian silloin kun se tulee eteen.”	Asioiden kohtaaminen sitten kun ne ovat ajankohtaisia.
	“Kun nuori tyttö puhkeaa naiseksi sen huomaa kaikki ja se on upeaa. Heti kun on kasvanut naiseksi, miehet ovat kuuluneet elämäni ja myös miesten katseet. Nuori nainen miettii asioita eri tavalla kuin tyttö.”	Miesten katseet kuuluvat naiseksi kasvamiseen.
	“Meitä [kulttuurin] suurlähettiläitä on jo aika paljon, mutta meitä saisi olla vielä enemmän. Se vaatii vähän rohkeutta ja uskaltamista mutta antaa paljon.”	Monikulttuurisen taustan tarjoamat mahdollisuudet.
Samira (Aishan sisko):	“Tytön pitäisi olla niin sanotusti puhdas ja neitsyt silloin kun hän menee naimisiin. Jos tyttö ei ole neitsyt hän häpäisee oman perheensä.”	Tytön neitsyyden korostaminen omassa uskonnossa perheen maineen vuoksi.
	“Tytölle neitsyyden menettäminen on pahempi asia kuin pojalle. Ethän sinä pojasta millään voi todistaa, onko hän neitsyt vai ei.”	Tyttöjen heikompi asema neitsyyden suhteen.
	“...haluan tulevaisuudessa sudanilaisen miehen... on sellaisia kulttuurisia asioita joita haluan että tulevalla miehelläni on.”	Saman kulttuuritaustan painottaminen aviomiehen valinnassa.

	“Äiti aina sanoo, että hän kyllä hyväksyisi suomalaisen miehen. Silti voin paremmin kuvitella Aishaa menevän suomalaisen miehen kanssa naimisiin kuin itseni.”	Äiti ja sisko ovat avoimempia suomalaisen aviopuolison suhteen.
	“Tulevaisuuteni riippuu siitä, mitä minusta tulee isona.”	Ammatinvalinta on tärkeää tulevaisuudessa.
	“Haluan ammatin, jossa voin olla mukana parantamassa Sudanin tilannetta, esimerkiksi YK:ssa.”	Ammatinvalinta liittyy lähtömaan tilanteen parantamiseen.
	“Jos saan Suomesta hyvän työn ja jos voin elättää itseni täällä, voin jäädä Suomeen.”	Toiveet hyvästä ammatista.
	“Tulevaisuudessa työni voisi myös liittyä Sudanin ja Suomen yhteistyön parantamiseksi...”	Ammatinvalintaan liittyy toive parantaa Suomen ja Sudanin yhteistyötä.
	...esimerkiksi diplomaattina tai tulkkina suomalaisille yrityksille.	Kielitaidon ja diplomaattisten taitojen korostaminen tulevassa ammatissa.
Aisha (Samiran isosisko):	“Ehkä sitten kolmikymppisenä tunnen itseni naiseksi, silloin kun minulla on lapsia. Mutta se riippuu paljon tilanteesta.”	Naiseuteen liittyy lapsien hankkiminen tulevaisuudessa.
	“Olen nyt sellaisessa vaiheessa, etten tiedä kuulunko naisiin vai tyttöihin. En minä tiedä mitä naisena oleminen on.”	Naiseuden käsite epäselvä.
	“Ehkä silloin pitää enemmän vastuuta itsestään ja omista teoistaan.”	Naiseuteen liittyy mahdollisesti vastuuta itsestä.
	“Ehkä se on silloin, kun isä ja äiti päästävät minut yksin ulkomaille asumaan.”	Naiseuteen liittyy mahdollisesti ulkomailla yksin asuminen.
	“Ei minulle tule mitään sellaista oloa että ‘jes, joku mies katsoo minua, ihanaa!’”	Miesten katseet ovat epätoivottuja.
	“Joskus sanotaan, että nainen haluaa herättää huomiota. Mutta ei se tarkoita, että pitäisi käyttää paljastavia vaatteita.”	Naisen huomionsaamiseen liittyy muuta kuin paljastavat vaatteet.
	“Ehkä minä sitten joku päivä voin käyttää huivia, mutta en minä vielä silloinkaan ymmärrä minkä takia.”	Huivin käytön mahdollisuus tulevaisuudessa sen merkityksen epäselvyydestä huolimatta.
	“Minulle on ihan selkeää, ettei nainen ole alistettu eikä minun tarvitse sitä selittää.”	Selkeä kanta naisten tasa-arvosta islamissa.
Gulan:	“Mielestäni koulutus on yksi tärkeimmistä asioista naisilla. Jos oppii edes vähän puolustautumaan, mies ei voi hallita kaikkea.”	Koulutuksen painottaminen naisten ja miesten tasa-arvossa.
	“...totta kai, jos kasvat sellaisessa piirissä opit, että tämä on meidän kulttuurimme. Ja silloin rupeat hyväksymään näitä asioita.”	Väkivallan näkeminen kulttuurisidonnaisena asiana.
	“Ongelmana on, että isä antaa esimerkin lapsille. Lapsi kasvaa tämän mukaan ja antaa samanlaisia esimerkkejä omille lapsilleen...”	Väkivallan näkeminen perheessä opittuna asiana.

	“Tulevaisuudessa haluaisin tehdä töitä kielten kanssa...”	Kielitaidon hyödyntäminen tulevassa ammatissa.
	“...tai opiskella lakinaiseksi.”	Mahdollinen ura lakinaisena.
	“Osaan saksaa, ruotsia, englantia, arabiaa, turkkia, kurdia ja suomea ja mietin mitä voisin tehdä näiden kaikkien kielten kanssa.”	Kielitaidon hyödyntäminen tulevassa ammatissa.
	“Saattaa myös olla että menen ammattikorkeakouluun opiskelemaan media-alaa. Haluaisin uutistoimittajaksi tai juontajaksi.”	Mahdollinen ura media-alalla.
	“Tyttöjen pitäisi luottaa itseensä, se on kaikista tärkeintä.”	Tyttöjen on tärkeää luottaa itseensä.
	“Ei pidä ryhtyä asioihin, joita haluaa liian nopeasti Pikkuhiljaa elämä ja asiat voivat muuttua, mutta perheelle pitää antaa aikaa ymmärtää.”	Maltillisuus perheen kanssa.
	“Olen kokenut paljon ja oppinut miten ratkaista erilaisia tilanteita ja osaan käyttäytyä tilanteen mukaan.”	Omien kokemusten soveltaminen sosiaalisissa tilanteissa.
	“Se ei tarkoita, etten pysyisi omista mielipiteissäni.”	Omista mielipiteistä kiinnittäminen.
	“Jos ei neuvottele, ei voi tulla muuta kuin riitoja.”	Neuvottelun merkitys perhetilanteissa.
	“Pitää tehdä työtä sen eteen, että saavuttaa mitä haluaa.”	Vaivannäkö omien tavoitteiden saavuttamiseksi.
Leyla:	“Toiveammattini on joko ulkoministeriössä tai sitten se voisi liittyä rauhanturvaoperaatioihin tai kansainvälisiin suhteisiin.”	Toiveammatti liittyy kansainväliseen politiikkaan.
	“Kiinnostukseni on varmasti tullut kotoa ja isältä. Se, mitä haluan tehdä, perustuu kokonaan siihen mitä isäni on tehnyt aikoinaan.”	Ammatinvalintamalli isältä.
	“Minulla on niin paljon sanottavaa, ja siksi haluaisin opiskella sosiaalipolitiikkaa ja kansainvälistä politiikkaa.	Halu vaikuttaa poliittisiin asioihin.
	“Haluaisin voida vaikuttaa yhteiskunnallisiin kysymyksiin, koska Suomessa on niin paljon mitä pitäisi korjata.”	Halu vaikuttaa Suomen yhteiskuntaan.
	“Se on harmi, ettei naisia yleensä kasvateta puhumaan yhteiskunnallisista asioista. Siksi heitä ei myöskään voi syyttää siitä, etteivät he yleensä osallistu siihen keskusteluun.”	Naisten puuttuminen yhteiskunnallisesta keskustelusta.
	“Jos isä eräänä päivänä sanoisi, että nyt sinulle on löytynyt mies, en tiedä miten suhtautuisin siihen.”	Hämmästyvä suhtautuminen isän mahdolliseen aviopuolisoehdotukseen.
	“Ehkä saan itse valita miehen jonakin päivänä, koska isä ei ole sellainen muslimi, että hän pakottaisi ketään mihinkään.”	Isän joustaminen puolison valinnassa.

	“Jos jompikumpi meistä sisaruksista alkaisi seurustella, se olisi minun kohdallani pahempi kuin veljeni.”	Siskon ja veljen epätasa-arvoisuus seurusteluasioissa.
Baran:	“Mitä tahansa teen tulevaisuudessa, haluan että pystyn sillä tutkinnolla auttamaan, kun palaan Kurdistaniin.”	Toiveena Kurdistanin auttaminen.
	“Etenkin haluaisin parantaa lasten asemaa Kurdistanissa.”	Lasten aseman parantaminen Kurdistanissa.
	“Tulevaisuudessa haluaisin työn, jossa minun ei tarvitsisi ottaa keneltäkään käskyjä. Haluan itse päättää mitä teen.”	Itsenäisyys tulevassa työssä.
	“Toivon myös, että kaikki asiat järjestyvät perheelleni, äidilleni, siskolleni ja veljelleni.”	Toiveena perheen asioiden järjestyminen.
	“Toivon, että saisin elää vähän aikaa ilman uutta kriisiä.”	Toiveena kriisiltä välttyminen.
Susie:	“Haluaisin opiskella lentoemännäksi, mutta en voi vielä hakea siihen koulutukseen, koska suomenkielentaitoni ei ole riittävän hyvä.”	Kielitaidon riittämättömyys toiveammattiin.
	“...minä en välitä siitä mitä muut sanovat, enkä halua, että kukaan muu kertoo miten minun pitäisi elää. “	Itsenäisyys elämässä.

LIITE 2. Pelkistettyjen ilmausten ryhmittely alaluokkiin

PELKISTETTY ILMAUS	ALAUOKKA
MENNYT AIKAMUOTO	
<p>Läheinen suhde siskon kanssa lapsuudessa. Läheinen suhde siskon kanssa pienestä lähtien.</p> <p>Tiivis perheyhteys.</p> <p>Perheeltä saatu tuki koulunkäyntiin. Koulussa pärjääminen isän ansiosta. Keskustelu politiikasta isän kanssa pienestä lähtien.</p> <p>Perhekodin ystävällinen ja turvallinen ilmapiiri. Perhekodin ihmisten ystävällisyys. Auttavainen äiti perhekodissa.</p> <p>Äiti ei alistunut väkivaltaan.</p> <p>Erossa oleminen isästä maahanmuuton jälkeen. Isästä erossa olemisen aiheuttama mielipaha. Etäinen suhde isään lapsuudesta asti.</p> <p>Häpeän tuottaminen perheelle oman harrastuksen vuoksi. Vanhemmille ilmaistu halveksunta ulkopuolisilta harrastuksen vuoksi.</p> <p>Runsaasti perheongelmia isän vallankäytön vuoksi. Isän päivittäinen fyysinen ja psyykinen väkivalta äitiä kohtaan. Avioliitossa tapahtunut pettäminen isän puolelta. Lasten näkemä väkivalta kotona ja sen aiheuttama mielipaha. Isän uhkaava käytös eron jälkeen.</p> <p>Äidin avuttomuus.</p>	<p>Läheinen siskosuhde</p> <p>Tiivis perheyhteys</p> <p>Perheen merkitys koulumenestykselle</p> <p>Kasvuympäristönä turvallinen perhekoti</p> <p>Väkivallan lopettaminen äidin puolelta</p> <p>Etäinen isä</p> <p>Perheelle aiheutettu häpeä</p> <p>Isän fyysinen ja psyykinen väkivalta äitiä kohtaan</p> <p>Äidin avuttomuus</p>
<p>Ero vanhemmista luonnollinen osa elämää.</p> <p>Mummon luona leikkiminen. Mummin kanssa oleminen pienenä. Tädin luona asuminen lapsena. Mummon luona oleminen lapsena. Muuttaminen mummon luo kuusivuotiaana.</p> <p>Muuttaminen uudelleen Suomeen. Suomeen tulo alle 12-vuotiaana. Suomeen muuttaminen 13-vuotiaana.</p> <p>Muuttaminen takaisin lähtömaahan Suomesta.</p>	<p>Ero vanhemmista luonnollista</p> <p>Sukulaisten luona vietetty aika lapsuudessa.</p> <p>Muuttaminen Suomeen</p> <p>Muuttaminen pois Suomesta</p>

<p>Muuttaminen pois lähtömaasta pienenä. Ulkomailla asuminen pienestä lähtien.</p> <p>Muuttaminen ja lähteminen osana normaalia lapsuutta. Suomeen tulosta aiheutunut helpotus. Matkustamiseen liittyvät positiiviset kokemukset. Läheisiä ystäviä ja leikkivereita samasta lähtömaasta.</p> <p>Lähtömaan jättämisestä johtuva mielipaha. Ikävä lähtömaan ystäviä. Perheen varallisuuden heikkeneminen Suomeen tulon jälkeen. Koulumenestyksen heikkeneminen Suomessa.</p> <p>Muuttaminen Suomeen pakoon isältä. Isän poliittisista ongelmista aiheutuneet ongelmat perheelle. Muuttaminen tädin luo toiseen maahan yhdeksänvuotiaana sisällissodan vuoksi. Suomeen lähteminen 13-vuotiaana vanhempien toiveesta.</p> <p>Kavereiden muuttaminen pois Suomessa.</p>	<p>Muuttaminen pienenä ulkomaille</p> <p>Muuttamisen positiiviset puolet</p> <p>Muuton seuraukset</p> <p>Maahanmuuttoon johtaneita syitä</p> <p>Kavereiden muuttaminen pois</p>
<p>Riitely äidin kanssa murrosiässä. Ongelmat äidin kanssa nuorena. Halu välttää äidin kohtalo.</p> <p>Vaikeudet kotona.</p> <p>Vastuun kantaminen perheestä nuorena.</p> <p>Juttuseuran kaipaaminen. Ystävän ja ymmärryksen kaipaaminen. Ystävän menettämisestä aiheutunut suru.</p> <p>Ystävältä saadun tuen tärkeys. Muiden samassa tilanteessa olevien nuorten seuran aiheuttama turvallisuus.</p> <p>Oman identiteetin etsiminen yläasteella. "Teini-iän kriisi". Rajojen kokeileminen yläasteella. Vaikeudet yläasteella. Hyväksynnän hakeminen yläasteella. Hyväksynnän hakeminen.</p> <p>Koulukiusaamisen kohteena oleminen yläasteella oman taustan ja ihonvärin vuoksi.</p> <p>Paha olo yläasteella oman taustan ja ihonvärin vuoksi. Paha olo yläasteella oman ulkonäön vuoksi. Välinpitämättömyys itseä kohtaan. Omista tunteista johtuva häpeä.</p> <p>Oman erilaisuuden huomaaminen yläasteella.</p> <p>Isän äkillinen kuolema.</p>	<p>Ongelmat äidin kanssa</p> <p>Ongelmat kotona</p> <p>Vastuu perheestä nuorena</p> <p>Yksinäisyys</p> <p>Ystävien tärkeä merkitys</p> <p>Nuoruusiän vaikeudet</p> <p>Rasismin kohteeksi joutuminen</p> <p>Huono itsetunto</p> <p>Oman erilaisuuden huomaaminen</p> <p>Isän kuolema</p>

PREESENS	
<p>Tyttölasten huono asema Kurdistanissa. Naisten huono asema Iranissa. Somalialaisten runsaan lastenhankkimisen arvostelu. Kulttuurinen sortaminen Iranissa. Kurdin kielen huono asema Iranissa.</p>	Epäkohdat omassa lähtömaassa
<p>Sukupuolten välinen epätasa-arvo omassa kulttuurissa. Maineen merkitys osalle omassa kulttuurissa. Tytön leimaaminen huoraksi pojan kanssa juttelun vuoksi omassa kulttuurissa. Arvostelu oman kulttuurin kaksiarvoista pukeutumisasiiteikkaa kohtaan.</p>	Epäkohdat omassa kulttuurissa
<p>Islamin seksuaalipolitiikan arvostelu. Islamin seksuaalisuudesta vaikenemisen arvostelu. Islamin johtavissa asemissa olevien arvostelu tasa-arvokysymyksessä vaikenemisestä. Huomion kiinnittäminen muslimien tekemiin abortteihin. Islamin naisia koskevan avioitumissäännön arvostelu. Naisten puuttuminen yhteiskunnallisesta keskustelusta.</p>	Naisiin kohdistuvat epäkohdat islamissa
<p>Vanhempien kunnioittaminen uskonnon perusteella. Toimiminen uskonnon mukaan omatuntokysymyksissä. Sukulaisten huolenpito sisaruksista perheen kunnian vuoksi. Selkeät perheroolit Iranissa. Järjestetyn avioliiton hyväksyminen joissakin tapauksessa. Sukulaisten valta lapsiin on luonnollista. Uskominen tietyin varauksin.</p>	Itselle omaksutut asiat omassa uskonnossa ja kulttuurissa
<p>Omassa perheessä maineen menettäminen ei oikeuta väkivaltaan. Ympärileikkaus ei ole suvun nuoremmassa polvessa yleistä.</p>	Suvun omaksumat arvot ja tavat omasta kulttuurista
<p>Heikompien maahanmuuttajanuorten pahoinvointi kahden kulttuurin välisessä ristiriidassa.</p>	Heikompien maahanmuuttajanuorten pahoinvointi

<p>Erilaisuuden ja ihonvärin korostaminen ja hyväksyminen. Erilaisuus suhteessa suomalaisiin ja koulukavereihin. Oman kulttuurin korostuminen Suomessa. Kurdilaisuus merkitsee paljon. Kurdilaisuuden merkitys on korostunut Suomessa.</p> <p>Tasa-arvoisen kohtelun haluaminen omasta erilaisuudesta huolimatta. Maahanmuuttoon liittyvien kysymysten välttäminen.</p> <p>Erilaisuus suhteessa muihin somalittyttöihin. Monenlaiset pukeutumistyyli somalittyttöjen keskuudessa. Erilaisuus suhteessa muihin somalialaisiin. Erilaisuus suhteessa muihin afganistanilaisnaisiin. Erilaisuus kurdien keskuudessa. Muilta maahanmuuttajilta tullut arvostelu koskien länsimaalaistumista. Oman elämänsenteen valinta huolimatta omasta kulttuuripiiristä.</p> <p>Siskosten välinen erilaisuus. Erilaisuus isän kanssa. Äidin ja siskon samanlaisuus verrattuna itseen. Siskon määrittelyminen erilaiseksi verrattuna itseen.</p> <p>Kieli- ja sosiaalisten taitojen korostaminen kahdessa kulttuurissa. Monikulttuurisen taustan hyvät puolet.</p> <p>Oma päätös kulttuurisesta identiteetistä. Oman kulttuurisen identiteetin pohtiminen. Oman kotimaan ja äidinkielen pohtiminen.</p> <p>Suomen ja Sudanin taloudellinen erilaisuus. Suomen ja Somalian erilaisuus.</p> <p>Suomalaisten ja sudanilaisten samankaltaisuus. Suomalaisten ja sudanilaisten ihmisten ja kulttuurin samankaltaisuus surkean huumorin vuoksi.</p> <p>Koululaitosten erilaisuus. Suomalaisen ja somalialaisen koulun erot. Kasvatuserot Suomen ja Somalian välillä.</p> <p>Kurdilaisten alemmuudentunne muihin kansoihin. Pakolaisuus Iranissa ja Suomessa.</p> <p>Somalialaisten kuvitelmat suomalaisista rikkaina.</p> <p>Islamiin kohdistuvat ennakkoluulot. Suomalaisten kuvitelma ulkomaalaisista sosiaalisina. Suomalaisten ennakkoluulot islamista. Suomalaisten torjuva asenne ulkomaalaisia kohtaan.</p>	<p>Erilaisuus suhteessa suomalaisiin</p> <p>Tasa-arvoisuus Suomessa erilaisuudesta huolimatta</p> <p>Erilaisuus suhteessa saman kulttuurin muihin maahanmuuttajiin</p> <p>Erilaisuus perheessä</p> <p>Monikulttuurisen taustan hyvät puolet</p> <p>Kulttuurisen identiteetin etsiminen</p> <p>Lähtömaan ja Suomen erilaisuus</p> <p>Lähtömaan ja Suomen ihmisten samanlaisuus</p> <p>Kasvatuserot Suomessa ja Lähtömaassa</p> <p>Pakolaisuus Suomessa ja lähtömaassa</p> <p>Suomalaisiin kohdistuneet ennakkoluulot</p> <p>Suomalaisten ennakkoluulot ulkomaalaisia kohtaan</p>
---	---

<p>Läheisempi suhde äitiin verrattuna siskoon. Kasvanut ymmärrys äitiä kohtaan. Läheinen suhde äitiin. Äidin kanssa riitelyn väheneminen.</p> <p>Tiivis perheyhteys. Läheinen suhde perheeseen. Tiivis perheyhteys. Perheen tärkeä merkitys. Perheen tärkeä merkitys.</p> <p>Läheinen suhde siskoon. Siskon korostunut tärkeys. Sisarussuhteen läheisempi luonne verrattuna kaverisuhteisiin.</p> <p>Siskojen itsenäistyminen toisistaan.</p> <p>Epäselvä suhde siskoon.</p> <p>Läheinen suhde isään muihin sisaruksiin verrattuna. Isän auktoriteetti. Rakkaus isää kohtaan. Kunnioitus isää kohtaan elämäntyön vuoksi. Ihailu isää kohtaan. Isän haaveiden toteuttamisen tukeminen taloudellisesti. Isän kunnioitus ja ihailu tytärtä kohtaan.</p> <p>Etäinen suhde isään. Keskustelutaidon puuttuminen isän kanssa. Etäinen suhde isään. Toive läheisemmästä suhteesta isään. Puhelimitse keskusteleminen isän kanssa. Siskon parempi suhde isään.</p> <p>Isän toiveiden aiheuttama hämmennys. Isän antamien vapauksien aiheuttama hämmennys. Isän ominaisuuksien aiheuttama hämmennys. Isän ristiriitainen suhtautuminen siskon ja veljen tasa-arvoon.</p> <p>Siskon huonommat välit veljen kanssa. Hyvät välit veljen kanssa.</p> <p>Äidin kanssa puhutaan sukupuoleen liittyvistä asioista. Keskustelu poikiin liittyvistä asioista äidin ja siskon kanssa. Isän kanssa puhutaan opiskelusta ja politiikasta. Keskustelu isän kanssa islamiin liittyvistä asioista. Keskustelu isän kanssa ympärileikkauksesta.</p> <p>Ristiriita kasvatuksessa veljen ja sisarten välillä. Veljen saama erityiskohtelu perheessä. Tasa-arvon korostaminen kasvatuksessa.</p> <p>Oman aseman korostuneisuus perheessä. Oman aseman tärkeä merkitys perheessä. Oman aseman tärkeä merkitys perheessä.</p>	<p>Läheinen suhde äitiin</p> <p>Tiivis perhe</p> <p>Erityisen vahva suhde siskoon</p> <p>Siskojen kasvaminen erilleen</p> <p>Epäselvä suhde siskoon</p> <p>Kunnioittava isäsuhde</p> <p>Etäinen isäsuhde</p> <p>Isän ristiriitaisuus</p> <p>Hyvä velisuhde</p> <p>Keskusteluaiheiden erilaisuus äidin ja isän kanssa</p> <p>Epätasa-arvoinen kasvatusta</p> <p>Oma erityisasema perheessä</p>
--	---

<p>Perheessä ei puhuta tunteista. Puhumattomuus perheessä. Isän kuolema on kielletty aihe veljen kanssa keskustellessa. Vanhempien kanssa ei puhuta vakavista asioista.</p> <p>Yhteydenpidon loppuminen vanhempiin. Yhteydenpidon loppuminen serkkuihin. Yhteydenpidon lopettaminen isään.</p> <p>Läheisempi suhde äidin siskoon kuin äitiin.</p> <p>Halu tavata serkkuja.</p>	<p>Puhumattomuus perheessä</p> <p>Yhteydenpidon lopettaminen vanhempiin tai sukulaisiin</p> <p>Tädin läheisyys</p> <p>Halu tavata serkkuja</p>
--	--

TULEVAISUUS	
<p>Naiseuteen liittyy lasten hankkiminen tulevaisuudessa. Naiseuden käsite epäselvä. Naiseuteen liittyy mahdollisesti vastuuta itsestä. Naiseuteen liittyy mahdollisesti ulkomailla yksin asuminen. Huivin käyttö liittyy naiseuteen ja kuukautisten alkamiseen. Miesten katseet kuuluvat naiseksi kasvamiseen.</p> <p>Selkeä kanta naisten tasa-arvosta islamissa. Sukupuolten välisen tasa-arvon korostaminen islamissa. Islam nostanut naisen asemaa. Sukupuolten välisen tasa-arvo on luonnollista islamissa. Sukupuolten välisen tasa-arvon korostaminen islamissa.</p> <p>Koulutuksen painottaminen naisten ja miesten tasa-arvossa.</p> <p>Tyttöjen on tärkeää luottaa itseensä. Tyttöjen kehottaminen maltillisuuteen perheen kanssa. Neuvottelutaidon merkitys perhetilanteissa.</p> <p>Tytön neitsyyden korostaminen omassa uskonnossa perheen maineen vuoksi. Tyttöjen heikompi asema neitsyyden suhteen. Naisten puuttuminen yhteiskunnallisesta keskustelusta. Siskon ja veljen epätasa-arvoisuus seurustelussa.</p> <p>Hämmäntävä suhtautuminen isän mahdolliseen aviopuolisoehdotukseen. Isän mahdollinen joustaminen puolison valinnassa.</p> <p>Äiti ja sisko ovat avoimempia suomalaisen aviopuolison suhteen. Samana kulttuuritaustan painottaminen aviomiehen valinnassa.</p> <p>Huomion kiinnittäminen Suomessa tapahtuvaan perheväkivaltaan. Huomion kiinnittäminen jokaisessa maassa tapahtuvaan väkivaltaan.</p> <p>Väkivalta sidoksissa omaan kulttuuriin.</p> <p>Väkivallan näkeminen isältä opittuna käyttäytymismallina. Perhetaustan merkitys väkivaltaisessa käyttäytymisessä.</p>	<p>Naiseuteen liittyviä asioita</p> <p>Naisten tasa-arvoisuus islamissa</p> <p>Koulutuksen merkitys naisille</p> <p>Työille suunnattuja elämänohjeita</p> <p>Islamin epätasa-arvoisuus</p> <p>Isä ja tulevan puolison valinta</p> <p>Puolison kulttuuritaustan merkittävyys</p> <p>Väkivalta ei ole sidoksissa islamiin</p> <p>Väkivalta kulttuurisidonnaista</p> <p>Väkivalta perhesidonnaista</p>

<p>Ammatinvalinta on tärkeää tulevaisuudessa. Toiveet hyvästä ammatista.</p> <p>Ammatinvalinta liittyy lähtömaan tilanteen parantamiseen. Toiveena Kurdistanin auttaminen. Lasten aseman parantaminen Kurdistanissa.</p> <p>Ammatinvalintaan liittyy toive parantaa Suomen ja Sudanin yhteistyötä. vaikuttaa poliittisiin asioihin. Halu vaikuttaa Suomen yhteiskuntaan. Toiveammatti liittyy kansainväliseen politiikkaan. Mahdollinen ura lakinaisena. Mahdollinen ura media-alalla.</p> <p>Ammatinvalintamalli isältä.</p> <p>Monikulttuurisen taustan tarjoamat mahdollisuudet. Kielitaidon ja diplomaattisten taitojen korostaminen tulevassa ammatissa. Kielitaidon hyödyntäminen tulevassa ammatissa. Kielitaidon hyödyntäminen tulevassa ammatissa.</p> <p>Suomenkielen taidon riittämättömyys toiveammattiin.</p> <p>Uskonnon henkilökohtaisuus. Oma päätös olla rukoilematta. Ei miellyttämisenhalua muita ihmisiä kohtaan. Omista mielipiteistä kiinnipitäminen. Itsenäisyys elämässä. Vaivannäkö omien tavoitteiden saavuttamiseksi. Pyrkimys toteuttaa unelmia viipymättä. Itsenäisyys tulevassa työssä.</p> <p>Toiveena perheen asioiden järjestäminen. Toiveena kriisiltä välttyminen.</p> <p>Omien kokemusten soveltaminen sosiaalisissa tilanteissa.</p> <p>Asioiden kohtaaminen sitten kun ne ovat ajankohtaisia.</p>	<p>Ammatinvalinnan merkitys tulevaisuudessa</p> <p>Toiveena lähtömaan auttaminen tulevassa ammatissa</p> <p>Toiveena poliittinen vaikuttaminen tulevassa ammatissa</p> <p>Isän jalanjälkien kulkeminen</p> <p>Maahanmuuttajataustan hyödyntäminen tulevassa ammatissa</p> <p>Kielitaidon riittämättömyys toiveammattissa</p> <p>Itsenäisyys omaa elämää koskevissa päätöksissä</p> <p>Perhettä ja itseä koskevat tulevaisuuden haaveet</p> <p>Oman taustan hyödyntäminen sosiaalisissa tilanteissa</p> <p>Ei murehdi tulevaisuutta</p>
---	--

PUKEUTUMINEN	
<p>Uskonnollisen perheen odotuksiin vastaaminen pukeutumalla huiviin. Pukeutumisen muuttuminen uskonnon vaatimusten mukaiseksi. Huivin käyttäminen matkalla tädin toiveesta oman etnisyyden esiintuomiseksi. Pukeutuminen uskonnon vaatimusten mukaan. Huivin käyttö liittyy uskonnossa naiseuteen ja kuukautisten alkamiseen.</p> <p>Oma päätös huivin käytön lopettamisesta. Huivinkäytön lopettaminen heti Suomeen tulon jälkeen. Päätös olla käyttämättä huivia uskonnosta huolimatta. Monenlaisen palautteen kohtaaminen huivin käytön lopettamisen vuoksi. Ihmisten kyseleminen huivin perään. Oman pukeutumisen aiheuttama närkästys lähtömaassa vieraillessa.</p> <p>Huivin käytön mahdollisuus tulevaisuudessa omasta halusta. Huivin käytön mahdollisuus tulevaisuudessa sen merkityksen epäselvyydestä huolimatta.</p> <p>Sisarusten välinen kunnioitus toisen pukeutumista kohtaan. Monenlaiset pukeutumistyylit somalittyttöjen keskuudessa.</p> <p>Arvostelu islamin kaksiarvoista pukeutumispolitiikkaa kohtaan. Huivinkäytön kyseenalaistaminen islamissa.</p> <p>Huivin käyttämättömyys ei tarkoita länsimaalaistumista. Erilaisuuden korostuminen pukeutumistavasta huolimatta. Naisen huomionsaamiseen liittyy muuta kuin paljastavat vaatteet. Miesten katseet ovat epätoivottuja pukeutumisesta riippumatta.</p>	<p>Pukeutuminen uskonnon vaatimuksen mukaan</p> <p>Päätös olla käyttämättä muista huolimatta</p> <p>Huivin käyttäminen ei ole poissuljettu ajatus</p> <p>Yksilöllisyys pukeutumisessa</p> <p>Huivin käytön kyseenalaistaminen</p> <p>Huivin ja pukeutumisen merkityksettömyys</p>

LIITE 3. Alaluokkien jäsentäminen ylä- ja pääluokkiin

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
<p>Erityisen vahva suhde siskoon Tiivis perheyhteys Tiivis perhe Perheen merkitys koulumenestykselle Läheinen suhde äitiin Hyvä velisuhde. Kunnioittava isäsuhde Oma erityisasema perheessä</p> <p>Etäinen isä Isän ristiriitaisuus Isän fyysinen ja psyykkinen väkivalta äitiä kohtaan Perheelle aiheutettu häpeä Puhumattomuus perheessä Äidin avuttomuus Siskojen kasvaminen erilleen Epäselvä suhde siskoon Epätasa-arvoinen kasvatus</p> <p>Keskusteluaiheiden erilaisuus äidin ja siskon sekä isän kanssa.</p>	<p>Läheinen perhe</p> <p>Perheensisäiset ongelmat</p> <p>Keskusteluaiheiden erilaisuus perheen naisten ja miesten kesken</p>	<p>Perhetausta</p>
<p>Ero vanhemmista luonnollista Sukulaisten luona vietetty aika lapsuudessa Yhteydenpidon lopettaminen vanhempiin tai sukulaisiin Kasvuympäristönä turvallinen perhekoti</p> <p>Muuttaminen Suomeen Muuttaminen pois Suomesta Muuttaminen pienenä ulkomaille Muuttamisen positiiviset puolet Muuton seuraukset Maahanmuuttoon johtaneita syitä Kavereiden muuttaminen pois</p>	<p>Ero perheestä</p> <p>Muuttaminen</p>	<p>Muuttaminen</p>
<p>Ongelmat äidin kanssa Ongelmat kotona Vastuu perheestä nuorena Isän kuolema</p> <p>Yksinäisyys Nuoruusiän kriisi Huono itsetunto Oman erilaisuuden huomaaminen Rasismin kohteeksi joutuminen</p>	<p>Ongelmat kotona</p> <p>Itseen liittyvät ongelmat</p>	<p>Nuoruusiän vaikeudet</p>

<p>Epäkohdat omassa lähtömaassa Epäkohdat omassa kulttuurissa Naisiin kohdistuvat epäkohdat islamissa Heikompien maahanmuuttajanuorten pahoinvointi</p> <p>Itselle omaksutut asiat omassa uskonnossa ja kulttuurissa Suvun omaksumat arvot ja tavat omasta kulttuurista</p>	<p>Uskonnon, kulttuurin ja yhteiskunnan epäkohdat</p> <p>Uskonnon, kulttuurin ja yhteiskunnan hyväksytyt asiat</p>	<p>Uskonto, kulttuuri ja yhteiskunta</p>
<p>Lähtömaan ja Suomen erilaisuus Erilaisuus suhteessa suomalaisiin Suomalaisiin kohdistuneet ennakkoluulot Suomalaisten ennakkoluulot ulkomaalaisia kohtaan Kasvatuserot Suomessa ja Lähtömaassa</p> <p>Erilaisuus suhteessa saman kulttuurin muihin maahanmuuttajiin Erilaisuus perheessä</p> <p>Pakolaisuus Suomessa ja lähtömaassa Kulttuurisen identiteetin etsiminen Monikulttuurisuuden hyvät puolet</p>	<p>Erilaisuus Suomessa</p> <p>Erilaisuus omassa kulttuuripiirissä</p> <p>Identiteetti ja maahanmuuttajuus</p>	<p>Erilaisuus</p>
<p>Pukeutuminen uskonnon vaatimuksen mukaan Huivin käyttäminen ei ole poissuljettu ajatus</p> <p>Päätös olla käyttämättä huiivia muista huolimatta Huivin käytön kyseenalaistaminen</p> <p>Yksilöllisyys pukeutumisessa Huivin ja pukeutumisen merkityksettömyys</p>	<p>Huivin hyväksyminen</p> <p>Huivin kyseenalaistaminen</p> <p>Suvaitsevaisuus pukeutumisessa</p>	<p>Pukeutuminen</p>

<p>Naiseuteen liittyviä asioita Naisten tasa-arvoisuus islamissa Koulutuksen merkitys naisille Tytöille suunnattuja elämänohjeita</p> <p>Islamin epätasa-arvoisuus Isä ja tulevan puolison valinta Puolison kulttuuritaustan merkittävyys</p> <p>Väkivalta ei ole sidoksissa islamiin Väkivalta kulttuurisidonnaista Väkivalta perhesidonnaista</p>	<p>Naiseuteen liitettäviä asioita</p> <p>Naisten epätasa-arvoisuus</p> <p>Suhtautuminen väkivaltaan</p>	<p>Naiseksi kasvaminen</p>
<p>Itsenäisyys omaa elämää koskevissa päätöksissä Perhettä ja itseä koskevat tulevaisuuden haaveet Oman taustan hyödyntäminen sosiaalisissa tilanteissa Ei murehdi tulevaisuutta AmmatINVALINNAN merkitys tulevaisuudessa</p> <p>Toiveena lähtömaan auttaminen tulevassa ammatissa Toiveena poliittinen vaikuttaminen tulevassa ammatissa Maahanmuuttajataustan hyödyntäminen tulevassa ammatissa Isän jalanjalkien kulkeminen Kielitaidon riittämättömyys toiveammatissa</p>	<p>Itsenäisyys elämässä</p> <p>Maahanmuuttajatausta ammatissa</p>	<p>Tulevaisuus</p>